فلسفی ئیسلامی لە سەرتاوە تا سەردەم.. ئولریش ودلف

ئولریش ودلف
کاوە جلال لە ئەمانییەوە

سیەم پرژە: ئەبو ناسر ئەلفارابی

پرگرامەکی ازی بوران بوو و تەوانینی نوی بە فلسفە ئاوەا کرد. کندی کارایی فلسفی وەک خزمەتکاری دەگم دیاری کرد، ولە ئەستا هەسەنگاندنەکە وەرچەرخەنرا و گەترا کە فلسفە بەسەر هەموو هزرەکی ئایینییانە ئیلهامپەدراودا بادەستە و هەروەها تاکە ەگەی ناسینی استییە. سەرەای ئەوە هەردوو کەنسەپتە تیەرییەکە لایەنەکی هاوبەشیان هەبوو: هەردووکیان کەماسی بناغەشتنەکی ئەوتەیان هەبوو کە مەتەدیانە تەواو تەکمە بەت بە ساغکردنەوە دوورهاوەژەکانیان. ئاخر نە کندی و نە ازی کەنسەپتەکی گشتگیری هەرمینیەتیکییان نەخستە بەردەم کە لەوەی خویا ببووایە، داخە مەرکی تایبەتی مەئریفەی فلسفەیی لە بنەەتدا چی بەت و داخە چە پەیوەندییەکی بە فەرمەکانی دیکەی هزر و تەگەیشتنەوە (سروش، تیەلەگی، یاساناسی و هتد) هەبەت کە ئەوانیش هاوشەوەی ئەو داواکارییان بە استی بەرز کردەتەوە.
سەرەتا ئەبو ناسر ئەلفارابی (870-950) ئەم جەرە پرسیارە بناغەییانەی هەنایە بەر باس. بەگومان ئەمیش هاوشەوەی ازی جەختی لە بادەستیی فلسفە کرد، ولە هەروەها ەگەی بە ئەوەش دەزییەوە کە نەک تەنیا ئەو تەوانینە وەک گریمانە بچەسپەنەت، بەکو هەروەها بناغەی بەژەت، ئەوەش بە هزرینی قووە لە شیمانە جیاوازەکانی مەئریفەی مرەڤ. جگە لەوە کارکردنی فارابیش لە سەردەمەکدا بوو کە هەشتا هەر بەرهەمگەلی ئەنتیکە بە ئەرەبی وەردگەران، بەە تەنانەت خەی لەم پرسەیدا بەشداریی کرد، چونکە چەند ساەکی زەری لەنەو ئەقەیەکی هزرڤانانی بەغدادیدا بەسەر برد (و زەرینەیان کریست بوون، لەوانە یوحەننا ئیبن حەیلان و ئەبو بیشر مەتتا)، کە تەکستی فلسفەییان (ئەستا بەئاسایی لە سریانییەوە) وەردگەا و بەقووەی دانوستان دەکرد. باوەجو ئەستا پەگەی فارابی پەیوەند بە میراتەکەی ئەنتیکەوە چیدی هاوشەوەی پەگەی فەیلەسوفانی پەش خەی نەبوو، چونکە ئەوان، وەک بینیمان، هەر

یەکەیان تەنیا کەرتی تایبەتیی ئەو میراتە فراوانەی ناسی بوو (کندی بەتایبەتی تاکە کاری ئەیستەتەلی و نوەپلاتەنی، ەازیش خوەندنەوەی پلاتەن ی لای پزیشکەکان ناسیبوو). وەلە ئەستا فارابی بە پەچەوانەی ئەوانەوە چاوی بە سەرجەمی ئەو میراتەدا دەخشاند کە بە ئەرەبی لە بەردەستدا بوو، ئەوەش کەتەکستەکی (کەرپوسەکی) فراوانی نووسین بوو: لە ەاستیدا سەرجەم ئەیستەتەلیس و ەاڤەگەلی نووسینەکانی کە ئالەکساندەری ئەفرەدیسیاسی، پەرفیریەس، تەمیستیەس، ئاممەنیەس، یەهانس فیلەپەنەس و کەسانی دیکە ئەنجامیان دابوون؛ ئەوجا هەبژاردیەکی پلاتەن کە زەر جار شوەنکەوتووەکانی لە ئەنتیکەی دەمەو کەتاییدا گەیاندبوویان؛ پاشان نوەپلاتەنیکا کە پەشتر ناومان برد، لەرەشدا بەتایبەتی "تیەلەگیی ئەیستەتەلیس"؛ جگە لەوە ژمارەیەکی فرە تاکە نووسین، لەوانە (Placita Philosophorum) ی ئاتیوس و زەری دیکەش. ئەوە بوو ئیدی فارابی دەرفەتی بە ەخسا خەی لەسەر ئەم بناغەیە ئامادە بکات تاکو کەنسەپتەکی فەلسەفەیی خەیی بخاتە بەردەم کە سیستەماتیکەتییەکەی لە سەرجەمی دەستپەکە تیەرییەکانی پەش خەی تەپەبکات و بەهەزتریش لەوان کاریگەری لەسەر گەانی پتری فەلسەفە بنوەنەت.

نووسینە لەگیکییەکانی ئەیستەتەلیس (کە ناونرابوون 'ئەرگانەن' و لە ئەنتیکەی دەمەو کەتاییەو لەتەک 'ەتەریک' و 'پەئەتیک'دا دەخوەنرایەو) دەرچەی ئەو فەلسەفەیە بوون. فارابی بینیی کە لەم نووسینانەدا نەک تەنیا بونیادی هزری مرەڤ بەگونجاوی شرەڤکراوە، بەکو هەروەها وەسفکردنی ئەو فەرمە جیاوازانەی ئەرگومەنتهەنانەوەشی ناسی کە هەموو مرەڤەکی هزرکردوو دەتوانەت بەکاریان بهەنەت. بە دیدی فارابی سە نووسینە ئاوەاکەرەکەی ئەو کەتەکستە یەکەم ئەرک ئەنجام دەدەن و خەیان بەدووی یەکدا بە تەگە (کاتەگەرییەکان)، بەیار (هەرمینیەتیک) و دەرئەنجامگیرییەو، واتا سیلەگیزمەو، خەریک دەکەن. ئەیستەتەلیس سیلەگیزمی بە تاکە فەرمەکی چواندووی دەرئەنجامگیری دانابوو (یەکەم ئانالیتیکەکان)؛ ئەوجا دووەم ئەرک لە بەشەکانی دیکەی 'ئەرگانەن'دا چارەسەر کرابوو. ئاخر، وەک فارابی دەبەژەت، ئەیستەتەلیس لەم بەشانەدا ئەو جەرە جیاوازانەی سیلەگیزمی ەوونکردەتەوە کە بە ئەمە شیاوی پەکهەنانن و بریتین لە: دەرئەنجامگیریی دەمەنستراتیڤ (واتا بەگە) کە لە پەشدانراوی مسەگەرکراوەو ئەنجامەکی نەشیاوی دژبەژیکردن دەخاتەو (دووەم ئانالیتیکەکان)؛ دەرئەنجامگیریی دیالەکتیکی کە لە پەشدانراوی بەئاوەزداچووەو، واتا ەوایانە لە پەشدانراوی بەواپەکراوەو دەردەچەت و زەر جار بە لەگە و لەدژی دانوستاندنەک گەان دەبینەت (تەپیک)؛ دەرئەنجامگیریی چەوت کە

تیدا پشدانراوی ناوون و هەی لگیکییانە بکاردهنرن (دژبژیی سفیستییانە)؛ درئنجامگیریی ووانبژییانە کە گرکە بوا بە کسانی ووتکردوو بهنت و لەبەر ئەم هەیش لە بچوونی بگشتی سەروەرو دردچت (تەریک)؛ ئوجا لە کتاییدا درئنجامگیریی پئتییانە (ئەیستتلیس ئمیانی نسلماندوە) کە ئامانجکی ئویە، لەنو بیستران یان خونراندا پشبینییەکی تایبتی بهنتە گەە تاکو پاشان بتوانن لەو پشبینییەو درئنجامکی خوازراو دربکشن (پئتیک).

هموو ئەم جرانی درئنجامگیری (جگە لە درئنجامگیریی چوت) بە فارابی بریتین لە فرمی زانینی مرڤ و درخری ئەو شوازە جیایانن کە تیاندا هزرینی ئاوزماندانی ئەمە توانای خدربینی هەیە. سەرەای ئەو فارابی نابژت کە ئەو لە خوندنوی تکستکانی ئەیستتلیسدا تنیا فری ئەو بووبت، بەکو هنگاوکی دی دنت و دبژت، هەر جرکی درئنجامگیری کە لە 'ئرگانن'دا شرڤ دکرت، بە جرکی تایبتیی زانست دگونجت، ئەمش درفتی بە دەخسنت تاکو سیستماتیکییانە میراتە جیاوازکانی زانین (بە گەاندنویان بە 'ئرگانن') پکەو بلکنت و هاوکات (بە دانانیان لەپاە بشی جیاوازی 'ئرگانن'دا) چنتییانە لە یکدی جیایان بکاتەو. هەر بەم پلاندنانی فارابیدا خویا دبت کە جیاوازیکردنکانی ئەو لە کتاییدا بە بنیاتنانی هیرارشییەک تەواو دبن: درئنجامگیریی دمنستراتیڤ وک تاکە درئنجامگیرییەکی بتوانا بە سلماندنی ستە بگشتی چواندووکان، لە لاین فارابییەو بە فلسفە ترخان دکرت، ولە درئنجامگیریی دیالکتیکی کە هەمیشە تنیا بشکی مرڤان (لاینگرانی ئایینک، دانیشتوانی ناوچی زمانک) پشدانراوکانی دناسنن، وک مرکی زانستە تایبتییەکان دادنت (تیلگی، یاساناسی، زمانناسی و هتد)؛ لە کتاییدا درئنجامگیرییە تەریکی و پئتیکییەکان بە هیچ شوەیک ناتوانن بناغی زانست بژن، چونکە ئایین کایی بکاربردنی ئەم درئنجامگیرییانیە، واتا، بە برجستەیی ببژین، کایکیان بریتییە لە تکستی سروش کە گرکە، بە یاریدی پشبینیی هەبستڤانیانە و نموونی بواپهنی ووانبژی، مرڤان برو استی برت.

فارابی بەم تزە 'ئرگانن'ی هنایە نو جرگی دانوستاندنکەو و لە ئستا بدوواو مرجک دانرا: کە بییوت خی بکارامەیی لەباری پرسیارکانی فلسفە (درنگتریش گترا: کە بییوت خی بکارامەیی لەباری پرسیارکانی تیلگی و یاساناسی (شریئە))

دربب□□ت، دبت ئم کتکست بناست. با جار لم جیدا تبینییک سبارت بـ گ□□انکانی ئایند بدین: ئم داواکاریی بوو بـ دستپکی خریکبوونکی چی چندسد سای بـ لگیکی ئ□□یستتلیسو. بگومان فارابی تنیا پشتئستوور نبوو بو تاک ئرگومنت کـ دتوانین وک ئرگومنتکی تیریی زانست دیاریی بکین، بـ□کو بـ مسگرکردنی تزکی خی لم□□ هیرارشیی فرمکانی زانین، بـ□گهنانویکی دیکی دایـ پا ئرگومنتک، ولـ ئم ئستا لـ وانگیکی مژوویی‌و. بـ□گهنانوک لـ کتبکی ئودایـ بـ ناونیشانی "گردیلکان"، کـ تیدا لپا هندک لهزرینی دیکی □□سندا هروها کنسپتکی سرنجراکشی مژوو دخاتـ بردم. ئم کنسپتـ گرک پشانی بدات کـ چن مرڤان لـ □□وتی گ□□انیاندا، بـ جیاوازیکردن و چاکترکردنی بردوامی توانستـ هزرمندییکانیان (ئینتلکتولییکانیان)، فرمـ جیاکانی زانینیان هناو گ□□.

بـ گتی فارابی، گ□□انی زمان سرتای پرسکیـ. زمان هاتـ ئاراو، چونکـ مروڤان لسر چنتیی دیاریکردنی بابتان و □□وشانی تایبتی □□ککوتن. بدووی ئودا شیمانـ جیاوازکان بـ بکارهنانی زمان ئاشکرا کران: مرڤ هـ□□بستی لـ پخشان، پخشانی سادی لـ □□وانبژی و هردووکیانی لـ گراماتیک کـ ئستا بـ □□کخستنی فرمـ گ□□انپدراوکانی زمان دا□□ژرابوو، جیاکردو. پاشان مرڤ پری بـ بابتی زانست دا. ئستا بش زانستییکان سریانهدا و لـ نویاندا توانستی هزرمندانی دیکش گ□□ان پدران: سرتا ماتماتیک و فیزیک هاتنئاراو و تیاندا پرسیار لباری بناغکان دانرا؛ بدووی ئواندا دیالکتیک گ□□انپدرا کـ فرمکی باتری ئرگومنتهنانوی دامزراند؛ پاشان پلاتن کـ لـ متدی دیالکتیکیدا بتواناترین بوو، پلیتیکی هنایـ نوانو؛ ولـ ئ□□یستتلیس، تنیا ئو، توانیی بـ□ی پلاتن بداتو و هزرینی زانستی تواو بکات. ئاخر ئم لـ 'ئرگانن'کی خی و بتایبتی لـ 'دووم ئانالیتیکان'یدا پشانی دا کـ مرڤ نک تنیا دتوانت برگری لـ □□وشک بکات، بـ□کو هروها دتوانت ئو □□وش بـ بـ شیمانی □□تکردنوی بسلمنت. ولـ ئم متد کراو نییـ لـ بردم هموواندا، بیـ مرڤان دوای ئ□□یستتلیس پویستیان بـ □□گیکی دیکی ئاسانتر بـ گیشتن بـ □استی هبوو. ئم □□گیـ لـ لاین ئایینو، بـ برجستیی ببژین، بـ□□ی پیامهنانو بـ مرڤان بخشرا. پیامهنان بـ دربینکانی خیان پشت بـ تگی گشتگیر (یونیڤرسال – و) و بـ□گی ئاپدیکتی نابستن، بـ□کو دگ□□□نو بـ فرمـ کنتر و

هاوکات ▯▯شنتر▯کانی ئ▯رگوم▯نتهـ▯نانـ▯و (بـ▯تایبـ▯تی بـ▯ هـ▯▯بـ▯ست و ▯▯وانبـ▯ژی)، تاکو ئیدی بـ▯و شـ▯و▯یـ▯ ▯▯بـ▯ری لایـ▯نگرانی خـ▯یان ▯وو▯و تـ▯▯وانینی ▯است بکـ▯ن.

بـ▯مـ▯ش ئیدی دابـ▯شبوونی ر▯▯▯کان جـ▯ختلـ▯کراوتر دـ▯ربـ▯را. ئـ▯ستا چیدی نـ▯دـ▯شیا ئایین ئـ▯و جـ▯یـ▯ بـ▯ت کـ▯ تـ▯یدا بناغـ▯ی ▯استی بـ▯▯ژرـ▯ت یان تـ▯نـا▯نـ▯ت بسـ▯لمـ▯نرـ▯ت. نـ▯خـ▯ـر، ئـ▯رکـی پـ▯یامهـ▯نـان بـ▯ـاوکردنـ▯و▯ی ▯استییـ▯ لـ▯نـ▯و هـ▯موو ئـ▯و مرـ▯ڤانـ▯دا کـ▯ توانای سـ▯لماندنیان نییـ▯، بـ▯ ئـ▯م مـ▯بـ▯ستـ▯ش دـ▯ستوـ▯ژی ئـ▯وتـ▯ی دـ▯ربـ▯ین بـ▯کاردـ▯هـ▯نن کـ▯ هـ▯موو یـ▯کـ▯ک لـ▯یان تـ▯دـ▯گات. ئانالـ▯گی و سیمبـ▯ل و لـ▯چواندن سـ▯ر بـ▯و دـ▯ستوـ▯ژانـ▯ن. ئـاخر، وـ▯ک چـ▯ن لـ▯ جـ▯یـ▯کـی کتـ▯بـ▯کـ▯دا لـ▯بـارـ▯ی "گـ▯ردیلـ▯کان" هاتوو▯، "ئایین … دـ▯ستوـ▯ژـ▯کـ▯ بـ▯ فـ▯رکردنی کـ▯مـ▯ی فراوان لـ▯و پرسـ▯ تیـ▯ری و پراکتیکییانـ▯دا کـ▯ پـ▯شتر لـ▯ فـ▯لسـ▯فـ▯دا هـ▯▯هـ▯نجـراون، فـ▯رکـردنـ▯کـ▯ش بـ▯ چـ▯شنـ▯کـ▯ کـ▯ بـ▯ بـ▯واپـ▯هـ▯نـان (= ▯▯وانبـ▯ژی) یان بـ▯ هـ▯نانـ▯ئارای پـ▯شبینی (= هـ▯▯بـ▯ست) یان بـ▯▯▯ی هـ▯ردووکیانـ▯و▯ دـ▯رفـ▯تی تـ▯گـ▯یشتنی ئاسان بـ▯ مرـ▯ڤان دـ▯▯▯خسـ▯نرـ▯ت".

▯استی (بـ▯گومان هـ▯مان تاکـ▯ ▯استی نـ▯ک ▯استیی جووتـ▯نی کـ▯ هـ▯ندـ▯ک جار دـ▯درـ▯تـ▯ پا▯ فارابی) تـ▯نیا بـ▯▯▯ی فـ▯لسـ▯فـ▯و▯ دـ▯سـ▯لمـ▯نرـ▯ت. فـ▯لسـ▯فـ▯ گوزارشتـ▯کـانی خـ▯ی بـ▯ تـاکـ▯ لـ▯چوانـدن و سـیمبـ▯ل ▯وون ناکـاتـ▯و▯، بـ▯▯کـو لـ▯ گشتـ▯تیـی تـ▯گـ▯دا پـ▯شانیـان دـ▯دات، هـ▯ر بـ▯یـ▯ فـ▯لسـ▯فـ▯ زانستـ▯کی بـ▯شـ▯کی (پارتیکولار) نییـ▯ کـ▯ ئیدی تـ▯نیا لـ▯ ناوچـ▯یـ▯کی زمانیی یان کولتووریدا شیاوی ناساندن بـ▯ت (هاوشـ▯و▯ی گراماتیک، تیـ▯لـ▯گی و هتد)، بـ▯▯کو زانستـ▯کی گشتگیرـ▯ (یونیڤـ▯رسا▯▯) کـ▯ لـ▯ هـ▯موو جـ▯یـ▯ک چواندنی هـ▯یـ▯. بـ▯گومان فـ▯لسـ▯فـ▯ لـ▯ سـ▯راپای جیهانـدا ئـ▯نجـام نـادرـ▯ت، چـونکـ▯، وـ▯ک فـارابی دـ▯بـ▯ژـ▯ت، هـ▯میشـ▯ ژمارـ▯یـ▯کی کـ▯می مرـ▯ڤ دـ▯توانـ▯ت لـ▯ی تـ▯بگات و پتر گـ▯▯انی پـ▯بدات. ئـ▯مـ▯ سـ▯رـ▯تا لـ▯ وـ▯اتی گریک ▯ووی دا؛ لـ▯و▯ پلاتـ▯ن و ئـ▯▯یستـ▯تـ▯لیس کاریگـ▯ر بوون و کارئاسانییـ▯ کرـ▯کییـ▯کانیان ئـ▯نجام دا. پاشان جـ▯گرـ▯و▯کانیان درـ▯ژـ▯یان بـ▯ دابی فـ▯لسـ▯فـ▯ دا، لـ▯رـ▯شدا قورساییـ▯ جیـ▯گرافییـ▯کـ▯ لـ▯ ▯▯وتی کاتدا گواستییـ▯و▯ بـ▯ ئالـ▯کساندریا. وـ▯لـ▯ ماوـ▯یـ▯کـ▯ چیدی لـ▯و▯ش نافـ▯لسـ▯فـ▯نرـ▯ت، بـ▯▯کو فـ▯لسـ▯فـ▯ وـ▯ستگـ▯یـ▯کی دیکـ▯ی هـ▯یـ▯: فـ▯لسـ▯فـ▯، وـ▯ک فارابی دـ▯بـ▯ژـ▯ت و لـ▯رـ▯شدا زانیاریی مـ▯ـژوویی و مـ▯بـ▯ستی ▯▯وایـ▯تیـدان بـ▯ خـ▯ی پـ▯کـ▯و▯ گـرـ▯ دـ▯دات، "لـ▯ ئالـ▯کساندریاو▯ بـ▯ بـ▯غداد" گواستوویـ▯تییـ▯و▯ و لـ▯ نـ▯و▯ندی جیهانی ئیسلامیدا نیشتمانـ▯کی نوـ▯ی دـ▯زیوـ▯تـ▯و▯.

فارابی ئـ▯وها بـ▯وا بـ▯ خـ▯ بوو توانیی کایـ▯کانی دیکـ▯ی فـ▯لسـ▯فـ▯ پابـ▯ند بـ▯ هـ▯مان گریمانـ▯و▯ (پرـ▯میسـ▯و▯) گـ▯▯ان پـ▯بدات. ئـ▯م کایانـ▯ لـ▯ داـ▯شتنـ▯کـ▯ی ئـ▯ودا سـ▯رجـ▯مـ▯ک پـ▯کـدـ▯هـ▯نن، وـ▯لـ▯ سـ▯رجـ▯مـ▯ک کـ▯

بەئاشکرا داخوازییە بەرزکراوەکەی فارابی پەشان دەدات: ئەو سەرجەمە یەکەم "سیستەم"ی فەلسەفییە بە زمانی ئەرەبی. بنەتی سیستەمەکە بریتییە لە ئیدەی ڕەکخراوی هیرارشیانە کە لەسەر سەئاست وەکچووانە خەی دەبینەتەوە: لەنەو گەردووندا، لەنەو تاکە مرەڤدا، هەروەها لەنەو جڤاکی دەوەتیدا کە لە نەوان هەردووکیاندا رەی نەوەندیار وەردەگرەت و فارابی واتاکەی هەندە بەرز دەنرخاند، کە ئیدی بەرهەمە سەرەکییەکەی خەی ناو نا "پرنسیپگەلی تەوانینەکانی دانیشتوانی دەوەتی فازیل".

ڕەکخراوی گەردوونی لە خوداوە دەکەوەتەوە. فارابی تەواو ئەیستەتەلییانە ڕاڤەی خودا دەکات: خودا هەشی کامیلە کە خودی خەی دەهزرەنەت. وەلە فارابی هاوکات بە پەچوانەی ئەیستەتەلیسەوە دەبژەت، کە هزرینی خودایی تەنیا پەرچاوە (ڕەفلەکسیڤ) نییە، بەکو هەروەها بەبەرهەمە (پەردوکتیڤە). لە خوداوە هەر لە ئەزەلەوە زەینەک دەتەئاراوە کە هزرینی ڕوو لە دوو ئەبژەکت دەکات و وەک سەرئەنجامی ئەوەش دوو کاریگەریی هەیە: زەینەکە خودا دەناسەت و بەو هەیەوە شیمانە بە هاتنەئارای زەینەکی دیکە دەتەگەڕە، وەلە ئەو هەروەها خودی خەی دەناسەت و وەک سەرئەنجامی ئەوەش دوایەمین کایەی بەئەستەرەی ئاسمانی سەرهەدەدات. ئەوجا ئەم ڕووداوە دووبارە دەبەتەوە، تا ئیدی ڕیزەکی پەکهاتوو لە دە زەین دەتەگەڕە. ئەم ڕیزە دەرفەت بە فارابی دەخسەنەت تاکو سەرجەم کایەکانی ئاسمان کە لە گەردووندیدیی پتەلەمیەسیدا وەک پەشمەرج دانرابوون (لەپاڵ کایەی بەئەستەرەدا ئەستەرە سەرەوتووەکان، پاشان ساتورن، یوپیتەر، مەریخ، خەر، ڤەنوس، مەرکور، مانگ، هەن)، بداتە پاڵ زەینەکی گەردوونی (بەگومان بەجگە لە یەکەم زەینی "پەتی"). ئەم کایانە ناڕاستەوخە بوون بەهەی سەرهەدانی جیهان (کە فارابی بە هەر ئەزەلی (نەئافرەنراو – و) و زەرووری دایدەنەت). ئەوجا بزووتنی بازنەییانەی کایەکان و ئەو هەزانە کە لە ڕەوتی بزووتنەکاندا بەردران، بوون بەهەی دروستبوونی ماتەرییەک لە کایەی ژەرووی مانگدا. وەلە دەیەم زەین هەکاری ڕاستەوخەی جیهانەکەمانە، چونکە ئەم زەینە فەرمی بە ماتەریی بەفەرم دا و لەوە بەدوواوە هەشتا هەر ڕووداوەکانی سەر زەمین بەوە دەبات؛ دەیەم زەین بەتایبەتی ڕەبەری مەئریفەی ئەمەیە، لەبەر ئەم هەیەش فارابی وەک هاوچووی زەینی چالاکی ئەیستەتەلیس دایدەنەت.

هیرارشیی توانستەکانی تاکە مرەڤ هاوشەوەی هیرارشیی گەردوونە. فارابی وەسفی ئەمیش دەکات، وەلە تەوانینی یان کەنسەپتی نوە ناهەنەتە نەوانەوە، بەکو خەی بنەتییانە بەو جیاوازیکردنە باوانەوە گرە دەدات کە لە نەوان توانستە جیاوازەکانی دەروون

(زەین، هەزی پێشبینی، زاکیرە و هتد) و ئەرگانەکانی لەشدا ئەنجام دەدرێن. لەرەدا ئەو زەرترینە ئاگامەندی بە زەین دەدات کە لەبەرایەتیی سەرجەم توانستەکانی دیکە دەکات. فارابی لە نووسینەکی تایبەتدا (بەناونیشانی 'لەبارەی زەین' یان هەروەها 'لەبارەی هزر') لە زەین دەتوژێتەوە و نووسینەکەش بۆیە جێی سەرنجە، چونکە ئەمیش سەرلەنوێ تێوانینی لەشن لەبارەی ئاستە جیاوازەکانی زمان و فەرمەکانی ئەرگومێنتهێنانەوەی مرۆڤان لە خۆ دەگرێت (بەکارهێنانی وشەی "هزر" لە ڕووی فەلسەفەیی و تیۆلۆگییانە و گشتییەوە، و هتد). وەلێ فارابی لە کرۆکدا پێوەی تیەریی زەین لای کندی دەکات، چونکە هاوشێوەی کندی دەبڕێت کە پێیوانند بە پرسەی هزرینەوە چوار لایەن شیاوی جیاکردنەوەن و (بە وەرگێڕینی یان بە قووکردنەوەی ئەو چوار پلەیە کە کندی جیاوازیی کردبوون) بریتین لە: زەینی شیمانەیی / هەزەکی (پۆتێنسیەل)، واتا توانستی هزرینی تایبەت بە سەرجەم مرۆڤان؛ زەینی کردەکی (ئەکتوەل) کە شارەزای پرنسیپگەلی زانستەکانە و لە شتە ماتەریییەکانەوە فەرمەکانی کرۆکی گشتاندووە (ئەبستراکت کردووە)؛ زەینی بەدیهێنراو کە باڵاترین پلەی مەئریفەی مرۆڤە، هەروەها مرۆڤ لەسەر ئەم زەینە وەک زەمینە لە بوونە (Wesenheit) جیاکراوەکان (بە نموونە زەینە ئاسمانییەکان) تێدەگات و هەکارەکانی بوون دەناسێت؛ ئەوجا لە کۆتاییدا زەینی چالاک کە وەک پێشتر بینیمان وەک هاوچووی دەیەمین زەینی گەردوونی دایدەنێت. زەینی چالاک مەئریفە بە دەروونمان دەبەخشێت هەروەک چۆن خۆر تیشک دەپەخشێنێت، هاوکات گفتی بەختیاریی مرۆڤ لەنێو ئەودایە، چونکە ئەو دەروونەکان، دوای گەیشتنیان بە پلەی زەینی بەدیهێنراو، لەتەک ئەو خۆیدا یەکبگرن (بەگومان بە ئەمە، وەک چۆن هەر ئێستا لە خوارەوە دەیبینین، پێشمەرجی سیاسی هەیە).

ئەم دوایەمین پنتە دەپێتەوە بەرەو تێوانینەکانی فارابی لەمەڕ جڤاکی دەوڵەتی، چونکە، بە پێشبینیی ئەو، بەیاردان سەبارەت بەوە کە داخۆ ئەمە توانای گەیشتنمان بە بەختیاری هەبێت، بەچێی بێندە بەو دەوڵەتەوە کە ئەمە تێیدا دەژیین. فارابی وەک هەی ئەمە سەرلەنوێ لەچواندنەکی بابەتی دادەنێت: جڤاکیش ئەکخراوەکی هیرارشیانەیە (و فارابی بەکورتی وەسفی چینەکانی دەکات). وەلێ تەنیا گەر هاتوو ئەم ئەکخراوە هیرارشییە لە لایەن بەهاوتاترین بەشییەوە بەڕێوە ببرێت، ئیدی جڤاک سەردەگرێت. چۆن خودا ئەبەری گەردوونە، هەروەها چۆن زەین ئەبەری تاکە مرۆڤە، بە هەمان شێوە دەبێت دەوڵەت ئەبەرەکی هەبێت کە لە دانایی و فەزیلەتدا لە هەموو ئەوانی دیکە تێپەڕێ بکات. وەلێ ئەم داواکارییە بۆتایبەتی دامەزرێنەری دەوڵەت دەگرێتەوە کە گەرەکە – لە ڕەوشکی ئیدیالدا –

هاوکات بریتی بێت لە فەیلەسوف (وەک چۆن پلاتۆن داوای کردبوو) و پێغەمبەر (وەک چۆن جیهانی ئیسلامی ئەزموونی کردبوو). ئەو وەک فەیلەسوف خاوەنی باڵاترین زانین و مەئریفەی تەگەیی پێتیە، ئەو وەک پێغەمبەر لەتوانایدایە ئەم مەئریفەیە بە دانیشتوانی دەوڵەت بگەیەنێت، ئەوەش بەو هێیەوە کە زانینی خۆی بە وێنەی هەبەستقانی و لەچواندنی هەوانبژێیانە دەپێشێت. گەر ئەم هەوشە لەئارادا بێت، ئیدی هاوڵاتیان ئەزموونی ڕاستی دەکەن و ژیانێکی بەداد بەرەو دەبەن. ئەوان بەم شێوازە زەینی شیمانەییان بەکردەکی دەکەن و دەتوانن هیوای شادبوونیان بە بەختیاریی ئەبەدی هەبێت. وەلێ ئەو هەگچارێیە کە فارابی لە هەموو هەوشەکانی دیکەدا دەری دەخات، کەمتر هیوابەخشە، چونکە گەر سەروەرێکی بەمەرال هەبەری دەوڵەت بێت، ئەوسا مەترسیی ئەوە سەرهەڵدەدات کە هاوڵاتیانیش بەمەرالیان لێدەربچێت و سزای ئەبەدی بهێننە سەر خۆیان. هەروەها گەر لە دەوڵەتدا نەزانیی تەواوەتی سەروەر بێت، ئەوسا هیچ کەس زەینە شیمانەییەکەی خۆی بەکردەکی ناکات، بەڵکە دەبێت هەمووان هەچاوی ئەوە بکەن کە دەروونەکانیان پاش مەرگ لەناوبچن.

سەرچاوە:

Ulrich Rudolph: Islamische Philosophie. Von den Anfängen bis zur Gegenwart. München 2004

تێبینیی وەرگێڕ

ئەم وەرگێڕانانە کە بەدووی یەکدا باوەدکرێنەوە، دەگەڵێنەوە بە نزیکەی پازدە ساڵ لەمەوبەر بە "فەرخوازان"ی بەشی فەلسەفەی زانکۆی ئاپێڕین.

فەرهەنگۆک

ئاپێدیکتی: یەکلاییکەرەوە، نەشیاوی هەوەشاندنەوە، بەدەرکەری بەرپەرچ

ئانالۆگی: هاوشێوەیی

دەمەنستراتیف: بورهان

هەرمینێتیک: زانستی ڕاڤەکردنی تێکست و تەگەیشتن.

پتۆلەمیس: (100-160)، پەدەچێت لە ئەجیپت (میسر)، ئالێکساندریا، ژیابێت. لە گەردووندیدیەکیدا زەمین بە سەروتوویی لە نەوەندی گەردووندایە. لە دەرەوەی کایەی زەمین و چوار توخمەکەی ژێرووی مانگدا کایە هەگرەکانی پلانێتەکان دەن، ئەوجا کایەی نادیار کە دەرەکیتیرینە و شوێنی خودایە.

پێشدانراو: بە لاتینی "پرەمیس"، واتا گریمانەیەک کە دەسەلمێنرێت، یان لە دوو پێشدانراو بە هەبوونی تێگەیەکی نەوانیانەوە دەرئەنجامەک دەردەکشرێت (بڕوانە سیلۆگیزم)
سیلۆگیزم: زانستی قیاس. گەر دوو پێشدانراو تێگەیەکی نەوانیان هەبێت، دەشێت لەویان دەرئەنجامەک بدیبهێنرێت، بە نموونە: "هەموو چۆلەکەکان بزۆون"، "هەندێک مەل چۆلەکەن"، کەواتە: "هەندێک مەل بزۆون".

کێبوونەوەکانی لوتکەی کەش و هەوا چارەسەری گرفتی ژینگەی ناکەن*.. زاهیر باهیر

سەرمایەداران و سیاسییەکان و دەوڵەتمەداران لە دانانی پلان و پڕۆگرامی گەمژاندنی گەلەکەیاندا زۆر زیرەکن. بە ئەمەش بگوترێ گرفتەکان و گۆڕینی و بچوکییان کار لەسەر ئەو پلانانە دەکەن. کێبوونەوەکانی لوتکەی کەش و هەواش یەکێکە لەو پلانانە بەناو نێك هەر هاوکاری کەمکردنەوەی پیسی ژینگەی ناکات بەڵکو خودی پرسەکە و کێبونەوەی ئەو هەموو کەسە پیسخۆر و پیسڤتارانە لەو وڵاتەدا، ژینگەی ئەوەندەی دیکە پیس دەکات.
کێبوونەوەی ئەمساڵ لە ڕۆژی 06/11 کە بیستوحەوتەمین جارە، دا لە شاری شەرم ئەلشێخ، میسر، بە بەشداری زیاتر لە 44 هەزار کەس کە لە 176 وڵاتەوەن و نزیکەی 140 لە سەرکانی ئەو وڵاتانە دەستیپێکرد و نزیکەی دوو هەفتەی خایاند. هاوکاتیش زیاتر لە لایەن 630 لەبیچی کەمپانیا و پیشەسازییە سەرکییەکانەوە دەوریان گیرا و دیانەوێت کارایی خۆیان بە بەرژەوەندی ئەو کەمپانیانەی کە نوێنەرایەتیان دەکەن لەسەر بەشداربوانی کێبونەوەکە دابنێین.
ئەوەی کە حوکم دەکات، ئەوەی فرمان دەدات، ئەوەی لە پشتی حوکمرانی و دەسەڵاتەوەیە کەمپانیا گەورەکانن بە هەمو جۆرەکیانەوە، ملیۆنەر و ملیاردەرەکانن هەر ئەمانیشن کە ڕۆی سەرکییان لە پیسکردن و ژەهراویکردنی ژینگەدا هەیە، هەر ئەمانن هەکاری وشکەساڵی و لافاو و تۆفان و زریان و گەرمای لە ڕادەبەدەری هاوینان کە لە زۆر شوێندا

دابەتە هەی ئاگرکەوتنەوە و لە دەستدانی زەر زیندەوەر بە مرۆڤیشەوە و سوتانی دارستان و جەنگەڵکانیش.
ئەوە ڕاستیە کە هەموو ئەم زاتانە لەژێر فشاری خەڵک و گروپەکانی دەستی ژینگە و بەرگری لە کەش و هەوا دەیانەوێت هاوسەنگییەك لە نێوانی پاراستن و پاکی ژینگە و بزنسدا، بە واتایەکی دیکە لە نێوانی ژینگە و زیاتری پارە و قازانج و سەرمایەدا بکەن، بەڵام کەبوونەوەکانی پێشتر و بەیارەکانی حیزبانی حاکم و ڕاگەیاندنەکانی کەمپانیاکان و سەرمایەداران سەبارەت بە هەڵکشانی پشکی قازانج و سەرمایەیان جگە لە پیستەرکردنی زیاتری ژینگە و وەرانکردنی، پێچەوانەیەکمان نادات دەست . تەگەیشتنی ئەمڕۆ ئاسانە : بزنس لغاو ناکرێت ، سەرمایە و سامان سنوری نییە و ناگیرێت، هاوسەنگی لە نێوانی بزنس و ژینگەدا نییە و ناکرێت و بە دوو ئاراستەی دژ بەیەك دەڕۆن و بە هەمیشەش لەیەکدی دوور دەکەونەوە.
بە گومان زەربەی زەری کەمپانیاکان و ساماندارن و سەرمایەداران ئەورووپی و ئەمەریکی و کەنەدیی و هیندی و چینین کە ئەم کارەساتە بە خەڵکی دەخولقێنن. بەڵام ئەوەی ئاشکرایە کە کارەساتەکە بەسەر وڵاتانی دەرەوەی خەیان دەهێنن زیاتر لە خەیان.
با داتاکان خەیان بدوێن:.
داتا نوێیەکان ئاماژە بەوە دەکەن کە تا ساڵی 2030 ساڵانە نزیکەی 2 تریلێن دۆلار (1.75 تریلێن پاوەند) پێویست دەبێت بە یارمەتیدانی وڵاتانی ئابووری دواکەوتوو بە کەمکردنەوەی دەردانی گازی کاربۆن و ڕووبەڕووبوونەوەی کاریگەرییەکانی تێکچوونی کەش و هەوا. ئەو پارە نەختینەیە پێویستە دەبێت بە ئەوەی وڵاتانی هەژار بتوانن لە سووتەمەنی بەردینی (Fossil fuel) دوور بکەونەوە و وەبەرهێنان لە وزەی نوێبوونەوە و تەکنەلۆژیای تری کەمکاربۆن بکەن و ڕووبەڕووی کاریگەرییەکانی کەش و هەوای ناجۆر و توند ببنەوە. ئەمە ڕاپرتەکە کە بە هاوبەشی لەلایەن حکومەتی بەریتانیا و میسرەوە ڕاسپێردرا بوو تاکو لە لوتکەی کەش وهەوای نەتەوە یەکگرتووەکانی Cop27 پێشکەش بکرێت .
ئەم بەڵە پارەیە زەروورە بە گۆشەی ئابووریەك کە لەسەر بناخەی کەمی کاربۆن و یارمەتیدەر دەبێت بە دەرهێنانی ملیارەها کەس لە هەژاری و ڕەخساندنی هەلی کار و کەمکردنەوەی دەردانی گازی دووەم ئۆکسیدی کاربۆن. هەروەها بە خۆگونجاندن لەگەڵ کاریگەرییەکانی قەیرانی کەش و هەوا، بە نموونە لە ڕێگەی دروستکردنی ژێرخانی بەهێزتر و پاراستنی وەك دیواری دەریا و سیستەمی ئاگادارکردنەوەی پێشوەختە.
تەواوی کیشوەری ئەفریقا بەرپرسیارە لە کەمتر لە 4%ی دەردانی گازی

ژەهراوی مژووویی جیهانی، لەگەڵ ئەوەشدا خەڵکی ئەفریقا قورسایی قیرانی کەش وهەوا لە ئەستۆ دەگرن. ئەمە زیانەکی گەورەیە بە کەمەکی ئەو وەتانە و ئابووریان.

زاهیر باهیر
نوۆمبەری 2022

سەرمایەداران و سیاسییەکان و دەوڵەتمەداران لە دانانی پلان و پڕۆگرامی گەمژاندنی گەلەکەیاندا زۆر زیرەکن. بە ئەمەش بەگوێرەی گرفتەکان و گەورەیی و بچوکییان کار لەسەر ئەو پلانانە دەکەن. کەبوونەوەکانی لوتکەی کەش و هەواش یەکێکە لەو پلانانە بەناو نێك هەر هاوکاری کەمکردنەوەی پیسی ژینگە ناکات بەڵکو خودی پرسەکە و کەبوونەوەی ئەو هەموو کەسە پیسخەر و پیسەفتارانە لەو وەتەدا، ژینگە ئەوەندەی دیکە پیس دەکات.
کەبوونەوەی ئەمساڵ لە گڵاژی 06/11 کە بیستوحەوتەمین جارە، دا لە شاری شەرم ئەلشەخ، میسر، بە بەشداری زیاتر لە 44 هەزار کەس کە لە 176 وەتەوەن و نزیکەی 140 لە سەرۆکانی ئەو وەتانە دەستیپێکرد و نزیکەی دوو هەفتەی خایاند. هاوکاتیش زیاتر لە لایەن 630 لەبیچی کەمپانیا و پیشەسازییە سەرمایەکیەکانەوە دەوریان گیرا و دەیانەوێت کارایی خۆیان بە بەرژەوەندی ئەو کەمپانیانەی کە نوێنەرایەتیان دەکەن لەسەر بەشداربوانی کەبونەوەکە دابنێین.
ئەوەی کە حوکم دەکات، ئەوەی فرمان دەدات، ئەوەی لە پشتی حوکمرانی و دەسەڵاتەوەیە کەمپانیا گەورەکانن بە هەمو جۆرەکیانەوە، ملیۆنەر و ملیاردەرەکانن هەر ئەمانیشن کە گڵۆبی سەرمایەکییان لە پیسکردن و ژەهراویکردنی ژینگەدا هەیە، هەر ئەمانن هەکاری وشکەساڵی و لافاو و تۆفان و زریان و گەرمای لە رادەبەدەری هاوینان کە لە زۆر شوێندا دەبێتە هۆی ئاگرکەوتنەوە و لە دەستدانی زۆر زیندەوەر بە مرۆڤیشەوە و سوتانی دارستان و جەنگەڵکانیش.
ئەوە ڕاستیە کە هەموو ئەم زاتانە لەژێر فشاری خەڵک و گروپەکانی دەستی ژینگە و بەرگری لە کەش و هەوا دیانەوێت هاوسەنگییەك لە نێوانی پاراستن و پاکی ژینگە و بزنسدا، بە واتایەکی دیکە لە نێوانی ژینگە و زیاتری پارە و قازانج و سەرمایەدا بکەن، بەناو کەبوونەوەکانی پێشتر و بڕیارەکانی حیزبانی حاکم و ڕاگەیاندنەکانی کەمپانیاکان و سەرمایەداران سەبارەت بە هەڵکشانی پشکی قازانج و سەرمایەیان جگە لە پیستەرکردنی زیاتری ژینگە و وەرانکردنی، پێچەوانەیەکمان ناداتە دەست . تێگەیشتنی ئەمەش ئاسانە : بزنس لغاو ناکرێت ، سەرمایە و سامان سنوری نییە و ناگیرێت، هاوسەنگی لە نێوانی بزنس و ژینگەدا نییە و ناکرێت و بە دوو ئاراستەی دژ

بەیەك دەڵێن و بە هەمیشەش لەیەکدی دوور دەکەونەوە.
بە گومان زۆربەی زۆری کەمپانیاکان و ساماندارانی ئەورووپی و ئەمریکی و کەنەدیی و هیندی و چینین کە ئەم کارەساتە بە خەڵکی دەخولقێنن. بەڵام ئەوەی ئاشکرایە کە کارەساتەکە بەسەر وڵاتانی دەرەوەی خەیان دەهێنن زیاتر لە خەیان.
با داتاکان خەیان بدوێن:.
داتا نوێیەکان ئاماژە بەوە دەکەن کە تا ساڵی 2030 ساڵانە نزیکەی 2 تریلیۆن دۆلار (1.75 تریلیۆن پاوەند) پێویست دەبێت بە یارمەتیدانی وڵاتانی ئابووری دواکەوتوو بۆ کەمکردنەوەی دەردانی گازی کاربۆن و ووبەووبوونەوەی کاریگەرییەکانی تێکچوونی کەش و هەوا. ئەو پارە نەختینەیە پێویست دەبێت بە ئەوەی وڵاتانی هەژار بتوانن لە سووتەمەنی بەردینی (Fossil fuel) دوور بکەونەوە و وەبەرهێنان لە وزەی نوێبوونەوە و تەکنەلۆژیای تری کەمکاربۆن بکەن و ووبەووی کاریگەرییەکانی کەش و هەوای ناجێر و توند ببنەوە. ئەمە ئاپێرتەکە کە بە هاوبەشی لەلایەن حکومەتی بەریتانیا و میسرەوە ئاسپێردرا بوو تاکو لە لوتکەی کەش وهەوای نەتەوە یەکگرتووەکانی Cop27 پێشکەش بکرێت .
ئەم بەڵێنە زۆرەوە بە گەشەی ئابووریەك کە لەسەر بناخەی کەمی کاربۆن و یارمەتیدەر دەبێت بە دەرهێنانی ملیارەها کەس لە هەژاری و ڕەخساندنی هەلی کار و کەمکردنەوەی دەردانی گازی دووەم ئۆکسیدی کاربۆن. هەروەها بە خۆگونجاندن لەگەڵ کاریگەرییەکانی قەیرانی کەش و هەوا، بە نموونە لە ڕێگەی دروستکردنی ژێرخانی بەهێزتر و پاراستنی وەک دیواری دەریا و سیستەمی ئاگادارکردنەوەی پێشوەختە.
تەواوی کیشوەری ئەفریقا بەرپرسیارە لە کەمتر لە 4%ی دەردانی گازی ژەهراوی مژووویی جیهانی، لەگەڵ ئەوەشدا خەڵکی ئەفریقا قورسایی قەیرانی کەش وهەوا لە ئەستۆ دەگرن. ئەمە زیانێکی گەورەیە بە کەمەڵی ئەو وڵاتانە و ئابووریان.

زاهیر باهیر
نۆڤەمبەری 2022
سەرمایەداران و سیاسییەکان و دەوڵەتمەداران لە دانانی پلان و پڕۆگرامی گەمژاندنی گەلەکەیاندا زۆر زیرەکن. بە ئەمەش بگوترێ گرفتەکان و گەورەیی و بچوکییان کار لەسەر ئەو پلانانە دەکەن. کەبوونەوەکانی لوتکەی کەش و هەواش یەکێکە لەو پلانانە بەڵام نەك هەر هاوکاری کەمکردنەوەی پیسی ژینگە ناکات بەڵکو خودی پرسەکە و کەبونەوەی ئەو هەموو کەسە پیسخەر و پیسڤتارانە لەو وڵاتەدا،

ژینگە ئاوەندی دیکە پیس دەکات.
کەبوونەوەی ئەمساڵ لە ڕۆژی 06/11 کە بیستوحەوتەمین جارە، دا لە شاری شەرم ئەلشێخ، میسر، بە بەشداری زیاتر لە 44 هەزار کەس کە لە 176 وڵاتەوەن و نزیکەی 140 لە سەرکانی ئاو وڵاتانە دەستیپێکرد و نزیکەی دوو هەفتەی خایاند. هاوکاتیش زیاتر لە لایەن 630 لەبیچی کەمپانیا و پیشەسازییە سەرکیێکانەوە دەوریان گیرا و دەیانەوێت کارایی خۆیان بە بەرژەوەندی ئاو کەمپانیانەی کە نوێنەرایەتیان دەکەن لەسەر بەشداربوانی کەبونەوەکە دابنێین.
ئاوەی کە حوکم دەکات، ئاوەی فرمان دەدات، ئاوەی لە پشتی حوکمرانی و دەسەڵاتەوەیە کەمپانیا گەورەکانن بە هەمو جۆرەکیانەوە، ملیۆنەر و ملیاردەرەکانن هەر ئەمانیشن کە ڕۆی سەرکیێان لە پیسکردن و ژەهراویکردنی ژینگەدا هەیە، هەر ئەمانن هەکاری وشکەساڵی و لافاو و تۆفان و زریان و گەرمای لە ڕادەبەدەری هاوینان کە لە زەر شوێندا دەبێتە هۆی ئاگرکەوتنەوە و لە دەستدانی زەر زیندەوەر بە مرۆڤیشەوە و سوتانی دارستان و جەنگەڵکانیش.
ئاوە ڕاستیە کە هەموو ئەم زاتانە لەژێر فشاری خەڵک و گروپەکانی دەستی ژینگە و بەرگری لە کەش و هەوا دەیانەوێت هاوسەنگیێك لە نێوانی پاراستن و پاکی ژینگە و بزنسدا، بە واتایەکی دیکە لە نێوانی ژینگە و زیاتری پارە و قازانج و سەرمایەدا بکەن، بەڵام کەبوونەوەکانی پێشتر و بەیارەکانی حیزبانی حاکم و ڕاگەیاندنەکانی کەمپانیاکان و سەرمایەداران سەبارەت بە هەڵکشانی پشکی قازانج و سەرمایەیان جگە لە پیستەرکردنی زیاتری ژینگە و وەرانکردنی، پێچەوانەیەکمان ناداتە دەست . تەگەیشتنی ئەمەش ئاسانە : بزنس لغاو ناکرێت ، سەرمایە و سامان سنوری نییە و ئاناگیرێت، هاوسەنگی لە نێوانی بزنس و ژینگەدا نییە و ناکرێت و بە دوو ئاراستەی دژ بەیەك دەڕۆن و بە هەمیشەش لەیەکدی دوور دەکەونەوە.
بە گومان زەربەی زەری کەمپانیاکان و ساماندارن و سەرمایەداران ئەوروپی و ئەمەریکی و کەنەدیی و هیندی و چینین کە ئەم کارەساتە بە خەڵکی دەخولقێنن. بەڵام ئاوەی ئاشکرایە کە کارەساتەکە بەسەر وڵاتانی دەرەوەی خۆیان دەهێنن زیاتر لە خۆیان.
با داتاکان خۆیان بدوێن:.
داتا نوێیەکان ئاماژە بەوە دەکەن کە تا ساڵی 2030 ساڵانە نزیکەی 2 تریلیۆن دۆلار (1.75 تریلیۆن پاوەند) پێویست دەبێت بە یارمەتیدانی وڵاتانی ئابووری دواکەوتوو بە کەمکردنەوەی دەردانی گازی کاربۆن و ڕووبەڕووبوونەوەی کاریگەرییەکانی تێکچوونی کەش و هەوا. ئاو پارە نەختینەیە پێویستە دەبێت بە ئاوەی وڵاتانی هەژار بتوانن لە سووتەمەنی بەردینی (Fossil fuel) دوور بکەونەوە و وەبەرهێنان لە

وزی نوبوونو و تکنلژیای تری کمکاربن بکن و ووبووی کاریگرییکانی کش و هوای ناجر و توند ببنو. ئم اپرتکک بـ هاوبشی لالین حکومتی بریتانیا و میسرو اسپردرا بوو تاکو لـ لوتکی کش وهوای نتو یکگرتووکانی Cop27 پشکش بکرت .
ئم بـ پاریـ زروور بـ گشی ئابوورییك کـ لسر بناخی کمی کاربن و یارمتیدر دبت بـ درهنانی ملیارها کس لـ هژاری و خساندنی هلی کار و کمکردنوی دردانی گازی دووم ئکسیدی کاربن. هروها بـ خگونجاندن لگـ کاریگرییکانی قیرانی کش و هوا، بـ نموونـ لـ گی دروستکردنی ژرخانی بهزتر و پاراستنی وک دیواری دریا و سیستمی ئاگادارکردنوی پشوختـ.
تواوی کیشوری ئفریقا برپرسیار لـ کمتر لـ 4%ی دردانی گازی ژهراوی مژوویی جیهانی، لگـ ئوشدا خکی ئفریقا قورسایی قیرانی کش وهوا لـ ئستـ دگرن. ئم زیانکی گوریـ بـ کمی ئو واتانـ و ئابوورییان.

بـ هی گان و خراپی کش و هواو لـ سرانسری ئفریقا، پشبینی دکرت کمیی ئاو لم دیدا تا 700 ملین کس ئاوار بکات و150 ملین کسی لـ ئفریقا خستتـ بردم مترسی برستییکی زرو.
قنی ئفریقا (The Horn of Africa) خراپترین وشکسای لـ ماوی 40 سادا بخیو دبینت، زیاتر لـ 50 ملین کس بدست برستیو دنانن، دنیا نین لـ کوو ژمی داهاتوویان دت. سرباری ئوش 116 ملین ئفریقی لم دییدا ووبووی مترسی توندی خراپی کش و هوا دبنو بهی برزبوونوی ئاستی دریاکانو.
فرشتنی شونـ سروشتییکان کـ خکـ ئسییکی لدژین بـ پاریکی مزی یا هر وکو خاتیی بـ کمپانیا گور بیانکان یاخود ساماندارانی نوخ، خککی واتی کینیای توشی نگبتی گور کردتو. هر بـ نموونـ پرژی کگی بای دریاچی تورکانـ لـ باکووری کینیا لسر خاکی خکـ ئسییکی دروستکراو دوای ئوی 40 هزار دنم زوی ادستی کمییکی وبرهنران کرا بـ ئوی اوژ بـ کمگـ شوانکارییـ ئسییکی بکرت کـ بـ سدان سا – ئگر هزاران سا نبت – بـ شویکی بردوام لسر زوییکـ ژیاون و کشتوکالیان کردوو.
ئم پرژیـ، پرژی نوکردنوی وز گورترین پژی

ئەفریقایە، بووەتە هەی کەچی زەرملە، ململانە، توندوتیژیی جەندەری، نائاسایشی ئاو و خەراک و هەروەها تەکچوونی نەریتی کولتووری و زمان بەهەی لەشاوی کرەکارانی بیناسازییەو.
ئەمەی کە دەکرەت تەنها گواستنەو بەرەو پەشەوچوون نییە، ئەمە "دەستبەسەرداگرتنی زەوییە" جەن تینگەی تەمەن 47 ساە لە بزووتنەوەی خەکە ئەسەییەکە بە پەشخستنی ئاشتی و گەینی کاریگەری ململانەکان لە باکووری کینیا وای وت " ئەگەر تە مافە سەرتاییەکانی خەک پەشەل بکەیت و کەمەگاکان هیچ سوودەکی لەنەبینن، هەرگیز ناتوانرەت دادپەروەرانە بەت."
سەرمایەدارانی ئەفریقا و زەرەك لە دەسەاتداران لارییان نییە بەوەی کە کەمپانیاکانی گاز و نەوت لەو دەست بەکاری پشکنین و دەرهەنانی نەوت و غاز دەکەن ، چونکە ئەوان دەەن کە ئەو پارەیە پەویستە بە چارەسەری نەخەشی و فراوانکردنی خەستەخانە و زیادکردنی ژمارەیان، هەروەها بە کردنەوەی قوتابخانە و نەهەانی نەخوەندەواری. لە بەرانبەر ئەمەدا زەرەک لە شارەزایان و چالاکوانانی کەش وهەوای ئەفریقا دژی فراوانبوونی گاز لەم کیشوەردا قسە دەکەن. ئەوان دەەن پەناچەت هەژارانی ئەفریقا هیچ سوودەک لەم غازە ببینن، کە پەدەچەت لەلایەن کەمپانیا فرەنەتەوەییەکانەو هەنارد بکرەت بە دەرەوەی وەات بە بەرزترین نرخ، قازانجەکانیش دەگوازرەنەو بە دەستبژەرانی وەاتەکان. هاوپەیمانییەك کە لە دەیان گروپی کەشوهەوای ئەفریقا پەکهاتوو لە نامەیەکی کراوەدا لە چوارچەوەی هەمەتەکدا بە ناوی "Don't Gas Africa" نووسیویەتی: "هەنگاونان بە غاز لە ئەفریقا مەترسیدار و کورتبینییە".
وەاتەکی دیکە لە ئەفریقا کەماری دیموکراتیی کەنگەیە کە خەی نزیکەی سە دەیە لە جەنگ و ململانەی سەختدا بوە و بەرگەی گرتووە ، لەو وەاتەدا ساەانە تا پەنج هەزار مندا دەبنە سەرباز. ئەمە نەبەت ئەم وەاتە هەژار بەت، بەکو وەاتەکە پەە لە کانزای بەئەندازە و چارەسەری کەش و هەوای داهەنەرانە. دووەم گەورەترین دارستانە باراناوییەکانی جیهان دوای بەرازیل و ئەندەنوسیا ئەوەیە. کەگایەکی گەورەی کەبالت، مس و ئەلەمنیەمی تەدایە – ئەوانە ئەو کانزایانەن کە پەویستن بە گەانکارییە سەرکییەکان کە پەویستمانە بە وزەی نوەبووەو و ئابووری دیجیتاەی. دارستان و جەنگەکانی کەنگە توانای هەمژینی نزیکەی 1.2 ملیار تەن دووەم ئەکسیدی کاربەنیان لە ساەکدا هەیە کە دەکاتە لابردنی لە 4%ی دەردانی گازی ژەهراوی جیهانی.

لە پاکستان لە سەرتای ئەمساەدا، لافاوەکی توند سەیەکی تەواوی وەاتەکەی ژەرئاو خست و زیاتر لە هەزار و 700 کەسی کوشت. بانکی نەودەوەتی کەی زیانەکانی ئابووری بە هەی ئەوەو مەزەندە دەکات بە زیاتر لە 30 ملیار دەلار (26 ملیار پاوەند) . هەروەها ئاوەدانکردنەوەشی 16 ملیار دەلاری دیکەی تەدەچەت. ئەمە لە کاتەکدا کە ئەم وەاتە تەنها بە 0.3%ی دەردانی گازی ژەهراوی جیهانی بەشداری کردووە، بەەام لەگەە ئەوەشدا وەک کینیا و سەماە، ناچارە بە ەەژەی ئەو گازە گەرمخایەنانەی کە لەلایەن وەاتانی دیکەوە بەرەەای دەکەن پارەبدات . لەمەش زیاتر، ئەم وەاتانەی کە ئاوا باجی سەرەکی وەاتانی پیشەسازی پەشکەوتوو دەدەن سەرچاوەیان نییە بە ئەوەی پارەی ئەو زیانانە بدەن کە بەسەریاندا دەسەپەنرەت.
بەەام کاتەک ئەەمانیا لە ساەی 2021دا تووشی لافاوەکی ترسناک بوو، حکومەت توانی دەستبەجە 30 ملیار یورە (26 ملیار پاوەند) تەرخان بکات بە ئەوەی پارە بدات بە دووبارە ئاوەدانکردنەوەی ئەو شارەچکە و ژەرخانانەی کە بەهەی لافاوەکەوە لەناوچوون. کەچی وەاتی پاکستان ناچار بووە پشت بە بانگەوازەکی فریاگوزاری نەتەوە یەکگرتووەکان ببەستەت کە تەنها بەی لە 34% پارەی بە دابین دەکرەت. مەزەمبیق ناچار بوو قەرزەکی سندوقی دراوی نەودەوەتی وەربگرەت بە ئەوەی یارمەتی بدات لە پەدانی پارەی چاکبوونەوە لە دوای زریانەکەی ‘ ئیدای ‘ ساەی 2019، ئەمەش وەاتەکەی زیاتر پاەنا بەرەو خراپتر بە ناەحەتی قەرزەکانیەوە کە لە بەرزبوونەودایە.

سەرەکوەزیرانی پاکستان، شەهباز شەریف کە بەشداری لە کەبونەوەکەدا کرد سەرەەای داتاکانی سەرەوە ئاماژەی بەوەشکردووە” لافاوە کارەساتبارەکان کاریگەرییان لەسەر 33 ملیەن کەس هەبووە، کە زەرینەیان ژن و منداەەکانمان بوون. بارانبارینەکە حەوت جار زیاتر لە تەکەای بارینی بارانی پەشتر بووە کە لە باشووردا باریون. ئەمە هەوەەکی زەرمان دا بەەام هەشتا لافاوەکان ئەوەندە گەورە و تووەە بوون زیاتر لە 8,000 کیلەمەتر ەەگا کانزاییەکانیان هەەتەکاند و زیانیان زیاتر بە 3,000 کیلەمەتر هەەی شەمەندەفەرەکانمان گەیاند. هەروەها 4 ملیەن دەنم زەوی بەرهەمهەنەریان شەردەوە، پاکستانیان وەران کرد” وتنی ئەمانە، دانیشتوانی هەەەکەی سە و بە دەنگی کرد.
بەشەکی زەری ئەم هەژارییە لە دەرەقەت نەهاتنی کارەساتە سروشتییەکانن، میراتی دەرهەنانی کانزا بەهادارەکانن و تاەانکردنی کەلەنیالیزمن کە لەلایەن وەاتانی دەوەمەندەوە وایکردووە وەاتانی وەک پاکستان، کینیا و مەزەمبیق بە سەرچاوەی پەویست بتوانن لە

بەرامبەر گەانی توندی کەش و هەوادا ەوبەو ببنەو. لە کاتەکیشدا ئەم وەاتانە پارەی چارەسەرکردنی ئەنجامکارییەکانی ەووداوە توندەکانی کەش وهەوایان نییە، بەیە هیوایەکی کەم هەیە بە ئەم وەاتانە تاکو لە چەند دەیەی داهاتوودا بژین.

وەکو لە سەرەتادا پەنجەم بە ەاکیشا دروستکردنی ئەم کارەساتانە دەستکردن نەك خواکرد، دەستکردی کەمپانیا گەورەکانن، ساماندارانن و سەرمایەدارانن. بە گومان زەرەك لە بزنسەکان لە بچوکیانەوە بە گەورەیان تا دەگاتە گواستنەوەی میوە و خواردەمەنییەکانمان بە ترەلە و بە پاپەە و بە فەەکە لە وەاتانی دوورەدەستی وەکو ئەمەریکای لاتین و ئەفەریقا و خەرهەەاتی ناوین و ئەوانی دیکە، ەەەی سەرەکییان لە پیسبوون و ژەهراویبوونی ژینگەدا هەیە. من لەرەدا تەنها ئاماژە بە سە دانە لەو بزنسە گەورانە دەدەم :

یەك: کەمپانیا گەورەکانی وەکو نەوت و غاز :

کەمپانیاکانی نەوت و گاز پلانیان بە گەشەکردنی سووتەمەنی بەردینی ‘ترسناک’، هەیە ەاپەرتەك نیشانیدەدات توەژینەوەکانی کە لە لوتکەی کەش و هەوای Cop27 بەاوکراونەتەوە دەریدەخەن پلانەکان بەختی هەشتنەوەی گەرمبوونی جیهان بە پلەی 1.5ی سەدیی پووچەە دەکەنەوە.
شیکارییەکی نوەش دەریخستووە کەمپانیاکانی نەوت و گاز پلانیان هەیە بە فراوانکردنی وەبەرهەنانیان بە شەوەیەکی ترسناک کە لە ئەنجامدا ئەگەر ئەوە سەربگرەت 115 ملیار تەن دووەم ئەکسیدی کاربەن دەردەدەنە دەرەوە. ئەمەش هاوتایە بەدەردانی زیاتر لە 24 سا گازی ژەهراوی لە ئەمریکا. ەاپەرتەکە دەریخستووە کە بە شەوەیەکی بنەەتی هەموو کەمپانیاکانی نەوت و گاز پلانیان هەیە بە ئیستغلالکردنی زیاتری سووتەمەنی بەردینی، کە لە سای 2020 وە 160 ملیار دەلاریان بە گەان بەدوایدا خەرج کردووە.
هەر لەو کەبونەوەیەدا بەاوکرایەوە، کە سەرکردەکان ئاگادارکراونەتەوە کە کەمکردنەوە و پەلەکردن لە دەردانی کاربەن پەویستە بە ئەوەی کارەساتی کەش و هەوا ەوونەدات. بەەام لەو توەژینەوەیەدا دەرکەوتووە کە 655 لە کەی 685 (لە سەدا 96) ی کەمپانیاکانی گەان و بەرهەمهەنان پلانی فراوانکردنیان هەیە، کە لە سای 2021 وە بە ەەژەی لە سەدا 20 زیادیکردووە.
ەاپەرتەکی نوەی هاوکاریکردن لە زیان و خەساراتەکان دەریخستووە کە لە نیوەی یەکەمی سای 2022دا، تەنها بە شەش کەمپانیای سووتەمەنی بەردینیی، پارەی پەویستیان بەدەستهەناوە بە دابینکردنی کەی تەچووی کەش و هەوای خراپ و ەووداوەکانی پەیوەست بە کەش و هەوا لە

وەتانی تازەپێگەیشتووی جیهان [لە ڕووی پیشەسازییەوە] – و لە سەر و ئاوەشەوە نزیکەی 70 ملیار دۆلار (61 ملیار پاوەند) قازانجی نەختینەیان بە دەستهێنا. تەنانەت سکرتێری گشتی نەتەوە یەکگرتووەکان داوای کردووە باجی داهات لەسەر کەمپانیا زەبەلاحەکانی سووتەمەنی بڕدینیی بە قەرەبووکردنەوەی زیان و خەساراتەکان دانرێت.

بە گوترەی شیکارییەکانی گروپی ژینگەپارێزی ئەڵمانی Urgewald کە لەسەر بنەمای بنکەیەکی زانیارییە، تۆڕێنەوەکەی لەسەر ئاستی کەمپانیاکانە کە بڕپرسیارن لە 95%ی بڕەهەمهێنانی نەوت و گاز لە جیهاندا. داتاکانی ئەو شیکارییە هەڵسەنگاندنی ئەوە دەکەن کە ئایا چالاکییەکانی کەمپانیایەک هاوتەریبن لەگەڵ سیناریۆی دڕدانی گازی ژەهراوی لە ئاژانسی نێودەوڵەتی وزە کە پاك و پلە سفر بێت لەو گازە ژەهراییە . فیونا هاوک لە گروپی Urgewald دەڵێت: "ئەنجامی حیسابەتکانمان بەڕاستی ترسناکە: پلانەکانی فراوانکردنی کورتخایەنی کەمپانیاکانی نەوت و گاز لەگەڵ دڕدانی گازی ژەهراوی پاکدا بە پلەی سفر ناگونجێت کە لەلایەن ئاژانسی نێودەوڵەتی وزەی نێودەوڵەتییەوە پشکۆش کراوە.".. "هەشتەوەی ئەم سەرچاوانەی نەوت و گاز لە زەویدا کەمترین شتە بە ئاوەی چارەسەری دەخە خراپەکە بکرێت کەبەدەستهێنانی پلەی گەرمی 1.5 سەدیی بێت."
ئەو پلانانەی کەش و هەوا کە لەلایەن زۆرێک لە کەمپانیاکانی نەوت و گازەوە بەاوکراونەتەوە، لەلایەن ئەنتۆنیو گوتێرەس سکرتێری گشتی نەتەوە یەکگرتووەکانەوە لە کەبوونەوەی Cop27 ڕەژی سەشەممە، 15/11 ، سەرزەنشت کران. . ئەو وتی : " ئەوەی پێیان دەوترێت 'بڕەنی پلەی سفر' لە پاککردنەوەی ژینگە لە و گازە ژەهراوییە کە بەرهەمە سەرکییەکانی [خەڵوز، نەوت، گاز] لە خەیانی دەگرن ، هەسارەکەمان ژەهراوی دەکەن، ڕاست نییە. بەکارهێنانی بڕەنی ساختەی پلەی'سفر' لە پاککردنەوەی ژینگەدا بە داپۆشینی فراوانبوونی گەورەی سووتەمەنی بڕدینیی، جگەی سەرزەنشتکردنە. ئەم پڕدەپۆشکردنە ژەهراوییە دەتوانێت جیهانەکەمان بەرە و خراپی کەش وهەوا پاڵبنێت".

دوو: پیشەسازیی سەیارە و سەیارە دروستکردن:

داخوازی زۆر لەسەر سەیارە و بوونی خودی سەیارە وەکو زڕوورێکی سەرەکی بە تایبەت لە کاتێکدا کە منداڵت هەبیت و لە شارچکەیەکدا بیت کە ئامرازە گشتییەکانی گواستنەوەی وەکو پاس و میترۆ و قیتار وەکو پێویسیت نەبێت ، یاخود کار و شوێنیی ئیشت دوورەدەست بێت. گەورەترین کەمپانیاکانی دروستکردنی ئۆتۆمبێل لە جیهاندا پلانیان

کردوو بە دروستکردنی 400 ملیەن ئەتەمبەلی زیاتر، کە لەگەڵ هاتنە خوارەوەی پلەی گەرمی بە 1.5 سەدییدا نایەتەوە. لەوانە تەیەتا و ڤەکسواگن و هەندا/کیا لەسەر ڕێژەوی دروستکردنی ئەتەمبەلی بەنزین و گازیل بەردەوام دەبەت .
توەژەرانی زانکەی تەکنەلەژیای سیدنی (UTS) و زانکەی زانستە کارپەکراوەکانی پیشەسازی لە بەرگیش گلادباخ و گرینپیسی،Greenpeace ، ئەمانیا ، بەراوردیان کردووە بەو ڕێژەیەی کە جیهان پەویستی بە وەرگرتنی ئەتەمبەلی دەردانی گازی ژەهراوی بە پلەی سفر هەیە لەگەڵ ئەو ڕێژەیەی کە کەمپانیا گەورەکانی ئەتەمبەل پلانیان بە داناوە و مەدەلی جەراوجەر بەرهەم دەهەنن جیاوازە.

لە ڕاپەرتی ئەو توەژینەوەیەدا هاتووە: "بودجەی کاربەنی 53 Gt ڕەگە بە فرەشتنی 315 ملیەن ئەتەمبەلی دیکەی ICE [بزوەنەری سووتانی ناوخەیی] تا ساڵی 2022.دەدات" هەر لە ڕاپەرتەکەدا ئەوەش پشتراستکراوەتەوە " لە هەمان کاتدا پەشبینیکراوە کە فرەشتنی سەیارەی کە بە بزوەنەری سوتانی ناوخەیی کاردەکات لە نەوان لانیکەم 645 ملیەن بە 778 ملیەن ئەتەمبەلدایە. ئەمەش زیادبوونی 105% بە 147% بە فرەشتنی سەیارەیەکە کە لەگەڵ 1.5 پلەی سەدیدا دەگونجەت".

سە: ئاژەداریی و پیشەسازی گەشت و شیرمەنییەکان:

ئاژەداری و کەڵگەکانی، farms ، سەرچاوەیەکی دیکەی دانەوەی غازی دووەم ئەکسیدی کاربەنن و ڕەڵی گەورەیان هەیە لەسەر گەرمکردنی زەوی و پیسکردنی ژینگە ئەمە جگە لەوەی کە پانتاییەکی گەورەی فراوان بەکاردەهەنرەت بە بەخەوکردنیان.
بەخەوکردنی ئاژەڵ، کە توەژینەوەیەکی ئەم دواییە لە گەڤاری Sustainability دەیخەمەنەت، لە نەوان 16.5% بە 28%ی هەموو پیسبوونی گازی گەرمخایەنی ، " دووەم ئەکسیدی کاربەن"، پەکدەهەنەت. مەودای بەرفراوانی ئەم ژمارانە ئاماژەیە بە ئەوەی کە ئەم بابەتە چەندە خراپ پشتگوە خراوە. وەک لە هەمان توەژینەوەدا دەردەکەوەت، ئەو ئامارە فەرمییە (14.5%)، کە لەلایەن ڕەکخراوی خەراک و کشتوکاڵی نەتەوە یەکگرتووەکانەوە بەاوکراوەتەوە، بە ڕوونی هەڵەیە، هەموو کەسەکیش لەو بوارەدا دەیزانەت، لەگەڵ ئەوەشدا کەم هەوەی نوەکردنەوەی دراوە.
لە ماوەی 20 ساڵدا تا 2018 بەکارهەنانی گەشت لە جیهاندا بە ڕێژەی 08% زیادی کردووە. توەژینەوەیەک لە کتەبی ' سیاسەتی کەش و هەوادا' مەزەندە دەکات کە تا ساڵی 2030 ئەو گازە گەرمخایەنە لە بەخەوکردنی ئاژەڵدا، دەکرەت کە نیوەی تەواوی بودجەی کاربەنی

جیهان بە ئەو بەکاربهێنین ئەگەر بمانەوەت خەمان لە بەرزبوونەوەی زیاتر لە پلەی 1.5 ی گەرمبوونی جیهانی بەدوور بگرین.
کارایی پیسکردنی ژینگە بەم هەکارە تەنانەت گەر لە ئەستاشدا ڕەگری لەبکرەت هەشتا بە ماوەیەکی دوورو و درەژ کارایی خەی هەر دەمێنەت.
شیکارییەکی جیهانی هەر لەو بوارەدا بە داتاوە دەریدەخات کە تەنانەت ئەگەر ئەمە پیسبوونی گازی گەرمخایەن لە هەموو کەرتەکی دیکەدا نەهێرەت، تا ساڵی 2100 بەرهەمهێنانی خەراک بەپەی ڕووی ئەستای، بودجەی جیهانی کاربەن دوو سە هەندە زیاتر دەشکێنەت و دەبەت زیاتر پارە بە ئەو مەبەستە تەرخان بکرەت. ئەمەش بە شەوەیەکی بەرچاو بەهەی بەخەوکردنی ئاژەڵییەوەیە کە 57%ی گازە گەرمکەرەوەکانی سیستەمی خەراک پەکدەهێنەت، هەرچەندە تەنها 18%ی کالەریەکان دابین دەکات. چونکە بەخەوکردنی ئاژەڵ گەورەترین سەرچاوەی دروستکردنی غازی میسانە، CH4 ، لە جیهاندا کە بەهەی چالاکییەکانی مرەڤەوە دەردەچەت.
پەڕفیسەر جەرج مەنبیت وانەبەژی زانکە، خاوەنبەرنامەی ژینگە لە تی ڤی دا هەروەها ڕەکخەری کەمپەینی گەورە بە بەرگریی لە ژینگە کە چەند دەیەیەکە لەو بوارەدا چالاکی دەکات و خاوەنی جەندەها کتێبە دەڕەت " هەزی کولتووری کەرتی ئاژەڵداریی زەر لە هەزی ئابوورییەکەی زیاترە ، چونکە پەیوەندیمان بە خەراکەوە زیاتر کەسییە تاکو پەیوەندیمان بە سەرچاوەی وزەوە. زەربەی سووتەمەنی بەردینی لە دوورەوە بەکاردەهێنرەت بە نموونە کاتێک کارەبا بەکاردەهێنین، کە گەڕەکان دادەگیرسێن بیر لەوە ناکەینەوە کە لە کوەوە هاتووە، بەڵام سەبارەت بەو خواردنانەی دەیخەین بیرکردنەوە و هەستەکی زەر دەکەین."

ئەنجامگیریی:
بە گومان ئەوەی سەرەوە سەرەتایەکی زەر کورتە لەسەر پرسەکی ئەکجار گەورە و بە بایاخ کە هەزاران کتێب و وتاری لەسەر نوسراوە بە لە کەڵ و بەرنامە و تاقیکردنەوەی بە کرداریی . لەگەڵ ئەوەشدا بە گوێرەی داتاکانی سەرەوە دەکرەت زەر شت بسەلمێنرەت یا هەر هیچ نەبەت هەلی بیرکردنەوەمان پەددات کە تەفکرینەك لە پەیوەستبوونەوەی خراپیبوونی ژینگە و سروشت لەتەك کەمپانیا زەبەلاحەکان و سیستەمی هەنووکەییدا. ئەمەش بە ئاسانی نیشانی دەدات کە گرەدانەوەیەك لە نەوانی گەرمبوونی زەوی و کارەساتەکانی کە کەش و هەوای خراپ دەیهێنن ئاشکرایە.
لەگەڵ ئەو هەموو وردەکاری و ئامارانەدا لەسەر ڕەلی کەمپانیاکان کە ڕەلی سەرەکییان لەو بارەیەوە هەیە بەڵام ڕەلی تاکیش هەم لە

پیسکردن و هم لە ڕەگرتن لەی و کەمکردنەوەی دووەم ئەکسیدی کاربەن بە ڕاستەوخە یا ناڕاستەو خە، هەیە. ئەمەش هەر لە پیسنەکرنی ژینگە و کاری زەر بچوکی وەکو کردنی دوشەکی کورت بەئاوی شلەتەن، کوەاندنی ئاو لە کترییەکدا بە قەدەر ئەوەی کە دەتەوەت، زەر گەرمنەکردنی ماە و کەمتر بەکارهەنانی ئامرازەکانی فەنککردنەوە، دانەگیرسانی گەپ لە کاتی ناپەویستدا، بەکارنەهەنانیی سەیارە مەگەر لە کاتی زەرووریدا، کەمکردنەوەی سەفەر بە سەیارە و دەیەها کاری بچوکی دیکە تا دەگاتە وازهەنان لە گەشت بە هەموو چەشنەکانییەوە. ئەمانە هەمویان ڕەڕەی خەیان هەیە وەڕای ئەوەی کارەکی بچوکیشن . کەواتە مرەڤەکانیش وەکو تاك لە ڕەفتار و کرداری ڕەژانەیان و شوەنی نیشتەجەبوون و کارکردنیان بە ڕەلی خەیان دەتوانن و دەکرەت کە کارایی ئەرەیانەی خەیان لەسەر ئەم پرسە گەورەیە دابنەن.

ئەو شیکردنەوە و داتایانە پەمان دەڕەن کە هەندەك لە بەشداربووانی خودی کەبوونەوەکە خەیان بە گومانن کە لەم جەرە کەبوونەوانەدا چارەسەری ئەو کەشە گەورەیە بکرەت. ئەویش لەبەر ئەوەی :

یەك: ئەزموونی کەبونەوەی ساەی 2009 لە کەپنهاگن-یان هەیە کە بەیار بوو ساەانە 100 ملیار پاوەند یارمەتی وەاتانی هەژار بدرەت ، بەڕام نەدرا. لە کەبونەوەی Cop26 کە پارەکە، 2021 ، لە شاری گلاسکەی بریتانیا گیرا و چەندەها بەیاری زەری تەدا درا و بەڕام هەندەکیان یا جە بە جەنەکران یاخود زەر کەمیان کران.

هەر بە نموونە بریتانیا کە ڕازی بوو بە بەرنامە و بەیارەکانی لوتکەی ساەی پار کەچی ژەر بەژەری دەوەت نزیکەی 100 مەڕەتی داوە بە کاری پشکنین و شەقکردن و هەڵکەڵینی زەوی بە گەڕان بەدوای نەوت و غازدا. قسەش لەسەر ئەوە هەیە کە کانی خەڵوزی ‘ کامبریا’ بکاتەوە لەبەر ئەوەی کە ڕەنگە ئەم زستانە بریتانیا گرفتی کارەبای هەبەت . ئەمە لە کاتەکدا ئاژانسی نەودەوەتی وزەی ئەتەمی لە ساەی 2021دا ڕایگەیاندبوو کە هیچ پەژەیەکی نوەی سووتەمەنی بەردینی ناتوانەت لە ساەی 2022 بەرەو پەشەوە بچەت واتە گەشەتر بکات ئەگەر جیهان ڕووبەڕووی گەرمبوونی جیهانی و خراپتربوونی کاریگەرییەکانی لەسەر ملیارەها کەس ببەتەوە.

لە لایەکی دیکەوە لە بریتانیا ساەانە بەڕك لە بودجە تەرخان دەکرا بە وەاتانی هەژار . بەڕام ڕیشی سوناك کە وەزیری دارایی بوو ئەو بەڕە پارەیەی لە کاتی پەتای کەرەنادا کە لە سەدا 0.7 ی داهاتی نیشتمانی بوو، هەنایە خوارەوە بە لە سەدا 0.5 .

ئەمانیاش لەگەڵ ئەوەی کە هەوەڵکی ئەکجار زەری داوە کە وەات لە سەرچاوەی وزەی کانە خەڵوزەکان و سەنتەرە نوەوییەکان ڕزگار بکات

و هەڵیانی پەساردووە ، بەڵام بە هەی جەنگی ڕوسیا و ئۆکرانیاوە کە گوایە دەبێتە هەی کەمبوونەوەی کاربا ڕەنگە پەنا بەرێتەوە بە بەکارهێنای سەرچاوەی خەڵوز لە وزەدا.
دوو: هەر لە سەرەتای گرتنی لوتکەدا، هەندێك لە بەشداربووان کە بە جددی دەیانەوێت شتێك بکرێت کەمتر هیوایان هەبوو بەوەی کە کەبوونەوەکە ئەو مەبەستەی کە بۆی ئەنجام دراوە بپێکێت.
هەر بە نموونە، Alok Sharma ی پەڵەمانتاری بریتانیا کە پارسان دانرا بە سەرۆکی Cop26 لە گلاسگۆ نیگەرانی خۆی دەربڕی سەبارەت بە چارەسەری کێش و هەوا لە کەبوونەوەکەدا. ئەو وتی " ئەوانەمان کە هاتووین بە میسر بە ئەوەی پلەی گەرمی 1.5سەدیی بە زیندووی بهێنینەوە و ڕێز لەوە بگرین کە هەر یەکەکمان لە گلاسگۆ لەسەری ڕێککەوتبووین، ئێستا ناچار بووین بە وەستان شڕ بکەین بە ئەوەی ئەوە ڕابگرین، بە ئەوەی لەسەر یەکێک لە دەستکەوتە سەرکیەکانی گلاسگۆ کار بکەین بنیاتی بنەین، ئەویش بانگەوازکردنە بە لایەنەکان بە بەسەرکردنەوە و بەهێزکردنی پلانی نیشتمانی خۆیان سەبارەت بە دەردانی گازی ژەهراوی".

هەر ئاواش وایل ئەبولمەگد، دیپلەماتکاری میسری بەرپرسی بەڕێوەبردنی دانوستانەکان لە کەبونەوەی ئەم لوتکەیەدا وتی: "بەیاننامە و بڕیارنی سیاسی لەبەردەم کامڕاکاندا دەدرێت، بەڵام لە ژوورەکانی دانوستانەکاندا دەگەڕێتەوە بە بە دژایەتیکردنی. ئەم [هەوڵستە ئەرێنییە بە ئاشکرا] بەهایان نابێت تا وەرنەگەڕێنە ژوورەکانی دانوستان و تا ئەستاش وا نەبووە".
عەبولمەگد وتی: "ناتوانین بەردەوام بین لەسەر ڕێگای دژایەتیی"، جیابوونەوە لە نەوان ئەوەی لە کایەی گشتیدا ووددات و ئەوەی لە ژوورەکانی دانوستاندا ووددات ناتوانێت بەردەوام بێت. پێویستە هەموومان ڕۆحی سازش نیشان بدەین".
ئەو بەردەوام بوو لە قسەکانی وتی " پێشکەوتن لە بواری دارایی کێش و هەوا کلیلە. بڕیارن بە وەاتانی تازەپێگەیشتو دراوە کە لە ساڵی 2020 وە ساڵانە 100 ملیار دۆلار دابین بکرێت، تاکو یارمەتیان لە کەمکردنەوەی دەردانی گازی ژەهراوی و گونجاندن لەگەڵ کاریگەرییەکانی کێش وهەوای توند بدات، بەڵام هێشتا ئەو بڕینە جێبەجێ نەکراوە. ئەو 100 ملیار دۆلارە تەنانەت لە بەشکی کەمی ئەو بڕە پارەیەی کە پێویستە نزیک نابێتەوە، ئەو ژمارانە لە تریلیۆنەکاندان ، لەگەڵ ئەوشدا پێویستبوون بەوەوە زۆر گرنگە و سروشتکی ڕەمزییە، نیشاندانی متمانە و دروستکردنی متمانەیە."

هەر لەو بارەیەوە ئەنتۆنیۆ گوتێرێس، سکرتێری گشتی نەتەوە یەکگرتووەکان لە چاوپێکەوتنێکدا لە سەروبەندی دانوستانەکاندا ڕایگەیاند کە کێشەکە لە نێوان وڵاتە دەوڵەمەندەکان کە بوونەتە هۆی قەیرانی کەش و هەوا و شکستهێنایان لە کەمکردنەوەی دەردانی گازی گەرمخانەیی لەسەر هەژاران، کە بەدەست کاریگەری و کەمی سەرچاوەی دارایی بۆ پاراستنی خۆیان دەناڵێنن .
لە لایەکی دیکەوە سەرۆکی شاندی Cop27ی گرینپیس ئینتەرناشنال، یاب سانە، قسەکانی ڕەنگدانەوەی بێزاری گشتی بوو کە وتی: "سەرکایەتی Cop27 کە پێداگریی لەسەر کانزاکان دەکات سەبارەت بە دۆزەخی کەش و هەوا، کەچی لە سەرتادا نەیتوانی تەنانەت باسی سووتەمەنی بەردینی بکات، ڕەشنووسی دەقەکە دەستبەرداربوونە لە بەرپرسیارێتی بۆ ئەو مەرامەی کە زۆرێک لە وڵاتان دەریانبڕیوە کە دەبینن کە لانی کەم نەوت و گاز و خەڵوز بە قۆناغێك زیاد دەکرێت. کاتی ئەوە هاتووە کۆتایی بەو ئینکاریینە بهێنرێت، دەبێت تەمەنی سووتەمەنی بەردینی بخەرایی کۆتایی پێبهێنرێت".
ئەمانە هەمووی لە کەبونەوەی لوتکەدا وترا کە هەر لەو دانیشتنەدا ئاماژە بەوەش کراوە کە 55 کەمپانیا لە سەرانسەری میسردا بەدوای سەرچاوە نوێیەکانی نەوت و گازدا دەگەڕێن.

سێ: وڵاتانی پیشەسازی پێشکەوتوو کە هەکاری ئەم کارەساتانەن ئامادە نین بە گوێرەی بەرنامەی ' قەرەبووکردنەوەی زیان و زەرەرکردن یاخود زیان و خەسارە / وەرانکردن' ، Loss and Damage ، بڕەن واتە ئامادە بن کە قەرەبووی ئەو زیانانە بکەنەوە بە وڵاتانێکی هەژار کە بەشێکی زەر کەمی دانەوەی غازی دووەم ئۆکسیدی کاربۆنیان بەردەکەوێت . لە مەش زیاتر بە ئەوەی بەربەستی ئەم کارەساتانە بکرێت پێویستە ساڵانە تا ساڵی 2030 دوو تریلۆن دۆلار بخرێتە لاوە بە هاوکاری و کەمەکی ئەو وڵاتانە. بە بە بوونی ئەم یارمەتی قەرەبووکردنەوەیە ئەو وڵاتانە ناچارن داوای قەرز لە صندوقی دراوی نێودەوڵەتی بکەن کە ئەو قەرزەش پابەندە بە مەجی زەر قورسەوە کە وڵاتەکە هەژارتر دەکات، کە لە بارەکی ئاواشدا دەبێت ئەوانیش بیر لە دانەوەی قەرزەکە بکەنەوە زیاتر لەوەی لە هەوەی بەربەستکردنی کارەساتەکانی کە کە ش و هەوای خراپ بەیان دەهێنێت ببن.
پاش مشتومە و دەستشکانەوەی زەر ڕۆژی هەینی، 17 ی مانگ، یەکێتی ئەوروپا ئامادەیی سەبارەت بە قەرەبووکردنەوەی وڵاتانی هەژاری لەقەوماو دەربڕی بەڵام مەرجداری کردووە. دەشیانەوێت پشکنین و لەکۆینەوەیەکی زەری ئەو وڵاتە لەقاومانە بکەن ئەمە ساڵێکی لانی

کەم دەوڵەت ، سندوقێک کە لە ماوەی دوو ساڵدا بخرێتە بواری جێبەجێکردنەوە، هەروەها بژاردەی دامەزراندنی کەمیسیۆنێک کە بزانێت ئایا دەتوانێت بە هاوئاهەنگی لەگەڵ دامەزراوە دارایییەکانی دیکەی ئێستا وەک بانکی نێودەوڵەتی کاربکات.
لەگەڵ ئەوەشدا یەکێک لە دانوستانکارانی G77 کە داوای کرد ناوی ئاشکرا نەکرێت، سەرسام نەبوو بە پێشنیارەکەی یەکێتی ئەورووپا و وتی "هەوڵێکی پێشبینیکراوی یەکێتی ئەورووپایە بۆ تێکدانی گروپی جی 77 لە گفتوگۆکاندا. بەگومان، ئەوە پێشکەوتنێک نییە. ئەوان تەنیا هەوڵستی دانوستانکاری ڕاستەقینەی خۆیان دووبارە دەکەنەوە بە ئەوەی لای بەشداربووان وەک سازشێک دەربکەوێت لە کاتێکدا زۆر باش دەزانن کە سازش نییە. بۆ تەواوی ناڕاستگۆیی"
هەتا دواساتی تەواوبوونی کۆبونەوەکە کە شەممە شەوەکەی،19 ی مانگ، ئەمریکا و چین ئامادە نەبوون پابەندی پێشنیارەکەی یەکێتی ئەورووپا بن کە لە کاتێکدا وەکو چەن دوو دەوڵەتی سەرکی پیشەسازی جیهانن، هەر ئاواش دوو وڵاتی سەرکین لە پیسکردنی ژینگە و ژەهراویکردنیا. دوای بەردەوامیدانی دانیشتنەکە کە 40 سەعات لە وەختی خۆی زیاتری برد لە بەربەیانی یەکشەمەدا ئەوانیش بە جۆرێك لە جۆرەکان رازی بوون، بەڵام ئەوە دیار نییە کەی ئەو پارەیە دەدرێت و کە دەیدات و بۆ کێ دەدرێت.
چوار: لە کۆبونەوەکەدا بۆ هیچ شتوەیەك ئاژەداریی و کەڵگەکانی کە ئاژەڵیان تێدا بەخێو دەکرێت کە هۆکاری بەشکی زۆری گەرمکردنی زەوین بۆ دانەوەی غازی دووەم ئۆکسیدی کاربۆن هەر ووکو پێشتر باسم کرد لە بەرنامەی کۆبونەوەی لوتکەکەدا نەبوو. بزنسی نەوت و غازی کەمپانیا گەورەکان گەرچی قسەی لەسەر کراوە بەڵام نەتوانراوە کە ناچاربکرێن لە دەرهێنانی بەرهەمکانیاندا تەکنەلۆجیای بۆ لایەن واتە کە کارایی خراپی لەسەر ژینگە دانێت پێیەوە بکەن . ئەمە لە کاتێکدا کە نرخی غاز بەرزە کەچی هەر بۆ تەنها پێنج کەمپانیای سەرکی نەوت و گاز تا ئێستا لەمساڵدا زیاتر لە 170 ملیار دۆلار قازانجیان کردووە.
پێنج: سێ لەو وڵاتانەی کە کارایی خراپیان لەسەر ژینگە هەیە کە ڕوسیا و چین و هیندستانن، سەرکەکانیان بەشداریان نەکرد. لە بارەکی ئاوادا نوێنەرکانیان ئەگەر ڕازیش بووبێتن بەو بریارانە ، دەنگە کەتا بیار نەبێت لە لایەن ئەوانەوە بۆیە گریمانی هەوەشاندنەوە یاخود دواکەوتنی هەیە.
شەش: دواقسە و بەچوونی هەندێك لە کەسایەتییەکان سەبارەت بە کارایی کۆبونەوەکە: بە پێویستی دەزانم ئاگیاندنی چەند کەسێك لەوانە کە خۆیان بە دەستی ژینگە دەزانن و کەسانی دیارن، لەسەر

ئەنجامگیرییەکانی ئەم کەبونەوەیە بخەمە بەردەستی خوێنەر.
ئەلەك شارمەی پەلەمانتاری بریتانیا و کەنە سەرەکی لوتکەی 26 ی پارەکە، ەای وایە کە بەننامەکانیان لاوازن و شەکە لەسەر مانەوەیە بەو پابەندبوونەیان کە لە گلاسکە لەسەری ەکەوتوون. ئەو جەختی لەسەر ئەوە کردەوە و دەت " لەم کەبوونەوەدا وەرگرتنی ئاستی دەردانی گازی ژەهراوی لە ساەی 2025، وەک زانست پەمان دەت پەویستە، بەام لەم دەقەدا [تەکست] نییە. بەدواداچوونی ەوون لەسەر قەناغ بە قەناغی کەمکردنەوە و دابەزاندنی خەوز لەم دەقەدا نییە. پابەندبوونەکی قەناغ بە قەناغ بە لەناوبردنی هەموو سووتەمەنی بەردینیی، لەم دەقەدا نییە. قەربووکردنەوەی خەسارەکان زەروویە هەروەها بەی کەمکردنەوەی دەردانی ئەو غازە لەبری وەستانی لە ئاستەکدا. ئەگەر ئاوا نەکەین ئەمە وەکو کەینی جلی نوە وایە بە دراوسە لە دوای تەماشاکردنی خانووکانیان کە دەسوتەن ، چونکە دەنکە شقارتە گەدراوەکەت لە دەست کەوتەتە خوارەوە"

ماری ەبنسن، سەرەکی گروپی سەرکردە پیرەکانی پەشووی جیهان، کەنە سەرەکی پەشووی ئەرلەندا و دووجار نوەنەری کەش و هەوای نەتەوە یەکگرتووەکان، وتی: "جیهان لە لەواری کارەساتی کەش و هەوادایە. پەشکەوتنەکان لەسەر [کەمکردنەوەی دەردانی گازی ژەهراوی] زەر خاو بووە. ئەمە لە لەواری جیهانەکی وزەی پاکداین، بەام تەنها ئەگەر سەرکردەکانی جی 20 لە ئاست بەرپرسیارەتیەکانیاندا بژین و قسەکانیان بپارەزن و ئیرادەیان بەهەز بکەن. ئەرکەکە لەسەر ئەوانە"
ئەنتەنیە گەتەرەس، ئەمینداری گشتی نەتەوە یەکگرتووەکان هەشداریدا و وتی: "هەسارەکەمان هەشتا لە ژووری فریاکەوتندایە. پەویستە ئەستا بە شەوەیەکی بەرچاو دەردانی گازی ژەهراوی کەم بکەینەوە – و ئەمە پرسەکە کە ئەم لوتکەیە باسی نەکردووە. جیهان هەشتا پەویستی بە بازدانەکی زەبەلاح هەیە لەسەر تەماحی کەش و هەوا".
لەننس توبیانا، یەکەک لە ئەندزیارانی ەککەوتنی کەش وهەوای پاریسی ساەی 2015، کە ئەستا بەوەبەری جەبەجەکاری دامەزراوەی کەش و هەوای ئەوروپایە ئاماژەی بەوە کردووە، "کاریگەری پیشەسازی سووتەمەنی بەردینیی لە سەرانسەری وەاتەکەدا دەرکەوتووە"… "ئەم کەبونەوەیە پەداویستییەکانی لە دەوروبەری ئەو وەاتانە لاواز کردووە کە بەننی نوە و گەورەتریان لەبارەی کەمکردنەوەی دەردانی گازی ژەهراوییەوە داوە. لە دەقی [گرەبەستەکەدا] هیچ باسەک لە کەتاییهەنان بە قەناغ بە قەناغی سووتەمەنی بەردینی نەکراوە، و ئاماژەیەکی کەم بە ئامانجی گەیشتن بە پلەی گەرمی 1.5 سەدیی

کراوە". ئەو وتیشی " سەرکایەتی میسر دەقێکی خستە بەردەست کە بە ڕوونی دەوڵەتە پترە نەوت و گازکان و پیشەسازییەکانی سووتەمەنی بەردینی دەپارێزێت کە ئەم ڕووتە ناتوانێ ساڵی داهاتوو لە ئیمارات بەردەوام بێت".
ئەد میلیباند، شادە سکرتێری گشتانی کۆشوهەوا و دابەزینی پلەی گەرمی بە سفرە لە حیزبی لەیبەر بە پەرلەمانتارانی ڕاگەیاندووە کە " Cop27 شکستی هێنا لە پرسە سەرەکییەکەی هەشتنەوەی گەرمبوونی جیهانی بە تەنها 1.5یسەدیی لە سەرووی ئاستی پیشەسازییەوە"

لە بەشداریکردنی دانوەی وەڵامی پرسیارەکاندا وتی " پێویستە ڕوون بین، لەسەر پرسە چارەنووسسازەکەی هاتنەخوارەی پلەی گەرمی بە 1.5 پلە، ئەم لۆتکەیە شکستی هێنا. ئەمە لە ئەستاوە کاریگەرییە کارەساتبارەکانی یەک پلەی گەرمبوونەوە دەبین هاوکاتیش لەبری ئەوەی ڕووبەڕووی ئەم قەیرانە ببنەوە، زۆرێک لە سەرکردەکان یاری دەکەن لە کاتێکدا جیهان دەسوتێت، سەرەنجامی ئەوەش بە گوێرەی نەتەوە یەکگرتووەکان ئەمە لە ئەستادا لەسەر ڕووی گەرمبوونەکی کارەساتباری 2.8 پلەین"
هەروەها وتیشی " پێویستە ڕاستیەکان بڵێین. ئەگەر کارەکی جیاواز و خراپ نەکەین، میراتێکی ترسناک بەجێدەهێڵین. بەم پاشخانەوە هیچ وڵاتێک ناتوانێت پشتی خەی بخورێنێت هەر وەکو هەر وڵاتێک کە خەی بە پشێنگی کەش و هەوا دەزانێت، بەرپرسیارێتی و دڵرفێتکمان لەبەردەمدایە بە دانانی پلانێکی خراپ لە ساڵی داهاتوودا و دەستاتی ئەخلاقیمان لە دانوستانەکاندا پێویستە بووە."

.....

*نوسینی ئەم وتارە بەرهەمی خوێندنەوەی زیاتر لە 20 وتار و توێژینەوەیە. بە پێویستم نەزانی لە دامێنی وتارەکەوە ئاماژەیان پێبکەم ، بەڵام هەر خوێنەرێك بە گومانە لە ئامار و بۆگەکان دەتوانێت لە مەسنجەرەوە یاخود بە ئیمەیل ئاگادارم بکاتەوە تاکو هەندێك لەو سەرچاوانەی بە بنەرم.

زاهیر باهیر
نوڤەمبەری 2022

خوندنویک بە ئەمان ی (مەرگی تاقانی دووەم).. هیوا محەمەد ئەمین

دوو سەد بەر لەو بەیانە تاریکە ی کە کوشتن ی ((ئەشرەف)) ی تەدا ئەنجام دەدرەت , ((ئەمیر شەرەفەدین)) لە گەژاو و زریانەك ی هەکردوو ی ناوەخت و دیمەنەك ی پە لە گەا ی زەرد دا ، بەدەستی پیاوانی سوەتان دەکوژرەت ! ئەمیر شەرەفەدین کەسایەتییەك ی نەناسراو ، نادیار و شوەنپە ونبووی نەو ەوداوەکان ی مەژوە ، و بەهەمان شەوەش هەکار ی کوشتنەکە ی ناەون ، نادیار و ناسەلماو . هەکار ی کوشتن ی ئەمیر شەرەفەدین لە بەندوداوی دنیایەك ی داپەشراو بە تەلیسم و فا قەتیس دەمەنەت ، کە بەهەیەو توانا و هەز ی مەژو و لەژیك بە لەکدانەو ی گران یان سست و لاواز دەبەت . ئەو ی لەو دا دەتە ئەنجامبەندیی ، بەوا و بەچوون ی ئەو فاەچیانەن کە بەوایان وایە (خودا هەیکەشاوەتەو بەئاسمان) . ئالەردایە کە ئیدی پەت و ەیشو ی نەو جاد و تەلیسمەکان لە مەژو ی شەرەفەدینەو بە ەژگار ی ئەشرەف درەژدەبنەو و دەبنە فەرمانەوا . لە هەناو ی مەژو ی مردن ی ئەمیر شەرەفەدین دا سەرەتا ی مەژو ی ئەشرەف لەدایک دەبەت ، واتا ئەشرەف بەرئەنجام و دووبارەبوونەو ی مەژو ی ئەمیر شەرەفەدینە بەام لە فەم و پەکهاتەیەک ی تر دا . دەتوانین بەین ئەو بەرکو و پەشکیە کورتەی خستمانەو ، بنچینە و پەکهاتەی ەمان ی ((مەرگی تاقانەی دووەم)) ە کەی نوسەر ی کورد کاک بەختیار عەلیە . لەربەدواو من تەدەکەشم کە قەف ی تەلیسمەکان بپچەنم و ەوناکیەك بخەمە سەر ئەو هە و هەکارانە ی ، کە ئەمیر و ئەشرەفیان ەاپەچ ی مەرگ کردووەتەو ئەگەر کوشتن ی ئەمیر شەرەفەدین لە کزەبایەک ی پایزە ی ئارام و بەدەنگ دا ئەنجام دەدرەت ، ئەوا کوشتن ی ئەشرەف هاوکاتە لەگەە هەکردن ی گەردەلولەك ی توند و بەهەز ، گەردەلولەك کە لەگەە کارەسات و ەوداوەکان دا هەدەکەن و گشت شتەك لە هەموو کون و قوژبنەکەو ەادەماەت و دەیشوەنەت . وەیشومە و بەرکەوتەکان ی ئەم گەردەلولە بەام پابەند بە هیچ یاسا و حیکمەتەك ی سروشت و یەزدانەو نیە ، بەکو پەیوەست بەو یاسا و ەسا دنیاییانەو هەیە ، کە لە جەگە و شوەنەك دا دەنەگەە و مرەڤ بەرەو ئەنجامدانی کار ی چاك یان خراپ ەادەپەچن . پەویستە بگوترەت کە لەم ەمانە ی کاک

بختیار علی دا چیتر کات و شون ، کار و کاردانوکان ، بزاوت فیزیکیی و وز جستییکان ، بهمان شوش خواست ، ئیراد و ئارزوو مرڤایتییکان کاریگریی خیان لدستددن و دچن درو ی تگیشتن ی لژیکییو ، واتا ئم ممان درئنجام دبت دریایك لد دربین ی ئایدیا ، ئایدیایك کد سرئنجام ه و هکارکان ، ئاقار و کاریگرییکان ، وز و توانا فیزیکیی و معنوییکان ، خواست ، ئارزو ، ئیراد و ئامانج مرڤایتییکان ئاراست دکات . ئم دیاردیه ئگرچی جرك ناتبایی ، ناهاوسنگیی و شپرزییك لد سروشتی وداو و کسایتییکانی نو م ت د پکدهنن ، بهمان ئندازش زیان بد بنما ، شواز ی زمان ، پیکر ی هونر ی ممان نووسین و پیوندیی دیالکتیکییان ی ئو بد مرڤ ، سروشت و دوروبرو ، دگننت .

من لر دا ناخوازم ئاقار ی کارکم برو لکینو لد جر ی تکنیك و شوازی هونر ی مماننووسین یان شواز ی بکارهنان ی ئم یان ئو زمان و پیڤین و هروها اد ی تگیشتن و ئنجامبندیان بت ، کد خونر پیدگات ، ئاراست بکم . بکو جختکردن و هودانی من بد دزینو و پیبردن بو هز درکیی ، ناوکیی و درونییانیه ، کد پیوستبوون ی ئمد زیاتر بد واقیعو گرددات . ئاستك ی تری ئامانج ی کارکم دزینو ی ئو گزانیه کد تواناییمان پدبخشن کد لد گیانو چژك ی جوانناسیی (ستاتیکیی) ان و لهمان کاتیش دا چژك ی ئاوزداریی (عقیی) و ویژدانیمان پدبخش .

نوسر لم مان دا بقوایی س ئامانج و تور ، و لسر دوو ئاست ی درونیی و مرڤایتیی دا شددبتو ، کد دخوازت بهیانو لد بوون و ویژدانی ئمد دا برجستیان بکات : { خون ، مرگ ، هست ی لپرسراوتیی } . لوانیه لنو تاریکایی و تپوتز ی ویشومی ئو گردلولد ببزیی و بئامان دا کد هموشتك و هرشتك لگد خی ادمات ، کمك سخت ، گران و دژوار بت ، کد بتوانین ئو ئامانج و ئاکامان بونیی دستنیشان بکین کد نوسر دخوازت لگیانو بد خونر ی بگننت ، بام هر هوکیش بد ئو مبست لگی گومان ، گریمان و لکچواندن (شوبهاندن) و توانا و توانایی ئومان پببخشت ، کد مشتك حقیقت لنو ئو جیهان پئاز و شاراوان دا بدستبهنین . گردلولکی لوجر ، و کاتك کد لد هلومرجك ی ترسناك ، گوماناویی ، شاراو ، ئاز و نهنیی دا هدکن ، هگری مانا و بوعدکی جراوجرن کد دشت ئمد وك : دنگك ی

نبیستراو ، خامش و فرامشکراو لیبوانین کز تایبتن و تنیا درونی ئو کسان دیبیستن کز خاون ی ویژدان و هست ی خمخریین . بام پرسیار ئویه کز ، ئایا کن ئوان ی لمان ی م ت د دا خاون ویژدان ، ئاکار و هستی خمخریین ؟! کن ئوان ی کز لز کمگیکی ناعادل ، بپرنسیپ ، شواو ، پز لز ترس و تاساندن دا خاون ویژدانك ی زیندو و ئاسودن ؟!! ئو کسان دگونجن و دشن تنیا کسانك بن کز مرڤ ی زر ساد ، ساکار و خاون دك ی پاک و بگرد بن ، کسایتییکان ی وک : ((کچان ی پاکیز ، سرمستکان ، شلر فعت ، حیدر ، باوك ، ئقدز ، لیردز و … تاد)) مشتکن لز نمون ی ئو خروار . ئم کسایتییان بام لژر هلومرج و بارك ی کمایتیی و سیاسیی سخت و دژوار ی ئاوسبوو بز هژاریی ، نبوونیی ، سزا و جزربز دا دژین و ئنجام دبنکیلئاسای سیستم و هزك ی داپسنر و بحم ، کز توانا ی ئویان نابت وک کاراکترک ی چالاک و بگ ئاقار ی وداوکان ئاراست بکن ، بام بوونیان لز شو ی تارماییك یان سبرك دا دن و دچن ، و لز گشت شونك ئامادییان هیز ، ئو ئامادییانش تاوانباران و بکوژان ی ئشرف دخن نو ترس ، گومان و داوکو . ئم گردلولز دشتیش وک پتاو ویشوم ی ئو حز ئهریمنییان لیبوانین کز تواوی ژیان ساد و ساکارکان ی مرڤ ویژدانپاککان و تنانت کشك ی ئاسود و یاسا ئخلاقییکان ی ((داپیر)) ش ادمان و ئاودیو ی جیهانك ی خامش ، تکشکاو و پز لز سوکایتییپکردنیان دکات . ئم حز ئهریمنییانش دشت وک زنگاو و زبدان ی د و درونی ئو مرڤ پوچ ، نخش ، نفسنزم و برژوندپرستانش لیبوانین ، کز لز کمگیک ی وک ئشرف دا بوون ی هیز ؟! لز زبدا نی حی ئو مرڤان ش دا تنیا ئو کرستان دتوانن جگی خیان بکنو کز بباینخن و لز م ت د دا بز پارچکاغز ، نایلندداو ، زرفبتا و گا ی زرد وسف کراون .

داپیر ئمک تاک بیانک کز لز سات و کاتکان ی خوی خی دا بئاگانهاتتو ، بدار ی ساتوخت ی ویشوم ی ئو گردلولز نبووتو ، کز لز دونشو ی ئو بیان دا کوشتنی ئشرف ی تز دا ئنجامدراو . ئو ، واتا داپیر باوی وهایز ، کز نووستن و بدارنبوونو دخ ی بو پلان نگریسو هیز کز شیتان لز کاتک لز کاتز گرنگ و هستیارکان دا دایدژت و کتنی خی دکات ! واتا پلانك کز لز توانای دا دبت بهیو دنگی ویژدان ، حقیقت و تنانت هست ی خمخریش کپ و خامش بکات . لم

سنگیو دگینه ئو باوه ی که : دنگ ی ویژدانک ی برز و ئاسود تنیا کاتك توانا و هز ی واقیعبوونی خی لو نو درونی مرڤ دا دسلمنت که مرڤ لوپی حالی ئاگایی و هشیاریی دا بت . بئاگانهاتنوی داپیر لو بیان زوو دا ، درگ ی گریک ی ئاز لو درون و ناخی ئو دا دکاتو ، گریک که سرئنجام ئو لو ئازارك ی سخت ی درونیی و ویژدانیی دا دتلنتو ، ئازارك که هدی هدی ئو برو ورانیی و لناوچوون دکاتو ، ئازارك بجرك خرا و کتوپ خیدخزنت ناو ناخ و قوایی درونی که سرجم ئو کشك و دستانیشی دوخنت ، که سانک ی دورودرژ لو هوی بنیاتنانی دا بوو ، وخانك چیدی هز و کاریگریی ئو وو لو خرئاوابوون دبات .

دیار لپشت هر پلان و نخشیك دا ئامانجك بوونی هیو ! شیتان بئوی همیش خی زیندو ابگرت ، درژ بو بوونی خی بدات و مانایك بخی ببخشت ، ئوا ئامانجکانی خی لدرژدانی مرڤ بو ژیان تین ، ژانییکان و ترکردنی شهوت و هپ ی مرڤ بو دستکوت و پلوپای ی زیاتر ، بدیدهنت ، واتا مرڤ چندك بوون و ئیرادی خی بو ژیان ی مادیاتو گربدات ، هندش شیتان تون و پلانکانی خی لنو درون و ویژدانی ئو دا ئازتر دکات . لخا نیو که محوی شاعیر دفرموت

وها پو فیتنو بوو عالم که ئیبلیسك ی وك ئیبلیس

نماو مئمنی غیری کش و کک ی مخلوق

لو وها ژگار و قناخك دا مرڤ دبت ئاوتیك لو بو ئندازیك ی گور لو پکهات و گز شیتانییکان ، واتا ئو گز ئهریمنییان ی که مرڤ برو کاری خراپ دن ددن . کسکیش ئگر ئامانجی خی لو پساندن و امایینی ئو تون شیتانییان دا برجست بکات ، ئوا سرئنجام وو بوی لناوچوون دبتو .

ئشرف و مرگی ئو درهاوژ ی ئو هاوکشانیو که ئاماژم پیان دا ، هروها درئنجام ی ئو ئامانجانیو که ئشرف تیای دا (خون) ك لو ویژدانی خی دا لئستدگرت ، خونك که هرگیز گیایک لو ژیانی ئو دا سوز ناکات و تنانت ئشرف بو چارنوس و تام ی مرگیش دگنت . بوون ی شیتان ئگرچی لو مرگ ی ئشرف دا کتایی دت ، بام ئو گرای خی لو نو ناخ ، درون و ویژدانی هر مرڤك دا دادنت ، لمیان دا لنودچت و لویشیان دا لدایکدبتو . لو هلومرجك ی وها خنکنر و شتکدراو ی نو م ت د دا کمگ بهیچ ئامانج ، حقیقت و ئنجامك ی گرنگ ناگات ، حقیقتکان تنیا لنو ناخ و درون دا

پنگدخنو و توانا ی خسلماندنیان نابت ، لر دا بام تنیا کسانك ی دیاریکراو و دستبژر حقیقتك بدستدهنن ، بام حقیقتك ی لاواز ، ددنگ ، شواو و بمانا ، هر ئوانیشن کد دستات بدستدهنن و ئوانی دی برو زنگاو ی ئازار ، کیلایتیی و نهامتیی ادپچن . تنیا کسك کد بدوور لوانی دی بت کسایتیك ی وك ئشرف ، ئوك دگاتد ئو استیی و حقیقتد ی کد ئو ژگار و هلومرجد ی کد خی و کمگکی لنوی دا دژین ، متکیکد و هیچی دی ! حقیقت و استییکان دشن تنیا لد بزاوتك ی مژویی و تکشانك ی معنویی دا بدستبهنن کد خاون ئزمون و ئاکار (ئخلاق) بت . کسایتییکان ی م ت د لنو بزاوتك ی وها دا سست و لاوازن و توانا ی گانکاریی و بدستهنانی هزك ی معنوییان نابت ، بکو دشت بتوانن تنیا شاهید ی ناو دادگ یان شیونگك ی پیا و شانکارانی پرس ی ماتمینیك بن . لر دا نابت پمان سیر و سرسومان بت کد ئو کاتد ی حی ئشرف دتد قسد و لاشد ی خی و مرگی خی لنوئاپ ی تازباران و شیونگان دا بئازار و سوتر دبینت . ئنجام دگیند ئو استیید ی کد تایبتمندیك ی لوجرد ی کسایتییکان ی نو مان ی مرگ ی تاقاند ی دووهمن کد گ ی زیاتر بد کوشتنی ئشرف خشتر دکن

نگد خونر بپرست ، کد بچی من هندد باس لد کسایتییکان دکم و دیانخمد بردم لپرسراوتیی و دادوریو ؟! کسایتیی یاخود کاراکتر لد دنیا ی مان دا ی سرکیی و هستیار لد گانکاریی و خستنو ی وداوکان دا دگن !! هر لد گ ی کسایتییویی کد دتوانرت شونپنجیك لد وستگ گرنگکان ی نو برهمك ی ئدبیی دا بدزرتو . لد سنگیك ی وهاود دشت بگوترت کد کشد ی مان ی (م ت د) لودایی ، کد خاون ی کسایتییك ی یالیستیی (واقیعیی) نید کد هگری سیفات و تایبتمندییك ی برجستکراو یان خاونی وداو و برکوتیکی هستپکراو بت کد توانا ی ئاراستکردن ی وداوکان ی هبت . ئو ی لم ماند دا چالاک و بادست و بیاردر ، ئو ئایدیاو بچونان کد تنیا دشت لد زین (زیهن) ی نوسر دا توانا ی خدرخستن یان سلماندنیان هبت . بیر و ئایدیا ی نوسر چندك خی بسر وداو و کسایتییکان دا بادستتر بکات ، هندش پمان لسر زوی زیاتر دادبت کد دوائنجام ئمد ی خونر خمان لنو کش و فزایك ی وشك ، برتسك و سنوردارکراو دا دبینینو . سرا ی فزایك ی لوجرد ، بام

بوار و توانایی ئو هیه ، که بتوانم بدوا ی ئو هه ، هکار و
گزانه دا بگم که پسه ی (مرگ) ی ئشرف خراتر دکن .
مرگی ئشرف ناوند و خا ی هستیار و گرنگیپدانی مان ی (م
ت د) که ی نوسر ی ناوبراومانه که گشت وداو و کسایتییکان
بدوری دا دسوننو ، ئم دزش بخی دشت لاینك ی گش و
وناک ی مانکی م ت د بت . لر دا بئوی پسه ی مرگی
ئشرف قوتر و له ونه ، دیمن و کشك ی ونتر دا ببینین ،
ناچار دبم سرتا کسایتیی (داپیر) بئامانج بگرم چونکه ئو
پاپونرکی نااستوخ و لهمان کات دا شاراو و ئاز له
بمرگگیاندنی ئو ، واتا ئشرف ؟
داپیر ئایا کیه ؟ ئو کسایتییك ی دومند و خاون سامان و
موکك ی زر که بهیو دستاتکی معنویی و کمایتیی
گرنگ بدستدهنت ! داپیر ئگرچی له ابوردویك ی شاراو و
ژیانك ی ناشایسته و بئابوتیی دا ژیاو ، بام خاونی هزك
ی وناك و چاکخوازیش ، که بشك ی زر ی کمگ
وکسایتییکانی نو م ت د لدوری دئان ، وکو بیت لدیدی
نوسر دا ، که مرڤ چندك هگری گز ی خراپکارییش بت ،
دشت بهمان ئندازش خاونی هز و گز ی چاککارییش بت !
داپیر خاونی کشك و سرایک ، که زرك له مندان ی بلانه ،
بسرپرشت و لانوازان داد ددات . ئو له کشك و سرا ی خی
دا خاونی یاسا و دابونریتی خیتی ، یاسایک که دخوازت هم
پارزر ی ئارامیی ، ئاسودیی و ئاساییش ی دانیشتوانک ی بت
همیش بیانخاته ژر کفی خیو . یاساکانی داپیر پابند بهیچ
هلومرج و کات و شوننکو نین ، بکو تنیا لنو درون و
چوارچوی داب و نریتی نریتخوازانه ی ئو دا توانا ی خدرخستن
و خسلماندنیان هیه . ئو دخوازت له هلومرج و کشك ی وها
دا دانیشتوان ی ئو کشکه بکاته خوشك و برا ، و یاساکان ی
پاکیزیی بپارزت . داپیر له شوننك دا دت : ((چاکتر ،
دیار یزدان بو شرف له ماکه ی من دا دپارزت)) .
کاتك ئشرف هوی ئاودیوبوون ی دیوار یاسایی و ئخلاقییکان ی
داپیر ددات ، ئیتر له دیدگه و شو ی توانینی ئو واتا
داپیر دا ، دبته کسکی نفرتلکراو ؟!! کچک ی پاکیزه دت
: ((له هموو ئو بیانیانشدا که داپیر ونه ی کوکانی
دادنا و دیسپاند بسرماندا جمیبکین)) . پوانه ی داپیر
به پیاوان ی چاك لودایه ، که تاکو چ ادیك ئوان ملکچ ی
یاسا و نریتکانی ئم بن . لر دا تکشکان ی داپیر تنیا له
مرگ ی ئشرف ی کوی دا برجسته نابت ، بکو له گندبوون و

هەرسەنان ی ئەو ڕێگەز و ئامانجانەش دایە ، کە ئەم خەی لە پێناو ی ئەوان ی دی دا کردەتە قوربانیی ! کەسایەتییەک ی دی : ((چونکە وەکو هەموو ئافرەتێکی تر پێیوابوو ئەو پیاوانە ی نزیکن لەخۆیەوە ، بەرجەستەترین نمونەی بەعەیبیی و تەواوترین جۆری مەخلوقاتن ، لە کەوتنی ئەو نمونانەش دا ، کەوتنی هەموو ئەو ڕێگەزانەی دەبینی کە وەک ژنێک هەموو ژیانی خەی بە بەختیارییان تەرخانکردبوو)) . لە ڕێمانی((گەلێ))کە ی دەستێفسکییش دا کەوتن و تێکشکان ی کەسایەتیی گەلێ لەمردن ی منداڵێک ی بێکەس ی وەک (ڕێنەچکا) دایە ، کە ئەو داروندارای لەپێناو ی بەختەوەریی و ژیانی ئەو دا بەخشیوە . کاتێک سەعید و ئەشرەف توانا ی هەڵگرتن ی بار ی گران ی یاسا و نەریتەکانی داپیریان نامێنێت ، هەریەکەیان بەجۆرێک لە کشک یاخیی دەبن ، و هەریەکەیشیان ڕوبەڕو ی چارەنوسێک ی جیاواز دەبنەوە ، ئەم یاخیبوونەش بەدواجار داپیرە بە بار و هەڵەمەرجێک ی دەروونیی سەخت و دژوار ادەکەشێت . بەئاگانەهاتنەوەی داپیرەش لەنەو ئەو هەموو قریشکە ، زریکە و هاوارانە ی ساتەوەخت ی مەرگ ی ئەشرەف دا ، دەشێت بەرجەستەترین ئەو کاردانەوە شاراوە و دەروونییە ئاڵوزانە بن کە داپیرە بەهەیانەوە هەست و سۆزی خەی لەدەخوەنێت ، ئەم بارەش ڕێگە بە مردن ی ئەشرەف زیاتر خەشتر دەکات . لەم نەوەند و ئەنجامگیرییە دا دەگەینە ئەو ڕاستییە ی ، کە ئەگەرچی ئەشرەف قوربانیی ڕاستەوخۆ ی هەڵە ئەهریمەنییەکان ی دەرەوە ی کەشک و سەرا ی داپیرەیە ، بەڵام داپیرەش بەخەی بەشێکە لەو هە و هەکارانە ی کە ناڕاستەوخۆ ئەشرەف ڕاپێچ ی مەرگێک ی تەراژیدییانە دەکات .

کەسایەتیی داپیرە

داپیرە سەرەڕا ی تایبەتمەندیی سەربەخۆی خەی لە یاسا و نەریتەکانیی دا ، مرۆڤێک ی سادە و دڵقانە کە وەک ڕۆناکییەک زەربە ی کەسان ی نەو کەمەگە دەخوازانە لەدەوری دەئاڵێن و هانا ی بەدەبەن . ئەو لە ڕابوردو دا کەسێک ی هەڵخلیسکاو و شەهوەتبازێک ی بەپەروا بووە ، کە ئەمە دان بە گوناهەکانی دا دەنێت و دەخوازێت ئیدی لەلایەک ڕێ ی دایکێک ی دەسز ببینێت و لەلایەکی تریشەوە و لەو ڕێگەیەوە ئیعتیبارێک بە کەسایەتیی خەی بگەڕێنێتەوە ، کەمەگە بەڵام لەئاست خواست ، ئامانج و هەوڵەکانی ئەو دا سەرسەختیی ، دڵڕەقیی ، نامیهرەبانیی ، دژایەتیی و بەسەزیی دەنوێنێت ، کە سەرئەنجام ئەو دەکەوێتە بەر مەترسیی کوشتن و لەناوچوونەوە ، غەریزە ی مرۆڤ بە ژیان بەڵام ئەو لەنەو دەریا ی نوقومبوون دا هان دەدات کە پەنا بە پوشکیش ببات . داپیرە بە ڕزگارکردنی خەی و پاراستن ی موێک و سامانکەی ، بەناچاریی پەنا بە ئەو کەسانە

دەبات کە خاوەن بەیار و دەستەاتن ، دەستەاتك کە یەکلایەنە ، گشتگیر ، زەردار ، نادادپەروەر و بەبەزەیی . داپیرە ئاگرچی لە گوناهکانی خەی خەشدبەت و هووە لە (پاکیزەیی) دەکاتەوە ، بەام نیەت و نیازك ی وەها کە لە ژەر کاریگەریی جیهان ی ئیحساسات دا بەت ، هەرگیز داپیرە بە ئامانجیەك ی وەها ناگەنەت ، واتا ئەو چیدی توانا ی ئەوە بەدەستناهەنەت کە بتوانەت ، ەە ی دایکەک ی ەاستەقینە بگەەەت . دیاردە و ەەنگەدانەوەیەك ی لەمجەرە ش لە کەسایەتیی داپیرە دا ، ئەو بەرەو مانەوەی لە پەیوەندییە ناشەرعیەکان دا کەش بکات و شانبەشانیش دەرگە ی چەندین پەیوەندیی نهەنی ، شاراوە و شەهوەتبازییی بەووی کەسایەتیەک ی وەکو ((سەرهەنگ بەدری)) دا بکاتەوە . ئەم پەیوەندیانەش بەخەیان کەشوهەوا ی ژیان ی پاکیزە ، بەکەس و بەلانەکان ی نەو کەشك و سەرا ی داپیرە بەگەن دەکەن و چارەنوس ی هەریەکەك لە سەعید و ئەشرەفیش ەاپەچ ی تاوان و قوربانیی دەکەن . سەرهەنگ بەدری کەسایەتییەك ی دەستەاتدار ی دەەق ، زەردار و چەوسەنەر ، کە لە مەرگی تاقانەی دووەم دا ەە ی ناوەندەك فەباز ، بەەوشت ، زەردار و نادادانە دەگەەت . پەیوەندیە شاراوە و ناشەرعییەکان ی داپیرە و سەرهەنگ بەدری دەروازیەك ی گرنگ و چارەنوسدار لەبەردەم بەخت و چارەنوس ی سەعید دا دەکاتەوە ، کە بەتەپەبوون ی ەەژگار دەبنە هاوکار و هاوەە ی یەکتری . سەعید کوەی پیاوەك ی دەوەەمەندی پیر و دەەق بەناوی ((سوەتان بەگ)) کە ئەو بەزەبری پارە و سامان داپیرە ی دایکی سەعید لەخەی مارە دەکات و بەماویەك ژنی دەبەت . داپیرە سەرئەنجام تەواوی سامان و گەنجینەکانی ئەو دەەفەنەت و بە هەمیشە لەی دوردەکەوەتەوە . سەعید کەسەك ی بەباوکە و لە هەربەسەرکردنەوەیەکی سەز و خەشویستیی بەدوورە ، سزا و یاسا قەدەغەکراوەکانی داپیرەش پەکەا دەبنە پاپەوەنەرەك کە ژیانی ناو کەشك ی داپیرە جەبهەەت ، سەعید : (ئاخر دایە شرابخەرەکی وەکو من لەناو ئەو دوعا و تەهلیلدریانە دا چی بکات ؟ نا ، هەرگیز ناگەەمەوە … تاد) ئەو ((تاقانە ی یەکەم)) ی داپیرەیە ، و لەدایکبووون ی ئەشرەف ی برای هەستەك ی تەواو نامە و پە سوکایەتییبوون ی لەلا دروستدەکات . ئەشرەف کەسەکە خاوەن دایکەك ی ەاستەقینە و باوکەك ی نەزانرا و ، واتا ئەو بەرهەم ی پەیوەندیەك ی ناشەرعیی داپیرەیە لەگەە یەکەك لەو چەندین پیاوانە ی کە ەەژەك لە ەەژان دەبەتە هاوجەگەی ، و خەەکیش لەووی سوکایەتیی و تەوسپەکردنەوە نازناوی ((تاقانە ی دووەم)) ی لەدەنەن . بەگومان ئەم بار و ەەوشە بە سەعید زەر گران دەکەوەتەوە و گرێیەك ی دەرونیی قوە لە ناخ و ویژدانی ئەو دا بەجەدەهەەت . ئەو باوەی

وایە ، کە ئەشرەف پەیدا بوونی ئابووری نایەوە بۆ تووشی ناوچاوانیەوە ؟! لە وەڵامی بووندا بە ئەشرەفی منداڵ دەڵێت : (تۆ بڕەمی ئابووچوونکانی دایکمی ... بڕەمی شەوی گوناهکانی ئەویت)

لەو سەنگەوە وانینەوە ، سەعید چاوگەی درەفت ی تێژگارێك دەبێت تاکو بەهایەوە ئەو پەیدا لە ژیانی خۆی دا بستێتەوە و ئیعتیبارێك بە کۆسایەتیی و بار ی کۆمەڵایەتیی خۆی بگەڕێنێتەوە ، واتا خۆی وەکو هەر مرۆڤکی تری ئاسایی بنرخێنێت . سەعید لەسەرەتا دا کۆسپکی سست و بەدەستهاتە و توانا ی هیچ جۆرە کار یان کاردانەوەیەکی بەرامبەر ئەشرەف نابێت ، بەڵام پاشان ئەو دەگاتە ئەو باوەڕە ی ، کە دەستهات تەنیا کەرستەیەکە کە بەهایەوە دەتوانێت ئەوی لەدریا ی دڵی دا دەسوتێتەوە ، بەکردار ئەنجامی بدات . دەستهات لەناو کۆمەڵگەیەك ی نادادپەروەر ، شەواو ، بەسروبەرە و بەپرنسیپ دا درەفت ی ئەوە تەنانەت بە سوکترین و پەپوچترین کەسانك دەدات کە ئەوی پەیان خۆش و لە بەرژەوەندیی ئەوانداید ئەنجام ی بدەن ؟! سەعید لە زەنگاو ی دەستهاتی گشتگیری سەرهەنگ بەدری دا هەدەچێت و تایبەتمەندیك ی ئاژەیی بەخۆوەدەگرێت ، ئەم تایبەتمەندیەش بەجۆرێك لەو دا قوڵدەبێتەوە کە ئەو بەڵاشە دەکاتە ((تانژی)) ێك ی هار ، برسیی تینوبەخوەن ، و بەمەشکیش خەمساردترین ، دڵڕەقترین ، دڕندەترین ، بەویژدانترین و تەنیاترین مرۆڤ . ئەو لە ژیانی دا ناخوازێت هەرگیز ەوبەوی دەز ی ویژدان ببێتەوە . ویژدان بە ئەو مرۆڤکیەکە و هەناسەی لەدەبڕێت ، ئەو لەدەست ویژدان هەدەت و دیەوەت هەرچەنێك بێت لەی ەزگار ببێت . ئەو باوەڕی وایە ، کە لایەن ی چاکە و گرنگیی پێوەندیی ئەو لەگەڵ کەسێك ی وەك سەرهەنگ بەدری لەوەدایە ، کە دەز ی ویژدانی لەکەڵ دەکاتەوە ؟! ئەو بەجۆرێك دەگاتە ئەو باوەڕە ی کە ((پڕغەمبەرێکی مردو و دزێکی مردو وەکویەك وەهان)) ئەم باوەڕە و شەوە بەچوونانە ئەو دەگەنێتە ئەو ئەنجامە ی کە چیدی خوایەك لەئارا دا نیە ، نەبوون ی خوایەکیش لە ناخ و دەرونی ئەو دا ، ئەو بەرەو ئەنجامدان ی تاوانێك ، کە کوشتن ی ئەشرەف ، ەادەکەشێت . کوشتنی ئەشرەف ئەگەر لە سەنگە ی هەرچی هە و هەکارەکەوە بووبێت ، ئەوا لە جۆهەر و ناوەڕۆك دا بەشک ی هەرگرنگ لە خواست ، ئامانج و مەبەستک ی دەرونیی سەعید ی تێدا بەرجەستە دەبێت . ئەم کوشتنە کە بەشوەیەك ی زەر دڕندانە و دڕەقانە ئەنجام دەدرێت ، دەبێتە کرێك و ناوەندێك ی گرنگ بە تاوەر و دەز ی (مەرگ) لە ەمانی م ت د دا ، کە سەرئەنجام کە ی ەوداو و کەسایەتییەکان پەکەوە گرێدەدات .

مرگ ی ئشرف لە سەنگە و ژنە ی مرڤایەتییەو بەتەنیا قوربانیی ئاستەوخە ی تە ، ئەریی و کەشە دەرونییەکانی سەعید ی برای نیە ، لەوەش زەدەتر و بەهەمان شەو قوربانیی دەست ی سەرهەنگ ، دادوەر ، بەوبەران ی پەلیس ، پەست ، نەخشخانە و هاوە ناپاکەکان ی ئشرف و تانژیەکان نیە ، بەکو بەشەویەک ی نااستەوخەش قوربانیی دەست ی داپیرە ، ((کچان ی پاکیزە ، سایەق لەری ، حەسحەس ، سەرخەشەکان ، خەك ی گەك، خورشید ی جادوباز و کرەکارەکانیشە)) ، زەدەیی نیە و دەشەت لەوەش زیاتر بچین و بەین ، کە ئەو قوربانیی دەست ی ئەمەشە ، ئەمەیەک کە خوەنەر ی ئەم مانەین ، ئەمەیەك کە لە دادگە دا دادەنیشین و بینەر و بیستەر ی دادگاییکردنەکانین ، ئەمە ی نوسەر ، هونەرمەند ، ئەمە ی خوەنەران ی ژنامە و گەڤارەکان و …تاد

نوسەر ئەمە وبەوی هەمو ئەو مەرگ و نادادیانە دەکاتەو کە بە بەرچاومان دا دەن و دەن ؟! ئەو دەخوازەت هەست ی لەپرسراوەتیی ، بەرپرسیارەتیی و خەمخەریی لە ئەمە دا بەئاگابهەنەتەو ، لەپرسراوەتیی و خەمخەریی بەرامبەر هەموو کەس و هەموو شتەك . ئەو دەخوازەت پەمان بەت ، کە هەر وداوەك لە دەوروبەرکەمان دا وددات جیا لە ئەمە نیە ، بەکو بەشەکیشە لە ئەمە ! واتا بوون ی ئشرف ئەگەر لایەنەك ی هوشیارانە و چاکەخوازانە ی مەرگی تاقانە ی دووهەم بەت ، ئەوا دەشەت مەرگ ی ئەو مەرگەك ی دراماتیکیانە ی هەریەکەك لە ئەمە بەت . بەام کاتەك ئەم هەستە مرڤایەتییانە سست ، خامەش بەتوانا ، کپ و ئاودیوی سنورەکان ی ویژدان دەبن ، ئەوا شەپەل ی قوربانییەکان توندتر ، خەراتر ، و فراوانتر دەبن . کاتەك ویژدان لە سات ی مەرگ ی تاقانە ی دووهەم و لە بەربەیانەك ی گەردەلولاویی دا کپ و خامەش دەبەت ، ئەوا هەز ئەهریمەنییەکان بەجارەك ی دی و بەچنگا و قامچی سور ، بەفرمەسك ی تیمساحاویی ، بە جەخت و سوربوونەو لەسەر لاشە ی قوربانیی ئامادەدبنەو مەبەستیانەمەرگ ی ترمان لەبەردەم دا بەبەکەنەو . ح ی ئشرف لەبەردەم ئەو دیمەنانە دا دەشەوەت . ئەو لە ساتەکان ی مەرگ و اخستن ی جەستەی خەی لەنەو کە ی تازەباران دا بەزاردەبەت ، ئەو هەستەك ی نامەیی ، تەنیایی و خەمبارانە سەرتاپا ی ح و ویژدانی دادەگرەت ، ئەو لە بوون ی ئەو هەموو حەشامات و جەنجالیە ی دەور ی جەستە ی خەی وەز دەبەت ، ئەوانە کەسیان لە هەست ی خەماویی و تەنیایی ئەو کەم ناکەنەو ، ئەو هەموو مەخلوقاتە کە بە ژن ، پیاو و منداوە ژابوونە نەو کەشك و سەرا ی داپیرەو ، لە دەمەوبەیان و سات ی مەرگی ئەو دا پشتیتەدەکەن و لە خەون ی شادیی ، مەستیی و شەیتانیی دا دەچن ، بەجەرەك کە هەگیز گوەیان لە نا و زریکە ی

ئەشرەف نابەت ، وەك بەیت نوسەر بخوازەت بەت کە نوقومبوون و مەستبوون لە شادیی و خەشیی دنیایی دا ، کارەسات و کەیەك بەدوای خەی دا دەهەنەت ؟!! ئەوانە تەنیا هەستەک ی وکەشانە دەردەبەن ، خەشەویستیی ئەوکاتەئەوارەیە ی ئامادەبوانیش لەدەور ی تەرم ی ئەشرەف دەربەی هەستەك ی کاتیی ، ەگوزەیی و بەمانان ، هەستەك کە لە سنور ی سەز بەولاوە ئاودامان ی ویژدانەك ی زیندو و بەئاگاهاتوو نابن . ئەو جەرە هەستانە لە دیارترین پەناسیان دا : خەمسارد ، ترسەندراو ، خەسەندراو ، کەاو و بوونەتە کەیلەیەك کە بەچەندین داوەوە بە سەرهەنگ بەدری ، سەعید و تانژیەکانییەوە بەستراونەتەوە . ئەشرەف لەو نەوە دا بەئەقرە دەبەت ، لەبەردەم فرمەسك ی درە ، هەست ی دەغەکارانە و ئامادەبوونی سەعید ی برای دا خەمەك ی قوە دایدەگرەت ، ئەو چیدی ناخوازەت ەح ی خەی لەژەر ، چەپەیی و بەگەنیی ەحی ئەو و دووماەالیی (دوودەموچاویی) کەسایەتیی ئەو ، واتا سەعید ی برای دا دا بپلیشەتەوە .

ەحی ئەشرەف لە وەها سات و بارەك دا دەتەوە ئامادەبوون و ئاخاوتن ، ئەو ەوبەو ی داپیرە دوەستەت و دەیدوەنەت ، واتا ویژدان ی ئەشرەف جارەك ی دی بەبەردەم ویژدان ی داپیرە و دانیشتوان ی کە ی ماتەمینیی خەی دا گوزەردەکاتەوە . ەح ی ئەشرەف لەوە دا دەبەتە دەنگ ی ویژدانەك ی زیندو . ئەو هە و هەکار ی مەرگی خەی بەمان دەگەتەوە ، ئەو ئامانج و مەبەستانەشمان بەدەدرکەنەت کە زەرجاران لەبەرامبەری دا بەئاگا و بەگومان بووین . باس لە ەژگارەکی تاریك ، نوتەک و پەلە دەاوکە دەکات ، ەژگارەك کە چەن کەسایەتییەك ی ئەفسوناویی و ئەفسانەیی وەکو ((خورشید ی جادوباز)) دەبەتە هاندەر و پشتیوانی !! سەرگوزەشتە ی ئەو هە ، هەکار و چیرەکە ئاەز و شاروانەشمان بەدەگەتەوە کە ەك ی گرنگ لە بیر و ویژدان ی سەعید ی برای دا دەگەن بە ئەنجامدان ی تاوانەك ، تاوانەك کە تیای دا ئەشرەف بە مەرگەك ی دەتەزەن و ناشایستە دەگەنەت . ئەشرەف کەسەك ی کە ی چارەش ، کەسەك ی بەباوکە و دوورە لە هەربەسەرکردنەوەیەک ی سەز ی باوکایەتیی . پەیوەندییە گوماناویی و ژەربەژەرکان ی داپیرەش لەگە سەرهەنگ بەدری دا نابنە پاەنەرەك کە ئەو ، واتا سەرهەنگ بەدری ە ی نمونە ی باوکەك بە ئەو بگەت ! بەپەچەوانەوە تین و تاو ی ەق و کینە ی ئەو بەرامبەر سەرهەنگ ەپژبەژ زەرتر و گەورەتر دەبەت . سەرهەنگ بەدری دواجارلە بەردەم ژیانی ئەشرەف دا دەبەتە مەتەکەیەک و هەناسە ی سواردەکات ، مەتەکەیەك کە هەمیشە و لە گشت شوەن و قوژبنەك لەگەی دا دەژەت . بوون ی سەرهەنگ بەدری لە ژیان ی کەشك و سەرا ی داپیرە دا هەست ، غرور و شانازیی ئەو دەشکەنەت و لە سەز

ی دایکایتیی داپیر ببشی دکات .
سرهنگ بدری خاونی باترین دستات ی ئو شاریکی ئشرف ی تی دا دژت ، دستاتك ی گشتگیر ، بیاردر ، ببزیی ، پایین و بزبر کی سی لی هیچ کارك ی خراپ و ناشایستی ناکاتو . سرهنگ دشت بی هما و نمونی ی برجستکراو ی ژگاری ئشرف بیبوانین ، ئو لمپرکی لبردم خون و ئارزوکان ی ئشرف دا ، ئو متکانی ژبژ لی خیا ، بیرکردنو و ویژدان ی ئو دا مودایك ی فراوانتر و مانادارتر بخیانو دگرن . ئشرف لی دوائنجام دا درك بو هاوکشیی دکات کی سرهنگ بدری نك تنیا لمپرکی لبردم خی دا ، بکو سرچاو ی گشت ئو متکی و مینتییانش لبردم ژیان و چارنوس ی خك ی ئو شار دا . هکشان و برزبوونو ی ئاست ی زبروزنگ و بئابوتیکانی سرهنگ بدری ، درگ ی گشت ئومدکان لوو ی ئشرف دا دادخن و بدواجار دگاتی ئو باو ی کی ئو ، واتا سرهنگ بدری ، دندیکی و دبت کو بکرت . ئشرف لدوای گیشتن بی ئنجامك ی لوجر ، ئاقار ی مبست و ئامانجکانی پماناتر ، فراوانتر و برجستتر دبن . ئشرف سرتا بیاخیبوون و دوورکوتنو ی لی کشك و سرا ی داپیر دروازیك ی شنتر ، گونجاوتر ، لبارتر و فراوانتر بووی خی دا دکاتو . ئو بو یاخیبوونانی دخوازت ئاودیوی ئو دیوارانی بت کی خی و گشت کسك ی لی ترس ، تنیایی ، گشگیریی و ئازار دا تلاندوتو ، ئاودیوبوونك کی دخوازت ئازادیی خی و کمگکی بدستبهنت ، بام ئو بی پینو و ئاودیوبوون ی ئو دیوارانی لالایك ئو وبوی چارنوسك ی دژوار دکاتو ، لالایکی ترو بر نفرتی داپیر دکوت ، کی دواجار درگ ی کشك بوو ی دا دادخات و لهر سز و خشویستییك ی دایکانی ببشی دکات . ئشرف بگیشتن بی خون و ئامانجکانی ، بناچاریی پلانکانی لی درو ی کشکی داپیر دادژت ، بوش دکوتی کش ، هل ومرج و جیهانك ی نوو ، کی چیدی لی یاسا پاکیزییکانو بدوور ، جیهانك کی بی چاوچنکیی ، برژوندپرستیی ، ناپاکیی ، دوویی ، ترس و کیلیی خولدراو . ئشرف لو دوروبر نویی دا هودا ی کسك دبت کی خاونی موعجیز و جادو بت ، کسك ئازا ، دسز ، پاك استگ و خاون ئزمون و تاقیکردنویك بت ، کی بتوانت وك هزك ی معنویی و هوشیار پشتیوانی بت . ئشرف دواجار و بهرچی گ و بهی هرکسانکو بووبت ، وبو ی کسایتیکی وکو (خورشیدی جادوباز) دبتو .

خورشید کەسایەتیەکی بوەر ، دنیادیدە و خاوەن ئەزمون ی جەراوجەر ی ژیانە ، ئەو کەسەك ی شارەزایە و لە پەرەز ی ەوداوەکان دا دەزانەت چەن خەی بپارەزەت ، لە تەپکە ی پلان و داو ی ناپاکییش دا دەزانەت چەن خەی دەرباز بکات . ئەو خەکی ناوچەیەک ی کوەستانییە کە هەمیشە لەگەڵ ئاژەڵ دەندەکان دا دەستوێخە بووە ، و زەریشیان ی لەئاوکردوون ، هەر بوەهەیشەوە دەبەت کە چاوەکی خەی لەدەستدەدات . ئەوەی سەبارەت بە پەشینە و ژینگە ی ئەزمونەکانی خورشیدە و لای ئەمە شاراوە و ناەونن ، ئەو هە و هەکارانەن ، کە خورشیدیان ەاپەچ ی ناو ئاپەڵە ی ژیان ی شار کردووە ! ئەو لە ژینگەیەك ی وەها دا سەربەژەر و بەشەوێك ی نیوە قاچاخ – ئازاد دەژەت ، ئەم کەسایەتییە لە م ت د دا زیاتر لە کەسکی ئەفسانەییەوە نزیکە تاکو کەسەك ی ەیالیستیی و هەستپەکراو ، سیفاتی کەسایەتیی ئەو دەربەی ئایدیا ی خەون ، خەیاڵ و دنیایەك ی ناەشن ، و بەەام پەفەنتازیایە کە لە بەشەك ی ئامانجەکانی ئەشرەف دا بەرجەستە دەبن . خورشید لەەاستیی دا کەسایەتیەك ی دروستکراو و گریمانەییە ، کە لە خەیاڵ ، بیر و ئایدیا ی نوسەر دا بەهەز و گوەك ی زەروە ئامادەیی هەیە ، بەەام تاودانەوە و ەنگدانەوە ی ەوشی کەمەگە لەسەر کەسایەتیی ئەو نادیارە . لەو سەنگانەوە ؛ شیاو و گونجاوە بگەمە ئەو ئەنجامە ی ، کە خورشیدی جادوباز هیچ ەە و کاریگەریەکی گرنگ لە خەون و ئامانجە مرەقایەتییەکانی ئەشرەف دا ناگەن ، خورشید دواجار لاوازترین ئەقە ی پەیوەستبوونی ئەوە بە ەوداو و کەسایەتییەکانی مەرگی تاقانە ی دووهەمەوە . خواست ، ویست و ئامانج ی پەیبردن بە ەابوردو هەروەها پەشبینیکردن و وەناکردن ی داهاتو لە دەریا ی دەرون ، هەزر و بیری ئەشرەف دا ، ئەو دەخاتە نەو جەنجاڵیی و سەرقاڵیەك ی زەروە . هەز و توانا ی ئەفسانەیی ئەو واتا خورشید ، ئەشرەف ناگەنەتە هیچ ئەنجامەك ی دیاریکراو ؟! ئەشرەف بەەام دواجار دەگاتە باوەەك ، کە لە هەز و توانا ی مرەق دا نیە سنورەکان ی کات ببەدرەت و بەهەیەوە بتوانرەت داهاتوی پەوبەبینرەت ، بەوەناکردنەوەی داهاتوش بەهەمانشەوە کارەك ی هەرگیز نەکردە و نەدیدیە . ئەشرەف لەو نەوەندە دا و وەک کەسەك ی کارکرد دەخوازەت ، ەە و کاریگەریی زانست لەپەیبردن بە ەابوردو و داهاتو دا بزانەت ، بەەام لە گفتوگە ی شەوەك ی نەو ئەمبارەك ی تاریك دا ، خورشید بەست و توانایی زانست لای ئەشرەف دەخاتەو : ((تە گەمژەیەت ، زانست ەزگارمان ناکات ، تەنیا ەەگەیەك کە لە ئازادیمان نزیك دەکاتەوە جادوە)) ، ئەو گاتە ی بە ەە و کاریگەریی زانست دەت لەهاتنەدی ئازادیی دا ، خورشید : ((زانست یاری منداەانەیە))

لەنێو جەنجاڵیی ، ئاژاوەزیی و پشێوییی بیرکردنەوە لە داهاتوو و ئابووردوو ، ئەشرەف دەگاتە ئەو ئەنجامەی کە ، ئەو لە (ئێستا) دا دژایەت ، ئێستاش دەشێت ئەو دیوارانە بن کە لەمپەرەکن لەبەردەم ئازادیی و ئاودیوبوونی ئەو بڕەو قەناخێکی نوێتر و باڵاتر ؟! ئەشرەف : ((کێواتە ئەمە کوشتەی ئێستاین ، کێواتە تا هەتاهەتایە لەئابووقەی ئابووریدا دەژین ..)) ئەم جەنجاڵیی ، ئاژاوەزیی و نائامادەیی ژیریی و ئاوەز وەکو هێزێکی کاریگەر ، هوشیار ، فاکتەرێکی گرنگ و بەرچاوبگرە بۆ بەگژداچوونەوە و گەیاندنی ئەشرەف بۆ خوون و ئامانجەکانی ، ئەو بڕەو جیهانی (قەدەر) ئادەکشێت ، قەدەرێک کە ئەشرەف بڕەو مەرگەکی و پوچ و بەمانا لووڵ دەدات و خورشیدیش هووە و کۆستانە نادیارەکان دەگەنێتەوە . کاتێک ئەشرەف لە توانایی جادو و تڵیسمەکانی خورشید بەهیوا دەبێت ، ئیدی لەوەدایە کە ئەشرەف تف لە ساتێک دەکات ، کە خورشیدی تۆ دا ناسیوە : ((تۆ هەردەبایە مریشکفرۆشێکی مەلعون بوویتایە)) .

ئامانجی نوسەر لە بەخولیاکردن و پابەندکردنی ئەشرەف بەئابووردوو و داهاتووەوە هەندێیە کە ، ئایا کوشتنی کەسێکی وەک سەرهەنگ بەدری لە دیدی ئەشرەف دا ئاخۆ چ هێڵێک لە داهاتو و مەژوی کەمەگەکەی دەگەڕێت ؟! ئایا دەشێت ئازادییەکەمەگەیێک لە کوشتنی کەسێک دا بتەدی ؟ یان دەشێت تەنیا پڕۆسیەک بێت کە مانا و کاریگەرییەکانی لە هەناوی ئابووردو و داهاتو دا حەشاردرابێت ؟! خوێنڕێژی نابێت دژی داهاتو و ئابووردو وەک حەز و خولیایێکی گۆڕینی ئەشرەف بێبەوانێت ، بەڵکو دەشێت وەک گومان ، دودڵیی ، دواکەوتی ئەو بە چارەنووسێکی لێیەابەمنیین کە نە لە ئابووردوی بڕاگایە و نە لە داهاتوش دڵنیایە . ئێستا ئەوەی کە هەنگاوێک ئەشرەف لە داهاتو نزیک دەکاتەوە کوشتنی کەسێکی وەک سەرهەنگ بەدرێ . ئەو سەرئەنجام سەرهەنگ و دەستوپێوەندەکانی لەسەر یەکێک لە شەقامە ئاپڕۆکان ی شار بەر چەژنە ی گوللە دەدات ، بەئام بەڵکەوت سەرهەنگ لەهەوڵی ئەو کوشتنە بزگاری دەبێت . ئەشرەف لە پاش ئەو هوداوە ، ئاوارە و تارە ی نێو ئەمبار و دوکانەکان دەبێتەوە ، هوبەو ی کەڵێی تاریکیی ، تەنیایی ، گۆشەگیریی و کەژانیی دەبێتەوە . ئەشرەف لەدوا ی ئەو هەوڵە بێئاکامە دا دەکەوێتەوە داشتنی نەخشە و پلانێکی دی بە لەناوبردنی تەواویی سەرهەنگ بەدری ، بەڵام ئەو لەو کارەش دا و بەهەی کارێک ی ناپاکییەوە لەلایەن دەست و هاوڕێیێک ی دێرینی خۆی ((ئەحمەد ناگۆرە)) هوە ئاشکرا دەکرێت و بەدواهەمین وەستگە ی ژیانی خۆی کە مەرگە دەسپەردرێت .

لەربەدواوە دەزی مەرگی ئەشرەف دەبەتە ناوەندی گومان ی م ت د ، بەهەمان شێوەش مەرگی ئەو مانایەك ی فراوانتروقوڵتر بەخۆیەوە دەگرێت ، مەرگێك کە کار لە هەموو کەسایەتیی و ژینگە ی ژیانی ئەوان دەکات ، مەرگێك کە نوسەر گشت هێز و توانا ی ویژدان ، باوەڕ، فەنتازیا و داهێنانی خۆی تێدا چەکاتەوە . کاك بەختیار عەلی لەرە دا دەخوازێت ئەوەمان تێبگەێنێت ، کە کوژاندنەوە ی ئەناکایی ژیانی هەر مرۆڤێك لەلایەن هەر کەس و یاسایەکەوە بێت ، هەروا ساناو بەکاریگەر نیە . ئەو لە م ت د دا هەوڵ دەدات مەرگ ی مرۆڤێك لە بیر و ویژدانمان دا وێنا بکات ، تاکو نێك تێنیا نابێت خەمسارد ، بێدەنگ و بێدەربەست بین ، بەڵکو لەوەش زیاتر دەخوازێت هەست ی خەمخۆریی و هاوەردیی لە ناخ ، بیر و ویژدانمان دا زیندو بکاتەوە . فەلسەفە ی مەرگ لەرە دا چیتر پەشاندان ی جەستەیێك ی سارد و بێجووڵە ی فیزیکیی نیە ، بەڵکوە اگەیاندنی مەرگ ی خۆنەکە ، خۆنەێك کە ئامادەیە لەپێناوی ئازادیی و گەاندنەوە ی شکۆ ی مرۆڤایەتیی و کەسایەتیی ئەوانی دی دا ، خەبکاتە قوربانیی . خۆنی ئەشرەف خۆنەکە بە مرۆڤایەتیی ، خۆنەك کە دەخوازێت ئەو دیوارانە بەوخەنەت کە بوونەتە لەمپەر و بەربەستەك لەبەردەم ئاسودەیی و بەختەوەریی ئەوانی دی دا . کەسایەتییەك لە م ت د دا : ((گەورەیی ئەشرەف لە خۆنکانی دا بوو)) کەسایەتییەک ی ئافرێت : ((من تاکو ئەو بیانییەش نەمدەویست بەم خەشمدەوێیت ، نا دڵنیاش نەبووم کە خەشمدەوێت ، ئەوکاتەش کە زانیم خەشمدەوێت ، هێنگە لە ترساندا خەشمویستبێت ، لە بەزەییدا یان لەوانەیە ئەوە تەنها دەرفەتێکی کچانە بووبێت پێبەم خەشمدەوێیت ، بەتەنها دوای ئەوەی لە هەناسەدان کەوت و دواهەمین ناڵینیم گوللەبوو ، ئەوسا تێگەیشتم کە ئەو تەنها پیاوەك بوو دەشیا ببێتە مەردم))
حاڵەتێك کە لە م ت د دا سەیر ، شاراوە و ئاەز دێتە پێشچاو ، پەشاندان ی هەست ی هاوەردیی سەعید ی برایەتی کە بکوژی سەرکیی ئەشرەف ؟! کاتێك کە تەرمی ئەشرەف بەدەست یپیاوانی دەستەاتدار بە داپیرە ی دایکی ئەشرەف دەسپەردرێتەوە ، ئەوکات سەعید بەسەر تەرمی ئەشرەف دا دەکەوێت و دێکاتە شیوەن و گریان ، شانبەشانیش بەەن بە داپیرە ی دایکی دەدات کە تەەی ئەشرەفی برای دەکاتەوە . لەوانەیە لە دەریا ی نهێنیی و شاراوە ی دە و ویژدانی ئەو ، واتا سەعید دا ئەشرەف بەشایستە ی ئەو مەرگە تەراژیدیایە نەزانرابێت یاخود هەست ی جەرێك لە پەشەمانیی لە ناخ و ویژدانی خۆی دا چەکەرە ی کردبووبێت !! لەوانیشە بەو دیمەن و شانگریە خواستبێتی لەتێك لایەنە ئەهریمەنییەکانی دا ، لایەنە خەرخوازیی و مرۆڤایەتییەکەیشی بەرجەستە بکات ، وەک بەیت مرۆڤ چەندەك دەندەش

بەت ، ئەوا هۆناکییەك لە قوڵایی ، ناخ ، دەرون و ویژدانی ئەو دا بوون ی هەیە و لەکاتێك لە کاتێ نادیار و نەکۆتکان دا دەردەکەوێ و خەیان دەنوێنن . بەڵام ئەم هەستە ساختەکار ، ئاڵوز و شاراوانە هەرگیز نابنە پاڵنەرێك کە سەعید بەرەو ئاستێك ی باڵاتر کە دانان بە تاوان و دادگاییکردن ی ویژدان و هۆشتی خۆیەتی ببات ، ئەو بەڵکو بەپێچەوانەوە هەوڵ و مەبەستی خۆی بەرەو سەلماندنی بێگوناهیی و ئەنجامنەدەریی تاوانەکە دەئاژوێت ؟! مامۆستایەک ی لەم جۆرە بەڵام بەست و توانایی هەڵحیی و مەعنەویی سەعید لەبەرامبەر داپیرە ، ئامادەبوان و ماتەمگەران دا ، لەبەردەم ویژدان و تەرمەکەی ئەشرەف دا لاواز دەکات چونکە هەرچیەك بەت ئەو ، واتا سەعید لەپرسراو ی ڕاستەوخۆی مەرگی ئەشرەف ، مەرگێك کە بە جۆخت و سوربوونێك ی تەواوەوە ئەنجام دەدرێت · سەعید لە ئاوەنە ی دەرونی خۆی دا وێنە و سەرگوزشتەی مەرگی ئەشرەف دەبینێتەوە ، هەربۆیە لەچاوتروکانێك دا فرمێسکەکانی دەبنەوە زەردەخەنە · ئەو پاستانە ی کە دەیخواست بەهۆیەوە تۆڵە ی ئەشرەف ی پێبکاتەوە لەناکاوێك دا دەبێتە قامچی سور · لە ساتێك ی وەهادایە کەدەنگی ویژدان و مەزوومانە ی ئەشرەف لە دەنگ و گەرو ی خورشیدی جادوباز دا دەتەوە بەرگوێ ، ئەو دەنگەش سەعید و تانژیکانی دەپشکنێت · سەعید لەوە دا تەواو بەئەقڵ و نائارام دەردەکەوێت ، بەجۆرێك کە ئەو زیاتر بە قەڵەباچکەیەکی نائارام دەچێت تاکو مرۆڤێك ی ئاسودە · سەعید لە یەکەیەکە ی ئەو دەموچاوانە وردەبێتەوە کە لە کۆی ماتەمینیی ئەشرەف دا نیگار ی ترس ، گومان و ئامانیان تێ دا کەشرا بوو · دەنگ ی بەندی خورشید دەنگی ویژدان و خۆنەکانی ئەشرەف ، هەربۆیە سەعید لەو دەنگە دەسەمێتەوە و لە بینینی خورشیدی جادوباز ویژدانی ناحەستەوە · ئەو لەدەنگ ی ئەو مریشکفرۆشە ی کە سەعید بە قابیل دەچوێنێت هاوسەنگیی تێکدەچێت · قابیل کاتێک هابیلی بەرای خۆی دەکوژێت ، ئەوکات یەزدان لە تاوانەکە ی ئەو دەپرسێتەوە ، بەڵام ئەو لەیادەکات و پەردەپۆشی تاوانەکەی خۆی لەبەرامبەر یەزدان دا دەکات و بێئاگایی خۆی ڕادەگەیەنێت · بەڵام خوێنی هابیل لە هەموو شوێنێك دێتەزمان و پێیقین ، ئەنجام قابیل لەبەرامبەر خوا و ویژدانی خۆی دا تووشی سەرلێشواویی دەبێت ·

سەعید دەرون و ناخ ی گشت ئەو خەڵکانە ی کە لە ماتەمینیی مەرگ ی ئەشرەف دا ئامادەییان هەیە ، لە دیدی خۆی دا دەخوێنێتەوە · هەست ی هاودەردیی و هاوسۆزیی ئامادەبوان بە مەرگی ئەشرەف ، هەست ی ئەرێیی و ڕاق و کینە لە ناخی سەعید دا دەهەژێنن ! ئەو ئەنجام نەفرەت لە هەمووی دەکات ، سەعید لەوە دا ئیدی دەبێتە کەسێك ی

بزراو و نفرتلکراو ، دایکیشی لبرامبر ئو هستشواو و شپرزییانی سعید دا بهتاهتا ئاوی لناداتو و بدواهمینجاریش نفرتی لدکات . سعید لنو ئو حشامات و ئاپی خکی دا دی دگوشرت و ئنجام خی لدبتجانورك کچیدی تنیایو بوونیشی بمانا . ئو لو نوندا توانای خاگرتنی برامبر ئشرف نامنت ، کاتکیش دنگی بوخسرکمار لئاپی خککو برزدبتو ، ئوکات ئو زیاتر دپشکت و ترس دایدگرت ، و خی لبردم مترسیی لناوچوون دا دبینتو ، بیبپویست کی ماتمگان جدهت و چیدی نایبینینو . ئگر لدیدی ئمدا سعید بکری استوخی تاوانکبت ، ئوا سرهنگ بدری پانر و هکارك ی ناوند ، استوخ و نااستوخی مرگ ی ئشرف . سرهنگ بدری دندترین ، بتواناترین و سرکیترین دستاتلو شار دا ، دستاتك کخاون بیار . ئو بشك ی زر ی تمنی خی لو شار دا تدپنت . لسرتا ی هاتنی دا بئو شار ، ئو کوك ی گنج و وخسار سرنجاکش دبت ، ویقار ی ئفسرك ی ئینگلیز ی هبوو ، هسوکوت و مامیشی شوازك ی ژئاواییانی بوو .

لسنگ ی ئوی کسرهنگ بدری نخشداژر و بکر ی بکردار ی کوشتن ی ئشرف نبوو ، کمك ئاز و گران دردکوت کبتوانین لو کار و کاردانوان تبگین کسرهنگ ی پدادگوزرت ، بام بئاماژکردن بحاتحیی و درونیکانی ئو لپاش مرگ ی ئشرف ، لوانیتوانایک ی ئوتمان پببخشت کبتوانین سرداوك لمبست ، نیاز و ئامانجکانی ئو برامبر وداوی پاش مرگ ی ئشرف بدستبهنین : ئگر لدیدی ئشرف دا سرهنگ دندیکو دبت کو بکرت ، ئوا لدیدی ئویش دا ئشرف تاوانبارکو دبت بسزا ی مرگی خی بگات ! لنوان ی ئم کوکردن و سزای مرگ دا ، توانا ی ئو هیه ، کدرك بحاتمعنوییکانی سرهنگ بدری بکین ، ئو حاتانی کسرهنگ بپوشکبقنگیک ی خمگین دچونن ، ئو حاتانی کباری معنوتیی ئو بجر لاواز و و پخوستکراو پشان ددات کلژان و دواساتکان ی دستاتدارتیی ئو دا هستیپنکراو بوو . سرهنگ بدری پاش مرگی ئشرف ، تواو لاواز ، پشوحا و شپرز دردکوت ، ئو سرای ئوی خاون دستاتك ی گشتگیر و برفراوان ، بام لئستا دا لقالنچیکی خمگین دچت ، کسك ی دتنگ و لو جیهانش بزار کئمی تکوتوو . سرهنگ لکات و ساتک ی

وهادایە کە کەسەکی منداڵکار ی بەئەزمون ادکەشتە نەو دەزی کوشتنی ئەشرەفەو ! ئەو منداڵکارە هیچ دەخە و پەیوەندیەکی دور یان نزیکی بە وداوی کوشتنی ئەشرەفەو نیە ، ئەو کەسەکە لە خیزانەك ی هەژار و نەدار ، کە ژیانی خەی و خەزانەکەی بەکەبەریی و کەکەشیی سندوقە پیپسی دابین دەکات . کوشتن ی ئەشرەف بەکەوت لە شوەنەك دا ودەدات کە ئەو منداڵکارە تیای دا ئیش دەکات . ئەو منداڵکارە هەژارە ئەگەرچی هیچ پەیوەندیەک و دەستەکی لە کوشتن ی ئەشرەف دا نیە ، بەام لەگەە ئەوەش دا دەبەتە پردەك و گەلەك کەسان ی هەلپەرست و بەرژەوەندپەرستی وەك حاکم ی گشتی ، سەرەک ی پەلیس و بەوەبەری نەخەشخانە ی پەدادپەنەو ؟! سەرئەنجام جارەنوسی ئەو لەنەوان سەرهەنگ و حاکم ی گشتی دا بەمەرگ دەگات ، بەام مەرگەکی پوچ و بەمانا . لەم دادگەیەش دا گەلەك کەسان ی ناشایستە ، بەئاگا و ناحاڵیی دەبنە شایەتی ساختە و دروستکراو کە بەهەیانەو تاوان ی کوشتن ی ئەشرەف بەسەر کەەەك ی منداڵکار دا ساخدەبەتەو .

پرسیارەك ی جیدی و گرنگ کە پەویستە لەرە دا بکرەت ئەویە ، ئایا هە و هەکاری ترس ، دەاوکە ، پەشەکان و نائارامیی سەرهەنگ بەدری لەپاش مەرگ ی ئەشرەف چین و لەکوەو سەرچاودەگرن ؟! ئایا ترسی ئەو لە دادگە و دادوەرانەکن کە لەمەژە دەستەمەکراون ، یان هەست ی پەشەمانیەکە لە ناخی خەی دا کە نااستەوخە کاری کوشتنەك ی ئەنجام داوە ؟! وەامدانەوەی ئەو شەو پرسیارانە کاری ئەمە بە خوەندنەوەی ئەم ەمانە هەم سەخت و دژوارتر و هەمیش ەگەکەمان دورودرەژتر دەکاتەو . بە خەدورگرتن لەو مەتەدانە ی کە درەژدادەیی بەدوایان دا دەن ، لاپەەکان ی پەشوترم بەبیر خوەنەر دەهەنمەو کە تیای دا ئاماژەم بەو کرد ، کە سەرهەنگ بەدری و دەستەاتەکانی هەما بوون بە ەژگار و قەناخەك لە ژیانی ئەشرەف ، ەژگارەك کە گشت تاوانەکان بەبەرچاوی دادگە دا دەگوزەران ، دادگەیەك کە هیچ ەە و کاریگەریەك ی لە هاوسەنگکردنی دادی کەمەایەتیی دا نەبووە ، واتا ەژگارەك کە سەرهەنگ سەرەك ی دادگە ی لەشەوەی کیسەەك ی بەستەزمان دا دەچواند ؟! ئەو هەما و نوەنەر ی دەوەتەکە کە لەسەر پایە و بنچینەی چەوساندنەوە ، نادادیی ، غەدر و تاوان بنیاتنراوە . ونە کە ژیان و ژینگە ی کەمەگەیەك لەژەرسەبەر ی سیستەمەك ی بەوجەرە دا بەوەبچەت ، دەز ی داد و دەزگا ی دادوەریی توانای ەگەگرتن لە نانەوەی مەرگی نابەت . لە واەت دا و سەبارەت بە مامەە ی ئەدبیی و بەست و توانایی مامەە ی هونەریانە ی نوسەر لەگەە دەز ی داد ، دادوەر و دادگەریی لە ەمان ی م ت د دا ، بەسود و ناوەەك ، داهەزەر ، سەربار و

زەحمەت دەتە بەر دیدگە و زەینی خوێنەرەوە ، بەهەمان شێوەش ئاکەشان ی مەرگ ی مەردمندا ێك بە نەو بازنە ی تاوان ی کوشتنێك کە تەنانەت نوسەر لە ەمانکەی دا ناوێك ی پەرەوا نەبینیوە بەمانا و بەبنەما دەنرخێندرێت . من لەرە دا و لە بارێك ی وەها دا بۆوی مانایێك بەو حاەت و دیمەنانە بدەم ، ناچار دەبم بەجارێك ی دی لەدەرگە ی مەرگ ی ئەشرەف بدەمەوە .

ئەشرەف لە م ت د دا ەوبەوی دوو شێوازی مەرگ ی فیزیکیی و مەعنەویی دەبەتەوە . سەعید ی برای لەرە دا ەکی گرنگ ، سەرکیی و ئاستەوخۆ لە بۆئەنجامگەیاندن و بەخستنی مەرگکی وەها دا دەگەت ، واتا مەرگێك کە ح لە نیشتیمان ی جێستە ی خۆی دادبەت و سەرگەردانی بیابان و سەراب ی جیهانێك ی شەواو دەبەت ، کە لەدواجار دا ەحیانەتی ئەو بەخەمگینیی و دەێك ی شکاوەوە دەبەتەوە بینەر ی درامای مەرگی خۆی و لەسەر لاشەی خۆی ئامادەدەبەتەوە . مەرگ ی دووهەمیان کە سەرهەنگ بەدری ئەنجامدانی لەئێستە دەگرەت ، لەەواەت دا سادە و ئاسان دەتەپشچاو ، بەەام لە ناوێك دا سەختتر ، گرانتر ، ئاەزتر و شاراوەتر ؟! لەرە دا ئەگەر سەعید پێستێك کەوە دەکات ، ئەوا سەرهەنگ بەدری ەحەێك دەکوژێت ! ئەگەر سەعید بەشێوەیکی زۆر دەندانە و بەبەزەییانە ەح و جێستەیێك لەیکدی دادبەنەت و بەهەیەوە ەق و کینە و گرێیکی دەرونیی خۆی دادمرکەنەتەوە ، ئەوا سەرهەنگ بەدری بەخەمساردیی و بەباکیەوە هەم ەونا کیێك دەکوژەنەتەوە هەم خەونێك دەکوژێت ، کوشتنێك کە دەخوازێت لەووی یاسا و بەهەی دادوەری گشتیەوە ەوایەتیی پێبدات ، ەوایەتییدان بەمەرگێك کە خاوەنی خەونکە ! ئەمەش یەکەکە لە ناشیرینترین و مەترسیدارترین ئەو کارانەی کە سەرهەنگ ئەنجامی دەدات . ئەو ، واتا سەرهەنگ کەسێك ی بەئەزمون و دنیادیدەیە ولەتوانای دا هەیە کە بتەوانێت چەن و لە چ ەگەیەکەوە ئەو خەونانە بکوژێت کە بەختەوەریی و پاراستن ی کەرامەت و غرور ی مرۆقایەتیی لەکەە دەگرن .

منداەکارێك ی کەبەر ئەگەرچی بەئاگایە لەئەنجامدان ی کوشتنی ئەشرەف ، بەەام لەدیدی سەرهەنگ دا دەشێت لەلایێك کەرستەیێك بێت کە توانا ی پەردەپەشکردنی تاوانێك ی پێبکرێت ، لەلایکی دیەوە کوشتن ی خەونێك بەئامانج دەگرێت ، خەونێك کە خەمکی مرۆقایەتیی لەکەگرتووە . سەرهەنگ نێك هەر هەوە دەدات تەنیا خەونێك بکوژێت ، بەکو دەشخوازێت بەبایەخ ، پوچ و بەمانایشی بکات . کوژاندنەوەی هەم ی ئەو خەونانەی کە چاکەی مرۆقایەتییان دەوێت ، یەکەکە لە مەترسیدارترین ئەو کارانە ی کە سەرهەنگ بەدری کاری بەدکات .

شەوازی هەسوکەوتی سەرهەنگ بەدری لەگەڵ منداڵکارێك ی کتێبەر دا کاریگەرتر ، ئەهریمەنانەتر و دڕندەکارانەتر دەردەکەوت وەك لە دەستەڵاتدارانێکی تر کە پێنا بە شەوازی پاکتاوی جەستەیی و ئەشکەنجە و ترس و تۆقاندنی دەبێن . شەواز ی مامۆستا ی سەرهەنگ ، سەرئەنجام ژیانی گەنجێك کە تەنیا خواستی بە ژیان هەیە ، بە کۆتانێك ی داخراوی پێ لە پۆپوچیی و بەمانایی دەگەیەنێت .
سەرهەنگ بەدری لەسەرەتا دا هەوڵدەدات کە سزی کتێبەر بەلای خۆی ڕابکێشێت . ئەو ؛ واتا سەرهەنگ هەر لەسەرەتا دا کتێبەر ی لاو وەك مردوێك دەچوێنێت ، بەڵام بەشەوازێك ی نەرم و نیان ، ئارام و بەسزەوە ڕەفتاری لەگەڵ دکات ! ڕەفتاری سز و میهرەبانانە ی سەرهەنگ ، ئەگەرچی هەوناکیەك ناگەشتەوە بە چارەنوس ی تاریکی ئەو منداڵکارە ، بەڵام بەهێوە هەگریەك ی قوە لەناوانیان دا دروستدەبێت . لە دید ی سەرهەنگ دا ژیان وەك ((قەحبێك کە وەفای بە کەس نیە)) وەنادەکرێت ! ئەو زڕ بزاریی دەردەبڕێت و نەفرەت لە ژیان دکات ، بەجۆرێك خۆی سەرگەردان ، کۆڵ و نائاسودە پێشان دەدات ، کە خەزگە بە بە مەرگی ئەو گەنجە بخوازێت : ((کوڵم خۆش بە حاڵی خۆت کە سەرهەنگ نیت هەمووی چەند هەفتەیەکی دیکە نابات و ئەزگارت دەبێت)) ، ئەویش لەخوا دەپاڕێتەوە کە ((هەرچی زووتر بێت بەفریای سەرهەنگەوە و یارمەیبدات)) . سەرهەنگ بەدری بە پەردەپۆشکردن و بەلادابردنی حەقیقەتی مەرگ ی گەنجێك ی کتێبەر ، دست بە تاوان ی قەدەر ئادکۆشێت ، ئەو حوکم ی قەدەر بە حوکمێك ی گەاو دەزانێت کە هەرجارەی دکەوێتە سەر گوێك و دەیژاکێنێت ؟! منداڵکارەکە کەسێکە کە هەست بەلەپرسراوێتیەکی ئەخلاقیی و ویژدانیی دکات بەرامبەر بە کەسوکارەکەی . ئەو کەسێکی ئەقیندار (عاشق) و مەیلی بە مردن نیە ، نایەوێت هەروەها تاوانێك لەئەستۆ ی خۆی بگرێت ، کە لەڕاستیی دا ئەنجامدەر ی نەبووە ، سەرهەنگ بەڵام ئەو لەسەر ڕەگەز ی ژیانەوە دەهێنێتەوە سەر ڕەگەز ی مردن ، و مردنیش بەچاکترین ڕەگەز ی ژگاربوونی ئەو دەزانێت . منداڵکارەکە لەدواجار دا لەو هاوکێشە و ڕەگەزچارانە ی سەرهەنگ تێدەگات ، ئەو ئەنجام دەگاتە ئەو باوەڕە ی کە ژیان پوچ و بەمانایە ، باوەڕی وایە کە بابەندێکی وەك فیسقەگولە دەشێت لە مرۆڤ بەختەوەرتر بێت . منداڵکارەکە لەوە دا خۆی بە بکەس ، کۆڵ و بەبەخت دێتەپێشچاو ، کەسێك لەوەوە سەرچاوەی گرتووە کە ڕۆژێك لە ڕۆژان باوەڕی وابووە ، کە لە ژێر کار و ڕەنج ی قورس و گران ی کۆکەشکردن ی سندوقە پیپسی دا دەتوانێت بەختەوەر بێت ؟! بەڵام سوکرات گوتەنی : بەختەوەریی گەورەکە تەنانەت لەسەر گەکەیەك (قەبر) یش دەوێت . ئەو چیدی بەختەوەریی و ژگاربوونی خۆی لە دەرد و مەینەتی ژیان

بەلەناوچوون ی خەی دەبینەتەوە ، بەختەوەریەك بەەام نەك لە مەرگەك ی ئارام ، هەمن سروشتیی و پەمانا دا ، بەەكو لە ژاوەژاو و پەوپوچترین مانا ی مەرگ دا . ئەو لەدوائەنجام دا ەوودەكاتە سەرهەنگ و : ((بەەام ئەستا جەنابی سەرهەنگ پەیان بەی ، با ەەژەك زووتر ئەو دادگا باوەحیزە دابنەن ، ئەستا حەزدەكەم هەموو شتەك ەەژەك زووتر تەواو بەت)) ، سەرهەنگ پاشان ئەو دەباتە ژورەكان ی زیندان و ئیدی عەشق ، ئارەزو و ەوناكایی ئەو بە ژیان لە بەخت و چارەنوسی دا بە هەتاهەتا كەتایی دەت .
لەرە دا دەگەینە ئەو ئەنجامەی كە ئامانجی سەرهەنگ بەدری تەنیا بەەەكردن ی مەرگ ی مرەڤەك و خەونەك ی مرەڤایەتیی نیە ، بەەكو ەووتكردنەوە و دامەین ی مانا ی فەلسەفەیەكیشە كە خەونەك ی مرەڤایەتیی ئاراستە دەكات . كوشتن ی خەون و مەرگی فەلسەفە ی خەون ی مرەڤایەتیی لە كەمەگە ی ئەمە دا ئەو زەنگە مەترسیدارەیە كە نوسەر ی ئەمە كاك بەختیار عەلی دەخوازەت بەهەیەوە بەئاگامان بهەنەتەوە . ئەگەر مەرگی ئەمیر شرەفەدین مەرگی مەژویەك ی بەئاكام نەگەیشتوو بەت ، ئەوا مەرگ ی ئەشرەف مەرگی خەونەكە كە دەخوازەت مەژویەك بەئاكام بگەەنەت .

هیوا محەمەد ئەمین
٢٧. ١١. ٢٠٢٢

دوو شیعری وەرگەەدراو.. و. بە كوردی: عیسا چیایی

1… وەك كەسەك گوە لەباران بگرەت

ئەكتاڤیەباز

وەك كەسەك، گوە لەباران بگرەت، ئاوەها گوەم لە بگرە

كەبیدار، و سەرسووەماو نییت

هەنگاوی پەی سووك، وردەبارانەكی لاواز

ئاو هەوایە، هەواش زەمانە،

هەشتا ساڵ بە بەدەم جەهەنانەوە تەدەپەڕێ

شەویش جارە/هەشتا نەگەیشتووە

شەوگەلێکی تەم و مژاوی لە چەماندەوەی گەشکەدا

لە لەچی ئەم وەستانە کورتەدا دەبنە چەند شەوێکی زەمان

وەک کەسک، گوڵ لە باران بگرێت، ئاوەها گوڵم لە بگرێ

بە بە گوڵ گرتن، گوڵ بگرێ لەوەی کە دەیەم
بە دوو چاوی لە ناوەوە کراوەی کە
بەتەواوی هەر پێنج هەستی بیدارەوە نوستووە

باران، بە چەند هەنگاوی پێیەکی سووک، گیزەی وتراوگەلێکی پچڕ پچڕ

هەوا..و ئاو، چەند وشەیەکی بە کەشەوە، دەبارێ
ئەوەی کە بەڵاستی ئەمەی لەسەرین

ساڵ و ساڵ، و ئەم چرکەیە زەمانەکی بە قورسایی و خەمباریەکی قورسیشەوە

گوڵم لە بگرێ، وەک کەسک گوڵ لە باران بگرێت،

قیرەکی تەڵە دەبریسکێتەوە

هەڵمەک بەرز دەبێتەوە، و لە بەر چاو ون دەبێ، دوور دەکەوێتەوە
شەوێک بەاو دەبێتەوە و لەم دەڕوانێ

تۆ، تۆ، تۆ جەستەت لە هەڵمە

تۆ، ڕووەتی تۆ لەشەوە

تۆ و قژەکەت، لەسەرخۆ دەبریسکێنەوە تەتاڵق

تۆ لەشقامەکە دەپێتەوە، لەدەم وچاوەوە دەیتە ژوورەوە

چەند هەنگاوێکی ئاویی لەچاوم دەپڕێتەوە

وەک کەسک، گوڵ لە باران بگرێت، ئاوەها گوڵم لە بگرێ

قیرەکە دەبریسکێتەوە، تۆ لەشقامەکە دەپێیتەوە
ئەو هەمەکەیە، لە شەودا دەسووتێتەوە
ئەو شەوە، لە نوێنەکەی تەدا دانوە
ئەو وروژانی شەپۆلە لە هەناسەی تەدا
ئەو پەنجە ئاویانەی تە کە نەوچەوانم تێ دەکەن
ئەو پەنجە بەساتەی تە کە چاوانم دەسووتێنن
ئەو پەنجە هەواییانەی تە کە پڕلووی زەمەن،
بەهارێک لە دیدگاو بوژاندنەوە ، واز دەکەن.
گومم لێ بگرە، وەک کەسێک، گوێ لە باران بگرێت
ساڵان بە ئەمەدا تێپەڕ دەبن، و چرکەکان دەگەڕێنەوە
ئێرە، دەنگی هەنگاو لەو ژوورەی تەنیشتەوە دەبیستی
لێرە نا، لەوێش نا، تۆ لەزەمەنێکی ترەوە گوێت لێیە کە ئەستایە
گوێ لە هەنگاوی زەمەن بگرە
داهێنەری جێگاگەلێکی بێ کەش، بێ کوێ
گوێ لە باران بگرە بەسەر کورسیەکەدا تێپەڕ دەبێ
شەوی ئەستا لەشەوی باخچەکە شەو تر
بریسکانەوە، لە نەو گەڵای دارەکاندا دامرکا
باخچەیەکی ماندووی لێیە بەبێ ئاراستەیەکی دیاریکراو ئادەمارێت
سەبەری تۆ ئەم لاپەڕەیە دادەپۆشێت .
ژێدەر: کە شیعری (وەک کەسێک گوێ لە باران بگرێت)
وەرگێڕان و هەڵبژاردنی: ئیلیاس فەرکوح . دەزگای وەشاندنی "ئەزمینە"/ دهۆک، چاپی یەکەم 2015، لا: 60/72 .
٢ ـ " لەگەڵ ئاو "

س□□□□□□□□□□□□□□□لاح ستیتی□

و□رگ□□انی ب□ ع□ر□بی: □□شید قو□تلی (*)

ب□ كوردی: عیس□□□□□□□□□ا چیایی

من ئاشتی، ل□وان□ د□خوازم ك□ د□تووانن بیب□خشن
و□ك ئ□و□ی شت□كی ئ□وان و س□رب□ ئ□وان ب□ت و

ئ□و ك□تر□ یان ق□ت□ی□ك نی□ ش□یدامان بكات

ب□□كو شت□كی ساد□ی د□ساد□كان□

وش□گ□ل□كی هاوب□شن، ك□ مر□كان داب□شیان د□ك□ن

و□ك وت□ی برس□تیی، تینو□تیی، نان، شیعر

باران ل□ د□ی ئ□ویندارات .. و خ□ر" دا

كین□، كین□

چونك□(ل□ ب□ر ئ□و□ی ك□) ه□ر خوداو□ند□كانی ئاشتی

م□ولاكانی ج□نگیشن

م□ولاگ□لی بچووك و گ□ور□، و□ل□ كین□ ه□میش□ گ□ور□ی□و

پ□□اش، ئ□و ژمار□ خ□□□م□شیی□ شینباو□، ئامادی□ و

گ□نم□شامیش ئاماد□ی□

ئ□و□ی ك□ ل□ ژ□م□كی قاو□□تییدا

مور□ بای□ك ب□ت باشتر□

ل□گ□□ نان و ك□كدا بیخ□ین.

خوداو□ندی ش□□ و ئاشتییش

ب□س□ر ه□وری ه□م□لایاو□ ل□ تاو□ر□كی بانكییدا نیشت□ج□ن و

هەندە جاریش دەمان بینن ، بەام زەر

وا ەەک دەکەو کە ەقی ئەوان تەمان دەووانەت.و

بەو جیا دەکرەنەو، کە چاوەلکەیەکی ەەشیان لەچاودایە

چییان دەو..؟ ناویان لە مەژوودا

بەتەنیشت ئەسکەندەر و سیرەس و ناپلیەنەو بەت و

هیتلەریش کە ئەوان هیچیان لەم جیاواز نی یە، ئەوانن کە وتویانە

لە کەتاییدا مرەڤ بە مردن داهەنراوە

گەر بە کوشتن نەبەت .

ئەوان، بە ەەگاکانیان، کە ەەگاگەلەکی نمونەیین، خزمەتگوزاری ەژەم وشپرزەییشن،

ئەویش هەر وەکو فەرخواز و مرەڤایەتی بە پەشکەوتنە،

بەیە ئەوان بەسەر دەنگی پەستاە و تەپ و گولە تەپدا یاساکان بەاو دەکەنەو

لەهەموو ئەو جەگایانەدا کە ژیان لە کەوتنی گوە ئیقحیواندا

وەختە بیهەنەتە لەرزین .

کەوتنی گوە و ئەنگوستی نەرم ونیان و دەستە تەکئاەاوەکان و

تامی ەووناکیی و

بەدەنگیی فراوانی لە هەموو شتەکدا دامەزراو و

هەموو شتەک و بەسەر لەوی خەشنوودیەو

کە هەموو شتەکان لە جیهانەکی گەەاو و تەزە مەستدا

بە ئاسانیی هەروەک هووبار دەخشێن

جیهانێک، دەتە بوون و نەخشەی بە دادەنرێ و هەناسە دەدات

*.

ئای، ئەی جیهان، چەندین جوانیی هەن لە هووبارو

هەڵکانی درێژیی وپانیی و کیشوەرکان و

خەڵکانی ڕەش، و سپی، وسوور، و

زەرد، و شینت

چەند دلارامیی و شەخ و شەنگیی چاوان و

مەمکەڵو بەژن وباڵای زراڤ وپە و پووز بە ژنەکانتەوە

ئای، ئەی جیهان چەند بەفر بەسەر لوتکەکانتەوە گرد دەبنەوە

میوەجات و گەنم و برنجی قەڵو

لە دەشت و دەڤەکانتایە

گەر دەستی مەرامە دەست بەباوەکانمان کردباوە

چەندین مناڵ، چەندین مناڵ، و چەندین مەش و مەگەز

بە ملیۆنانی ئەوانە دەبوون

ئای، ئەی جیهان، تە تفت لە سەری ئەو سپەوون و

ڕووت و توەکەگیراوانە کردبایە و بتچپاندایە بە گوێیانەوە،

هەروەکو چەن نەرێ هەنگەکان شتەک

لەو حیکمەتە تەم ومژانەی دەڤەنەوە .

من، ئاشتی، لەوانە دەخوازم کە دەتووانن بیبەخشن و

بەرحاڵ خەکانی سارد و دەقیش

کە زەر نیین و ڕەنگە سەرەای دیمەنەکانی یادگاری منایییش،

هەشتا بەلای ئەوانەو

خەشەویستەک، یان نەوارەکی کەن بەت و لە ڕەژگارەکی دوورەو،

ڕەژگارەکی دوورەو گوەیان لە دەگرت .

ئای، گەر هەموو چرکەکانی یادوەرییان

لەگەڵ چەپکە وەنەوشەدا لە وەرگرتبای

ئیدی ئەوکات بەیانیانی ئاونگ و گوەاو و

دووکەڵی مانگیان بیردەکەوتەو .

ژەدەر / گەڤاری ئەلنەزوە، النزوی ژمارە، (…….)

*/ (نووسەرەکی سووریە ولە پاریس نیشتەجێە)

ئایا شیعر وەردەگەدرەت؟.. نووسینی: جەز گیرینگ

وەرگەانی لە ئینگلیزییەو : عەبدوەا سەمان(مەشخەە)

یەک دوو ڕەژ لەمەوبەر (١) ب. ج. ئیپستن ئەم قسەیەی (سامول جانسن)ی بەاوکردەو :

لەاستی شیعر ناتوانرەت وەربگەدرەت؛ بەیە ئەو شاعیرەکانن کە زمانەکان دەپارەزن؛ گرفتەکی تەدا نییە بە فەربوونی زمانەک ئەگەر

بتوانین هەموو ئەو شتانەمان هەبێت کە تێیدا نووسراون بە هەمان شێوە لە وەرگێڕانیشدا. بەڵام وەک چۆن جوانییەکانی شیعر لە هیچ زمانێکدا ناپارێزرێت جگە لەو زمانەی کە لە بنەڕەتدا پێی نووسراوە، بەیە دەبێت فەری زمانەکە بین.

ئیپستن ئاماژەی بەوەدا کە جانسن کەم تا زۆر بیرکردنەوەی ئایدیالیستییانەیە چونکە پێیوایە شیعر ناتوانرێت وەربگێڕدرێت. بە ئەوەی شیعر بە زمانێکی تر جگە لە زمانی خۆمان بخوێنینەوە، دەبە فەری ئەو زمانە بین. لە کاتێکدا من پێم وایە بە سەیرکردنی واقیعبینانەی مشتومڕەکە زۆر شت بەدەست دەهێنرێت، بەڵام ئەوەی پەموایە ئیپستن چاوپۆشی لێکردووە، یەکەم هێستی وەرگێڕانەکەیە: "ئەوە شاعیرەکانن زمانەکان دەپارێزن."

ئەم پرسی پاراستنە بەڵای منەوە زۆر سەرنجڕاکێشە. بە دەنیاییەوە زمانی شیعری بە قورسترین زمان دادەنرێت بە وەرگێڕان، لەڕووە سەرهەڵدانی بەوانامەی دەرچووانی وەرگێڕانی ئەدەبی و تێکخراوەکانی وەک کەمەڵەی وەرگێڕکارانی ئەدەبی ئەمریکیی و وەرگێڕانی ئەدەبییش وەک وەرگێڕانی پزیشکی یان یاسایی پێویستی بە زمانێکی تایبەت و لێهاتوویی هەیە، بەڵام زیاتر لە لێهاتوویی و هەستیاری زمان، ئەو فاکتێیە داهێنەرییە کە لە وەرگێڕانی ئەدەبیدا پێویستە؛ بە نموونە تاکە بەوانامەکانی وەرگێڕانی ئەدەبی لە ئەمریکا بریتین لە ماستەر لە هونەرە جوانەکان. بە ئەوەی بەوانامەکە بەدەست بهێنن، کاندیدەکانی ماستەر لە هونەرە جوانەکانی وەرگێڕان تەنیا پێویستیان بە سەلماندنی شارەزایی لە یەک یان دوو زمانی جیاوازدا نییە، بەڵکو پێویستە ناویان لە وەرگ شێپکانی نووسینی داهێنەرانەی خەیاڵیی، شیعر، نووسینی ناخەیاڵی و هتد- تۆمار بکەن کە نووسینەکانی خۆیان وردتر دەکەنەوە و هەستیاری داهێنەرانەی سەرکی خۆیان بەرامبەر بە هەردوو زمانی زگماکی و غەیرە زگماکی دەچەسپێنن.

ئەوەی ئەم بەرنامانە درکی پێدەکات ئەوەیە کە وەرگێڕانی ئەدەبی خۆی لە خۆیدا فەرمکی هونەرییە. وەرگێڕانی بەدڵەر یان سەلان لە ڕاستیدا وەرگێڕانکی داهێنرانەیە بە بەرهەمە هەستەکەی شاعیر. وەرگێڕکارانی ئەدەبی لە کاتی وەرگێڕانی شیعردا دوو بژاردەیان هەیە. یان دەتوانن وردبینی بەرهەمەکە وەربگێڕن، بەمەش بەشێکی زۆری جوانی زمانەکە کە شیعرە لەدەست دەدەن، یانیش دەتوانن شیعرەکە بە جوانی وەربگێڕن، بەمەش بەشێکی زۆری وردبینییەکەی لەدەست دەدەن. هەر لەبەر ئەمەش کە زۆرێک لە وەرگێڕانکانی

بەدڵەر بوونیان هەیە. بە سادەیی مەحاڵە شیعرەکان لە (گوڵە خراپەکان) بە هەم وردبینی و هەم بە جوانی وەربگەڕەن.(٢)

سامول بەکەت یەکەکە لە نموونەی ئەو نووسەرانەی کە بەگشتی ڕەتیدەکردەوە بەرهەمەکەی لەلایەن کەسانی دیکەوە وەربگەڕەت. لە چاوەوانی گەدەدا، کە ناسراوترین شانەنامەیەتی، لە بنەڕەتدا بە زمانی فەرەنسی لە ساڵانی ١٩٤٨-١٩٤٩ نووسراوە و دواتر خەی وەریگەڕاوە بە زمانی ئینگلیزیی بە ئەوەی لە بەریتانیا و ئەمریکا بەاوبکرەتەوە. بە هەمان شەوە، سەینەی- ڕەمانەکانی مەلی، مالەن دەمرەت و بەناو – لە بنەڕەتدا بە زمانی فەرەنسی نووسراون و دواتر خە وەرگەڕاونەتە سەر زمانی ئینگلیزی.(٣) (بیرت نەچەت کە بەکەت ئەرلەندییە، زمانی زگماکی ئینگلیزییە، لەگەڵ ئەوەشدا چەندین بەرهەمی سەرەکی خەی بە زمانی فەرەنسی نووسیوە کە دواتر وەریگەڕاونەتەوە سەر زمانی ئینگلیزی). بە هەموو بەرهەمە ئینگلیزییەکانی، بەکەت بە شەوەیەکی شەخسی وەریگەڕاوەتە سەر زمانی فەرەنسی و ڕەتیکردەوە دەستبەرداری کەنترەڵی هونەری بەت. سەبارەت بە زمانەکانی دیکە، بە تایبەتی ئەڵمانی و ئیتاڵی (دوو زمان کە بەکەت نیمچە شارەزاییەکی لەیان هەبوو، ئەگەر بە تەواویش شارەزا نەبوو بەت لەیان)، ئەو بەڕاستی ڕەگەی بە کەسانی دیکەدا وەرگەڕان بکەن، بەڵام تەنیا ئەوانەی کە خەی بە شەوەیەکی شەخسی متمانەی پەیان هەبوو (تەنانەت ئەو کاتەش ڕەزامەندی خەی هەر پەویستە بە خوەندنەوە و پەسەندکردنی وەرگەڕانەکان پەش بەاوکردنەوە.)

لە کاتەکدا بەکەت نموونەیەکی دەگمەنە، بەڵام پەموایە شتەک هەیە و دەبەت لەوەی فەربین. بەکەت تەگەیشت کە وەرگەڕانی گەدە لە ڕاستیدا وەشانەکی نوەی گەدەیە و بە ئەوەی ئەو ڕەسەنایەتییەی هونەر بپارەزەت (تەبینی: نەک وردبینی بەڵکو ڕەسەنایەتی) خەی پەویستی بە وەرگەڕانی بەرهەمەکە بوو (واتە شانەنامەکە بە زمانی داواکراو بنووسەتەوە). بەدەنیاییەوە دەتوانرەت شیعر وەربگەڕەدرەت و هەرواشە، بەڵام وەرگەڕانەکی ڕەسەن بوونی نابەت ئەگەر شاعیر خەی بەرهەمی خەی وەرنەگەڕەت. سەبارەت بەو وەرگەڕانانەی کە لە گەڤارەکانی ئەدەبیدا یان لە کەمەڵە وەرگەڕدراوەکاندا دەیخوەنینەوە، گرنگە لەبیرمان بەت کە وەرگەڕانەکە کاری داهەنەرانەی وەرگەڕە. وەرگەڕە بەرهەمەکە بە زمانەکی تر لەکەدەداتەوە نەک ئەو زمانەی کە شیعرەکە لە سەرەتادا پەی نووسراوە، لە کاتەکدا شیعرە وەرگەڕدراوەکە (بەهیوای ئەوەی) کرەکی شیعرە ڕەسەنەکە بپارەزەت، بەڵام شیعرەکی نوەیە، بەرهەمەکی

داهنرانی ورگ.

کواتە بە ئیپستن است دکات، محاە هموومان فری هموو زمانک بین بە ئوی شیعر بخونینو. بەام جانسنیش است دکات. شاعیران لە شیعرکانیاندا زمانکی دیاریکراو دپارزن و ورگانی شیعرک دروستکردنی شیعرکی جیاوازە بە زمانکی جیاواز. لە کاتکدا پمخش بەم کە من بەاستی بەدلرم خوندووتو، بەام پموانییە ئو قسیکی ورد بت. من چندین ورگانی بەدلرم خوندووتو، بەام، بە لەبرچاوگرتنی ئوی کە زمانە فرنسییکم لە ئاستکی برزدا نییە، بە دنیاییو بەدلرم نخوندووتو. بەام هیوادارم ژە بت کە بیخونمو.

تبینییکان ورگە ئامادی کردوون :

(١)مبست لە سرتای مانگی تمموزی سای ٢٠٠٩ یە.

(٢)کشیعری گوە خراپکان کە کشیعرکی چاس بەدلر چاپی یکمی سای ١٨٥٧ باوبتو. ئم کشیعری بودلر لە بزووتنوی ئدبی مزی و مدرنیستیدا جگی خی ورگرتوو. شیعرکانی ئم کتبە لە دوری توری دامان و ئیرتیزم دسوننو.لە چاپی یکمی خیدا شش تورەی لەخگرتبوو وک (بزاری و ئایدیالیزم، تابلی پاریسیان، لە ڤین، گوی خراپە، ریڤلتە، مردنی لا مرت)

(٣)سینی مانکانی ساموئە بکت بە زمانی فرنسی ئو سمانی لەنوان سانی ١٩٤٧تا ١٩٥٠ نووسیونی و دواتر خی وریگاونتە سر زمانی ئینگلیزی.

سرچاو :

?Can Poetry be translated

Jes Gearing

ALTA

?Can Poetry be Translated

ئێران.. ڕاپەڕینەکان و پرسی ڕێبەرایەتی!.. نووسینی عەبدولڕەحمان گۆرکی

تێڕوانینێک بۆ سەر شەپۆلی هەڵپەرستکاران لە ڕاپەڕینە جەماوەرییەکەی خەڵکی ئێراندا
نووسینی عەبدولڕەحمان گۆرکی، نووسەر و شرۆڤەکاری سیاسی

ئێگەر لەڕ و لەوێ دەبیستین ڕاپەڕینی ئەمڕۆی خەڵکی ئێران بە "سەرکردایەتی" و بە"ڕێبەر"ێ، ئەوێ یەکەکە لە تایبەتمەندییەکانی قەناغی گواستنەوەی دەسەڵات و پرسیەکی کاتیە و پێویستی بە باسکردنە! بەڵام ئایا بەڕاستی ڕاپەڕینی خەڵکی ئێران بۆ سەرکردە و بۆ ڕێبەرێ؟ ئێگەر وایە!، چۆنە توانیوێتی هەنگاو بنێتە سەیەم مانگی خۆی و لە بەرانبەر ترسناکترین و سامناکترین دیکتاتۆرییەت لە ئێراندا، بەرگەی شەپۆلی شاڵاو و پیلانگێڕانی دەسەڵات بگرێت؟ هەبەت وەڵامدانەوەی ئەم پرسیارە زۆر "کات" هەڵناگرێت! بەڵام بۆ وا دەڵێن و ژێدەری ئەم پرسیارە چییە؟! با جارێ وازی لێ بێنین!
مەهسا ئەمینی (ژینا) لە ٢٥ی خەرمانانی ساڵی ١٤٠١ لە تاران بە دەستی پۆلیسی ئیرشادی حکومەتی ئێران شەهید کرا. سروشتییە دوای ئەم هەواڵە دڵتەزێنە، دەخی کوردستانی ئێران، کە شوێنی لە دایکبوونی (ژینا)یە، بشکۆژێت و بتەقێتەوە بەرانبەر بە حکومەت. وەک چۆن ڕاپەڕی و قارەمانانە بەرەنگاری دیکتاتۆر بووەوە و زۆرێک قوربانیشی پێشکەش بە خەڵکی سەراسەری ئێران کرد لە پێناو گەیشتن بە ئازادی. ڕەحمی شەهیدان شاد!
ڕۆژی موقاومەت لە ڕاپەڕیندا!
ڕاپەڕینەکە بە خەرایی تەشەنەی کردە سەرانسەری ئێران و نەک هەر نەکوژایەوە، بەڵکو بەسەی سەند و بەردەوام بوو. ئەوەیش وەک ڕاستییەکی حاشا هەڵنەگر کە ڕەکخراوەیی و ڕەکخستنەکانی ئەم ڕاپەڕینە نیشان دەدات و ئامانج و چارەنووسی دیاریکراوی هەیە. لە ئێرانی ژێر دەسەڵاتی دیکتاتۆرییەکی مەزهەبیدا، هیچ دەنگێک نابیستریت بەبێ "پشت" و بە بە"دەکخستن" و بە بێ "پەیوەندی" لەگەڵ دەنگەکانیتر. کەواتە پێشتر بوارێک بۆ ڕاپەڕین ڕەخسێنراوە کە

هەندە خەرا و بەپەلە ئەم خوێنە پاکە بەری دا و لق و پەی سەند. بە واتایەکی تر راپەڕینی ئەمە درەژپەدەری راپەڕینەکانی پەشووە لە ئەران و جیا نییە لە رابردووی.
دیکتاتەرییەتی مەزهەیبی خوێنەژترین جەری دیکتاتەرییەتە لە مەژووی ئەراندا. ٤٣ ساڵە ئەم حکومەتە بە خوێن و سەروەت و سامانی خەڵک دەژی و دابینکەری بژەوی سازشکاران و مشەخەرانی رەژئاواییشە. ئەمەش وەک بەڵگەیەکیتر کە لە چوار دەیەی رابردوودا، هەمیشە سازشکارانی رەژئاوایی رەی "کەسپ"یان لە بەردەم راپەڕین و شەڕشی گەلی ئەراندا بینیوە.
کاتەک دەبینین خوێنی پاکی "ژینا ئەمینی" جیهانی هان دا دژ بە حکومەتی ئەران، ئەوە ئاماژەیە بە بوونی بەرخەدان موقاومەتەکی سەراسەری کە لە چوار دەیەی رابردوودا شەو و رەژ خەباتی کردووە بە تەکەوپەچان و کەکردنەوەی سازانی رەژئاوا لەگەڵ دەسەڵاتی دیکتاتەر لە ئەراندا و باجەکی زەریشی داوە بە گەڵینی هاوکەشەکان بە سوودی خەڵکی ئەران. پشتگوێخستنی ئەم راستییە، هەڵگری ئەم روانگە و بیرەکەیە بەلاڵەدا دەبات!
راپەڕین و پەویستیی بەردەوامیدانی!
سەردەمی راپەڕینی "خەڵسک" لە ئەراندا بەسەر چووە. چونکە راپەڕین هەروەک چەن "ابردوو"ی هەیە، داهاتوویەکیشی لە پەشە. مەژوو پەمان دەڵەت راپەڕینە "خەڵسکەکان" بە خەرایی دەکوژێنەوە. بەڵام ئەمجارە راپەڕینی خەڵکی ئەران کە لە مانگی سەیەمی خەیدایە و بەردەوامیشە، زەر لە هاوکەشە سیاسی و کەمەڵایەتییەکانی بە قازانجی خەڵک گەڵیوە و جەگەی بە دیکتاتەر لەق کردووە!
ئەوەی ئەمە لەبەردەم خەڵک و لە میدیاکاندا دەیبینین و دەیبیستین، رەژەیەکی زەر کەمە لە راستییەکانی ئەمەی راپەڕینی خەڵکی ئەران. لە پشت پەردەوە، راستی نەگوتراوی زیاتر هەیە کە دواتر باس دەکرەت! راستییەک کە هەندەک جار لە زمان کاربەدەستانی دەسەڵاتەوە دەیبیستین. رەبەرانی رژەم بە تایبەت عەلی خامنەیی، سەرەتا راپەڕینکارانی بە "تەکدەر" و "ئاژاوەگەڵ" ناوبرد و لە هەمان کاتدا کاربەدەستانی حکومەت دەیانگوت "رەبەران"ی راپەڕین سەر بە "موجاهیدینی خەلق"ن! کەمەک دواتریش گوتیان ئەم دەخە لە دەرەوەی سنوورەکانەوە رەبەری دەکرەت و "بیانییەکان" دەستیان لە راپەڕیندا هەیە!
واتا و دیوەکەیتری ئەم وتە و لەدوانانە، دەرخەری ئەو راستییەن کە راپەڕینی خەڵکی ئەران، خاوەن سەرکردایەتی و رەکخستنی خەیەتی و ئامانجەکی دیاریکراوی هەیە. واتا رووخاندنی دەسەڵاتی دیکتاتەری مەزهەبی لەسەر دەستی خەڵک و موقاومەتی ئەران و رەبەرایەتییەکەی،

بە دیاریکراوی موجاهدینی خەلق! بۆیە ئەم راپەڕینە خەسک نییە، بەڵکو خاوەن ڕەگ و ریشەی دێرینە لە چەند دەیە خەبات و تێکۆشانی بەوچان لە ڕووبەڕووبوونەوەی خوێناوی و قورسی نەوان خەڵک و موقاومەت لە لایەک و دەسەڵاتی دیکتاتۆری لە لایەکی دیکەوە. کەواتە ئەگەر لە گەرماوگەرمی ڕاپەڕیندا دەوترێت ڕاپەڕین "خەسک" و بە "ڕەبەڵە"، بە گومانەوە سەیری بنەچەی ئەم وتانە بکەن!

گریمانەیەکی مەحاڵ!

ئەگەر تەنانەت وا دابنێین کە ئەو وتەیە ڕاستە و ڕاپەڕین بە ڕەبەڵە، دووبارە دەبینین کە براوەی ڕاپەڕین، خەڵک و موقاومەتی ئێرانە. چونکە لەڕەشدا ڕەبەڵ و (لیدەر)ەکانی سەر شەقام زۆر بە خێرایی بۆیان دەردەکەوێت کە بە چ ڕەگاێکدا بچن بە ئەوەی بە زووترین کات دیکتاتۆرەکە بخنکێنە خوارەوە. موقاومەتی ئێران تا ئێستا هەموو ڕێگاکانی ڕوخاندنی دەسەڵاتی دیکتاتۆریی ئایینی لە ئێراندا بە ئەزموون کردووە و خاوەن تەجروبە و دەستکەوتی زۆرە. جگە لەمانە، موقاومەتی ئێران ئێستا خاوەن ئەتەشکی گەورەی پێکهاتوو لە هەزاران "ناوەندی شەش"ە لە شار و ناوچە جیاجیاکانی ئێراندا!

ئەگەر هەندێک لەژێک و پرەنسیپ پێیەو بکەین، واقیعی ئێرانی ئەمڕۆ دەبینین، کە ئەگەر موقاومەتی ئێران نەبوایە، نازایەتییەی جەماوەرێکان هەرگیز نەدەگەیشتنە وەرچەرخانێکی ئاوا شکۆمەندانە لە مەزووی ئێراندا. ئێستا، ئیتر تەنیا موقاومەتی ئێران نییە کە دەڕە بارودۆخی کەمەگای ئێران ناگەتەوە دواوە و ڕووخانی ڕژێمی ئێران بە مشتومڕ و بەردەستە! کەواتە پرسەی بەرەوپێشەوچوونی ڕاپەڕین، خەی بەڕەگاێکی ڕوونە بە لادانی ئەم وتە ناڕاستانە.

نەبوونی ڕەبەری یان نەبوونی ئاگر!

ئەم دەسەڵاتە "هەرگیز" بە بزووتنەوەی مەدەنی و چارەسەری ئاشتیانە و هەمنانە و "شەوازی بە تەچوو" ناووخێنرێت. چونکە ئەم دەسەڵاتە تا دواهەناسە بەردەوام دەبێت لە سەرکوتکردنی کەمەگای ئێرانی و هەوڵی مانەوە دەدات. بۆیە تاکە ڕێگای ڕزگاری "وەامدانەوەی ئاگر بە ئاگر"ە کە ئێستا لە ڕاپەڕیندا دەرکەوتووە.

کەواتە بە گەیاندنی ڕاپەڕین بە سەرکەوتن و "ەوخاندنی دیکتاتۆر"، کێشەکە لە نەبوونی ڕەبەریدا نییە، بەڵکو لە کەمبوونی ئاگرە لە بەرانبەریدا بە دەستبەسەرداگرتنی ناوەندەکانی حکومەت. بەتایبەتز مەسعوود ڕەجەوی، ڕەبەری موقاومەتی ئێران لە یەکێک لە پەیامەکانی ئەم دواییەی خێدا وتی: "دەستبەسەرداگرتنی باڵەخانەکانی حکومەت و ناوەندەکانی دزین و تاانکردن، ئەرک و شەوازی ئێستای شەشوانانە

لە ئەران. دەین کەشکە ئەوە راپەین بە رەبەرییە. بەام ئەمە دەین مەسەلەی سەرکی، کەمبوونی ئاگر و هەگیرسانی بەسەی ئاگرە بە دەستبەسەرداگرتنی ناوەندەکانی حکومەت. هەرکەسەک دەیەوەت پرسی رەبەرایەتیکردنی راپەین یەکلایی بکاتەوە، با زیاتر و زیاتر ئاگر بەرداتە گیانە دەسەاتی ئەعدامکەر و کەمەکوژ. دەبەت تا بە رادەیەک لە شەدا بین دژ بە حکومەتی مەزهەبی و بجەنگین، تا تەواوی جومگەکانی فاشیزمی ئایینی لەبەر یەک بترازەنین. دەبە بە تەواوی بیەووخەنین و ئەران رزگار بکەین. شەشی دیموکراتیی ئەران سەردەکەوەت".

ئەرکی سەرکیی سەرکردایەتیی راپەین؟

بەو پەیە کە دەسەاتی دیکتاتەر لە ئەران هەرگیز بە شەوەیەکی ئاشتیانەو هەمنانە ناووخەنرەت، رەسەنایەتی و رەوایەتی هەر هەنگاوەک لەرەوە دەست پەدەکات کە باج و نرخەکەی بدرەت. موقاومەتی ئەران زەر جار رایگەیاندووە کە ئەمە رکابەری هیچ بزووتنەوەیەک نەبووین و نین. بەام لە دانی باجی رووخاندنی دیکتاتەردا، هیچ لایەنەک ناگاتە ئاستی موقاومەتی ئەران!

ئەم هەوەستە هەگری پەیامەکی گرینگە بە خەکانی لەژیکمەند و راپەینکار. پەشخستنی راپەین کە یەکەکە لە ئەرکەکانی رەبەراتیکردنی راپەین، پەویستی بە خەبەخشی و فیداکاری و قوربانیدان هەیە. سەردەمی مشەخەری و هەلپەرەستی و بە تەچوون و بە قیمەتدان بەسەر چووە. هەنگاونان بە پەچەوانەی واقیع و لەژیک، خاوەن هەنگاو فە دەداتە دەی مشەخەری و هەلپەرەستییەوە!

تایبەتمەندیەکانی سەرکردایەتیکردنی راپەین!

پەشخستنی راپەین پەویستی بە گەپان و ستراتیژ و تاکتیک و نەخشەگا و لە هەمووان گرنگتر، هەزی شەشگەر و رەکخستن هەیە. روخاندنی دیکتاتەر بە میتەدی ئاشتیانە و هەمنانە و چالاکیی مەدەنی تراویلکەیە و بەس! پەشخستنی راپەین، پەویستی بە نرخی گیانی و قوربانیدان و خوەن هەیە. پەویستی بە دەزگایەکی وەها پەشەنگ و رەکخراو هەیە. رزگارکردنی نیشتمان پەویستی بە خەبات و تەکەشان و قوربانیدانە و دەبە بەرخەدانی بە بکرەت. هەرکەسەک لافی "سەرکردایەتی" لەدەدات بە بفەرموەت، ئەوە مەیدان و گەپان! ئەگەر کەسەک یان رەوتەک لەم بوارەدا لە پەشەوە بەت و پەشەنگ بەت، هەروەک رەبەری موقاومەتی ئەران بەز مەسعوود رەجەوی چەندین جار وتوویەتی، ئەمە نەک هەر لە پشتیەوە هەنگاو دەنین، بەکو هەرچیمان هەیە پەشکەشی دەکەین.

کەتایی

نەوزاد بەندی لە نەوان چوون و نەچووندا.. کامەران مەحمود

هەشتا کلیلی ئەو دەرگایانەم لا ماوە،
بوار نەبوو بیانکەمەوە و ..
جەم هەشتن ..
ئەو هەماتانەی یەک جاریش،
کاتم نەبوو ڕیزیان کەم و ..
ئەو پەرداخە کریستاڵانەی
قومە ئاوم پێ نەخواردنەوە،
هەر ماون …

شاعیرو ئەدیب و خامە بەدەست لەناو کەمەگا سەرەتایییەکاندا کە نرخی مرۆڤ تیایدا یەکسانە بە یەك گوللەی دەستی جەللادو پیاوکوژێك چ ئەرزشیکی هەیە؟ نابێت لەئاوا شوێنکاتێکدا چاوەوانی ئەوە بکرێت بەرهەمی بیرمەندو داهێنەران بنرخێنرێت، هەموو شتێك یەکسانە بە (نا)ی سەرۆك مافیاو بە ناو پلەی ئیداریەکان، ئیتر کە گوێ لەکەشش و کارەکی بیرەشنی وەك نەزاد بەندی دەگرێت و حساب بە پێڤەکانی دەکات؟ لە کاتێکدا هیچ گروپ و حیزبێکی لە پشت نییە و نووسینەکانی پێچەوانەی ئەجیندای ئەو بازرگان و گەندەکارانەیە.

زەر شیعری نەوزاد بەندیمان بینیووە و بە سروشتی تەنزئامێزیی و ریالیزمی بەرهەمە شیعریەکانی ئاشنا بووین و پێیام و بابەتەکانی تیژن وەکو گوێزان بەبام کەس ئازار نادەن ، لە لایەکی تریشەوە بوێری و ئازایەتییەکی تیا بەدی دەکرێت وەکو کەسێك کە هیچ منەتی بەمەرگ نابێت و ترسی هیچ شتێکی نابێت کە لە دەستی بدات.

ئەمجارە نەوزاد بەندی بە تین و وزەیەکی جیاوازەوە دەتەوە مەیدان و خزمەتی عاشتدەستانی ئەدەب و ئەسپی خامەی لە مەیدانی چیرەکدا تاو دەدات، چیرەکی/ چووی؟.. نەوزاد بەندی کە لە ٢٤تشرینی دووەمی ٢٠٢٢ لە ماڵپەڕی دەنگەکان بەاوکراوەتەوە زەر شارەزایانە پلەتی گونجاوی بە دەقەکە هەبژاردووە، جا چ واقیعی بێت یان هەوێنی ئەندێشەی نووسەر بێت، دەرگایەکی زەر گرنگە بە چوونە ناو دنیای مرۆڤەکان، ئەو ئەدیبە پایەدارە هەردوو زەمانی پێش ٢٠٠٠و دوای ٢٠٠٠ژیاوە، (جیلی ئاتوونی و جیلی ئایپاد) هەردوو زەمانەکە بە

هەموو جیاوازی و ناتەباییەکانیەوە لەکەدات تا ئەمۆو داهاتووی نەوەکانی تەدا بخونەتەوە، لە ئەی پرسیارەکی زەر سادەوە کە هەر وشیەکەو فەی دەداتە سەرمەزو بەردەرگای هەر کەسەك کە وەامەکی هەیە بە ئەو وشیە تا لەکدانەوەو دنیای ئەزموونی خەی لە رووی ئەو وەامانەوە دەربخات، وەك دەبینین هەندەك لەو وەامانە فەلسەفین و هەندەکیان بازاەیین بە پەی ئاست و سروشتی ئەندامانی ئەو کەمەگایەی چیرەکنووس بەیایری داوە جەنگی خەی تەدا ئەنجام بدات، هەروەها مرۆقەکان لەو نەوەندەدا پلەژ دەکرەن، زیرەکی ئەو لە بەکارهەنانی کەسی دووەمی تاکدا دەت وەکو شەوازەکی ناراستەوخەی دەربەین و داماەینی خود لە چیرەکەکەو بە مەوزوعیکردنی تیەمای چیرەکەکە، بە جەرەك کە دوورو نزیك پەیوەندی بە هەموومانەوە هەبەت، هەرچەندە بەهیوایی لە کەشەکی گشتیدا زاەو مەرکەکی دیاریکراو بە چیرەکەکە دەبەخشەت. بەام خە مەرج نیە ئەدەب ژیان و قەناعەتەکانی ئادەمیزادەکان بگەەت، بەام لانی کەم چیرەکنووس خەی بەتاە دەکاتەوەو لە گەشەنیگایەکی جیاوازەوە خودی حەقیقیمان دەخاتەوە ژەر نەشتەرگەریی، ئەو ئاوها دەست پەدەکات :

چووە سەر مەسنجەر و .. نووسی : (چووی ؟)

ئەو وشیەی بە هەموو هاوەکانی نارد ..

١ــ جا شوەن ماوە بەی بچم ؟

٢ــ چوون چیە و نەچوون چیە ؟ جیاوازییان چیە ؟

٣ــ خەریکە بەەم ناچم .. بە هیچ شوەنە ناچم .

٤ــ هەمیشە بە دەست بەتاەیی دەمەوە .

٥ــ لە هەموو چوونەکانما پەشیمانییەم چنییەوە ، هەر بەیە زەر لە چوون ئەترسم.

٦- ئەوانەی چوون چییان هەنایەوە هەتا منیش بچم ؟

٧ــ وەاتەکە ئاوەستاوە ، هەمووی وەك زەنە قوتە دەمی داپچیوە بە سەرەك وەزیرانیشەوە ، ئیتر بە کوە ئەەی ؟

٨ــ ئەوانەی تا ئەوروپایش ەیشتوون ، بە نیازن بەنەوە ، کەمەگای داخراو ، چوون تیایدا ئازاری ویژدان دروست ئەکا وەك ئەوەی کەمئەندامەك به زەر لەسەر کورسیەکەی هەیسەنیتەوە ..

٩ــ من چووم و هاتیشمەوە ، پارە و بەنزین و زەر شتی ترم خەرج کرد ، بەام نەگەیشتمە هیچ ، وەك ەگایەك لە بیابان دەست پە بکا و لە بیابانیش کەتایی بە .

١٠- گەمژەیە ..

١١ــ بەم دەرکەوتووە زیندانەکی نیمچە گەورەیە ، سیاسی و دەوەمەندەکان وەك پاسەوانی زیندانەکە دەن و دەچن

١٢ــ لەوە زیاتر خەم ناخەتەنم .

١٣ـــ من خوا دستم دا بچم ، ناگمو .. ناگمو ئگر ئو تا ئره ئاتونم بـ بژن .
١٤ـــ پرسیارکی قـ .
١٥ـــ له کیو فری نووسین بووی ؟ منگل .
١٦ـــ من تاقتی زر شتم نماو ..
١٧ـــ ئگر بـ شش و ورانکردنی هموو شتک ، من ئامادم ….
١٨ـــ هفتیک گیشتوومت یـنان ، ئر بهشت نیـ ، بام دنیام لوی لـ دزخ هـهاتووم ..
١٩ـــ پرسیارکی جوانـ ، بام بـ هر کو بچم ئبـ بمو ، ئیتر بچی ؟؟
٢٠ـــ واز لو بنـ ، کمان بکرو با شانـ سرتاییکان دروست بکینو ، ئم وزعـ ژ به ژ خراپ ئبـ .
٢١ـــ لـ هموو شتـ نائومدم ، لـ چند و چونی خکوشتنام …
٢٢ـــ واز لم پرسیارانـ بنـ ، وک کانت شت ئبی ، دوای حوت سا بیرکردنو جا بیاری دا داوای دستی خشویستکی بکا ، سیر ئکا شووی کردوو و دوو مناییشی هیـ ..!
٢٣ـــ هر لسر کمعقیکانت بردوامیت ؟ قپز !
لهمان کاتیشدا چیرکنووس گیانی قشمـ لـ یاد ناکات و زیاتر دخی چیرکک تو پاراو دکات و چند زاراوو باسکی تنزئامزی تیا جـ دکاتو وکو ئوی دنووست:
١- هتا فریای کلنکسک کوت ، سری لووتی بـ گشتی شین و سوور بو.. ئیشکی قم کرد، ئوی لبرخیو ووت ، لـ همان کاتدا گوی لـ پرخی خزانکی بوو ، بم دوای نیوییه لـ ژووری نوستنو دنگی بردمانکانی لووتی دت .. لووت وا نبـ بچی باشـ ؟ هر سرت خستـ سر سرین ، فککانی هستنـ هرچوارلا پرخـ باران بکا
٢- ـــ پرسیارکی قـ .
ـــ له کیو فری نووسین بووی ؟ منگل .
٣ـــ هر لسر کمعقیکانت بردوامیت ؟ قپز !
ـــ ……
لـ کتاییدا زرجوان و بـ شویکی هونریی چیرکنووس دواپردی چیرککی دادداتوو خودی چیرکخوانیش دست لم زرانانـ دکشتوو دچتـ پا پرخی کسی نوستوو و هاوشان ئویش دست بـ پرخـ پرخ دکات، وك ئوی گوتراو تش ور یزو، یان : دوور بو سلامت ورو، یان دست بکاوکی ختو بگر با نیبات.
(پرخیکی تریش لـ ژووری دانیشتن برز بو و .. تکاوی پرخی

ژووری نوستن بوو .. وەک گەرانیەکی دوو قۆیی لە هات ، دوو گەرانیبژ لە ژەر ئاودا بیچن)
ستمبۆی خۆ و بۆئاگایی یان رووتر بۆین ئەم دیدگا سارتەریی وجودیی چیرکخوان لە شیعرکانیشدا رەنگی داوەتەوە، هۆبەت وەک خامە بەدەستەك ئەزموونکانی گیاندوویەتیی ئەو قۆناغەتەو لەولاشەوە بە حوکمی ئەوی دەخی ئاگایی و رەشنبیرەتی ئەو ڕۆگای پێنادات خوێن بەژەت جگە لە خەخواردنەو ناکارابوونی رۆی وەکو مرۆڤەك لە ژینگەیەکدا کە لە مەژە گیانی بەرخەدان و مەبەدوئو قوربانیدان کرمی گەندەڵی خواردوویەتی و تەنانەت کەسی خنکاویش هیچ فریادڕەسەک نابینەتەوە جگە لەوانەی بە مەبایلەکیان دەیانەوەت ساتی خنکانی ئەو مرۆڤە فلیمبەرداری بکەن:

ئەستا ئیتر
بە دیار پۆڵیسکی ساردی
فەیسبوکەوە ..
بە بیجامە و
یەک دنیا نەخەشیەوە ..
فریای هیچ شتە ناکەوم ..
هەموو شتەکیش بە بەهایە .
تەنها چاوەڕی زریانە ئەکەم بمبا ..
ڕزگارم کا لەم دنیایە …

ئەوارانە/2/.. سەردار جاف

٢

ئەم ئەوارە
نمە بارانی ئیشقت تێی کردم
بە دەم پیاسەی ئەوارە پاییزە، ورتە ورتی میلادیەک مەستم دەکا
بە نەشئەی نەسیمی غوربەتەوە لە شەقڵەی باڵی ئەوین دەدم
گرە کوێرەی تەمەنی نەهامەتی دەکەمەوە
کەچی لە دوورەوە
کە گومانەکانت دەبینم هەزم لە دەبن
شەک و وە دەبم

ئەو گومانانە لە هەگبەی ترسەوە هاتوون
لە خەرەندی ئاماندووی
لە گومانەکانت دەبمە کەڤید ١٩
دەبم بە تارماییەک برستی دەنم
دەبم بە جەنگی سەیەمی جیهانی
لە گومانەکانت خە بە شەپەلە بەبەزەییەکانی دەریا سەر شەت و هاروهاجەکان دەبینم
لە گومانەکانت دەبمە مەتەکە بە جەستەی مەرەڤ، دەبمە خەونە لە روئیام هەبەن
لە گومانەکانت ئیدی لە حەرفەجوانەکانم رادەکەم و خە لە تونەلەکی بەدەرەتان دەبینم و ون دەبم
لە گومانەکانت ئیدی قەەم لەم یاخی دەبە و چیدی هاو رەی و هاوسەفەریم ناکا نا
کچە ....ژنە
تە دەزانی .. سەفەری بە تەیی پوکانەوەی رەحە، بە بەو گومانانەت ئەو هەستە ناسکە لە تەلبەندی زیندان دەنەی
بە گومانەکانت ئیدی پەکەنینەکان بە مەومەچی لە دایک دەبن و نەشونما دەکەن، ئەو دەمە منیش دەبم بە پارچەیەک لە گومانەکانت
لە گومانەکانت خەم لا قەزەون دەبە و دەخلیسکەم بە سەر یانەو بای شەوانەدا، هەر جارەی دەست لەملی سەزانییەک دەکەم
لە گومانەکانت لە بەر تیشکەانی خەرا تاریکستان دەبینم و لە شەوەزەنگیش دەوەزمە ئەنجن ئانجنم دەکا و هەر پەلەکم بە دەم نەهەنگەکەوەیە
دەبمە هەناسە و هەنسکی رەوینەوەی گومانەکانت دواجار دەفەم دەبمە کەنارییەک بە بەردەم پەنجەرەکەت و ئاوازی خەشترین گەرانەت بە دەچەم
دەبمە شیعرە کە دەت پەی خەشە ، دەبمە شنەیەک و بە شەنەیی باوەشەنت دەکەم
دەبمە ئەخەیەک بە هەتاهەتایە بە سەر بای ئارامییەوە پشووی تەمەن بدەی
پەکەوە ژیان بکەین ژیان ، خەشمدەوەی خەشەویسترین کەسم

ئەمانیا
٢٧ / ١١ / ٢٠٢٢

لە ناو دنیایەکی شێواو..
نەوزاد بەندی

بە ئەوەی ئاگات لە خۆت بێ ،
مەبایلەکەت پێ لە ژمارەی ئەو کەسانەی
کە تا ئەمریت نە زەنگەکیان بە ئەکەیت و
نە زەنگەکت بە ئەکەن ،
کەچی
نە ئەیانسیتەوە و
نە ئەتسنەوە ..!

کانتەرەکەت ،
پڕ لەو جلانەی
کە بە درۆزایی ساڵ ،
جارەکیش لەبەریان ناکەی ..

ڕۆژانە ،
لە سەر جادە ،
دەیان کەس دووبارە ئەبینیتەوە ،
نە ئەزانی ناویان چییە و
نە ئەزانن ناوت چییە …

ئەو شتانەی هەویان بە ئەدەیت و
ماندوو ئەبی و
خەمیان بە ئەخەی ،
دەستیشت بکەون ، نازانی چییان لە بکەی ..
وەک شتەکانی تر ، لە گۆشەیەکا فڕێیان ئەدەی ..!

لە هوشیاریتا
بە ئاگاتریت هەتا ئەو کاتانەی خەووی ..

بە تامەزرۆییەوە
چاوەڕێی داهاتوو ئەکەی ..
بە بە ئەوەی ئاگات لەوە بێ

کە داهاتوو یەک دنیا نەخشی و
ناخشی و
مردنی بە هەڵگرتووی …

بە ئەوەی ئاگات لە خۆت بێ ،
بەردەوام زیبری کاریگەر ،
لە دڵ و دەروونت ئەدەی ..
بە نرختترین شت کە کاتە ..
کە تەمەنتە ،
لە هیچا خەساری ئەکەی ..